

Norges Vassdrag- og energidirektorat (NVE)  
nve@nve.no

Deres ref.	Deres kontaktperson	Vår ref.	Vår kontaktperson	Dato
202414528		20250042	Martin Eggen	31.01.2025

## Høringsuttalelse til 11 ulike vindkraftverk i Finnmark, ref.nr. 202414528 fra BirdLife Norge

Innhold:

Hamnefjell 3  
Rubbedalshøgda vindkraftverk  
Bjørnviktuva vindkraftverk  
Norkyn vindkraftverk  
Oksefjorden vindkraftverk  
Svartnakken vindkraftverk  
Kjøllefjord vindkraftverk  
Laksefjorden vindkraftverk  
Reinelva vindkraftverk  
Skjøtningberg vindkraftverk  
Skarvberget vindkraftverk

### Hamnefjell 3 vindkraftverk

NVE har elleve vindkraftverk og fire kraftledninger i Finnmark på høring høsten 2024. Det skal fastsettes utredningsprogram og settes frist for å sende inn søknader. BirdLife Norge ønsker med dette å komme med innspill utredningsprogram til Hamnefjell 3 vindkraftverk vindkraftverk, der man ønsker å utvide areal nord og vestover fra dagens eksisterende anlegg.

### Innledende kommentar

En større, nylig publisert undersøkelse viser at påviste dødsfall hos visse artsgrupper, deriblant rovfugler, i større grad var forårsaket av mennesker enn av naturlige årsaker. Den viktigste årsaken til dødelighet var elektrokusjon (40,5 %) (1). Dette er noe av grunnen til at vindkraft- og nettprosjektene i Finnmark er forbundet med bekymring og et stort statlig ansvar. Den kunnskapen vi har om fuglelivet i Finnmark og om konsekvensene av inngrep i denne størrelsesordenen, tilsier at nasjonale miljømål og miljølovgivning utfordres.

Selv om bare en håndfull av de omsøkte prosjektene i «Kraft- og industriløftet for Finnmark» skulle få konsesjon vil det samlet sett være det største naturinngrepet som noensinne er gjennomført i Norge. NVE må derfor stille bedre og mer detaljerte krav enn det som har vært vanlig i slike planprosesser

Forslag til utredningsprogram for Hamnefjell 3 vindkraftverk er lite detaljert, og BirdLife Norge finner ikke igjen rådene vi sendt til NVE 1. august (vår ref. 20240508) med påfølgende møte. I forslag til utredningsprogram har utbyggere og konsulentene de velger å leie inn, stort spillerom. Feltmetodikk og grundighet vil kunne variere sterkt.

I Finnmark finnes det områdene med bestandstettheter av fugler som langt på vei er unike i norsk og internasjonal målestokk, ofte med mange rødlistede og/eller sårbare fuglearter. BirdLife Norge har studert fuglelivet i Finnmark gjennom flere tiår. På generell basis huser areal i Finnmark ofte solide tettheter av bl.a. ryper, vadere og ender. Som kjent er Finnmark også særdeles viktig for arealkrevende arter som jaktfalk (sårbar, VU) og snøugle (kritisk truet, CR), sistnevnte med store årlige variasjoner.

Mesteparten av de registrerte fugleobservasjonene i Finnmark er konsentrerte rundt kysten og langs vei. Tidligere ikke-kartlagte områder kan ha ekstremt høye tettheter av hekkende fugler, og ofte med en stor andel rødlistede arter. Dagens kunnskap om fuglelivet i planområdet og i influensområdet er ikke egnet til å lage en konsekvensutredning. Dermed må det grundige feltundersøkelser til og NVE må sette klare krav til hvordan dette skal gjøres.

#### Feltundersøkelsene må gå over minst to år

Vi merker oss skisseringen av frister og tidsløp fremover, der det er lagt opp til utredninger i 2025, og at NVE ønsker å sende søknadene på høring i 2026, med mål om å fatte konsesjon i 2027. Vi konstanterer dermed at den i stor grad politiske bestemte prosessen legger opp til hastverksarbeid, og blir førende fremfor vektlegging av tilstrekkelig kunnskap.

De sesongmessige variasjonene i Finnmarks fjellnatur er mye større enn i andre typer biotoper. En ting er smågnagersyklusene som styrer forekomsten av nesten alle hekkfugler. Andre arter har utpreget nomadisk forekomst som ikke nødvendigvis styres av smågnagersyklus. Siden en smågnagersyklus er på fire år så burde det ha vært et krav at kartlegging i slike områder går over fire år, for å kunne gi et representativt bilde av fuglelivet. Vi er nå i den situasjonen at 2023-sesongen var en svært god hekkesesong for bl.a. ryper, vadefugler og de fleste andre fjellfugler – i hvert fall langs kysten fra Nordkinn til Varanger. Som en følge av dette var det også i 2024 var det stor forekomst av mange fjellfugler - i hvert fall tidlig i sesongen, mens det er uklart hva som ble det endelige utfallet av hekkingen. I tråd med normal syklus er det derfor risiko for at 2025 sesongen kan bli en sesong med bestander og forekomst under «normalen». Det er derfor ikke akseptabelt at en legger opp til at det kun er feltundersøkelser i 2025 som skal danne grunnlaget for konsekvensutredningene.

Fjellfuglene er tilpasset et liv med store årlige variasjoner: Når det går godt så går det ofte veldig godt, og når det går dårlig så går det veldig dårlig. Snøfall i rugeperioden, regn og vind i klekkingen og liknende forhold kan tømme større områder for fugl i løpet av få dager. I motsetning til i de fleste andre biogeografiske soner så er det ikke tid til noe nytt hekkforsøk når slike ting skjer, og fuglene går da til returtrekk tilbake til vinteroppholdsstedene. Derfor er returtrekket av arktiske vadefugl forbi Sør-Norge allerede i månedsskiftet juni-juli, en årlig og vanlig foreteelse.

Som et absolutt minstekrav, er BirdLife Norges anbefaling at det gjøres feltundersøkelser gjennom to hele sesonger. Vi kan vanskelig se hvordan krav til kunnskap i forvaltningslov og naturmangfoldlov kan imøtekommes ved undersøkelser bare en sesong, gitt økologisk kunnskap om landskap og

naturprosesser i Finnmarks fjellnatur. Vi ber om at NVE fastsetter utredningsprogram med feltundersøkelser også i 2026, slik at informasjon om forekomstene også denne sesongen kommer med i endelig konsekvensutredning og påfølgende høring. To sesonger er i utgangspunktet også for lite med tanke på at det nærmest ikke finnes skikkelige registreringer fra før i området.

Et annet problem med at alle feltundersøkelsene skal gjennomføres i løpet av et par måneder i et enkelt år, er at det vil bli mangel på kvalifisert personell. Konsulentbransjen i Norge har få personer som har god erfaring med feltarbeid på fugl under krevende forhold i arktiske strøk. Hekkesesongen er kort og hektisk i disse områdene. De tøffe værforholdene i disse områdene er bare med på å forsterke dette problemet. Det er liten vits i å drive med kartlegging i dårlig vær, da holder fuglene seg i ro eller trekker ned til kysten og er vanskelige å finne. Langvarige perioder med tåke er også vanlig langs kysten av Finnmark på denne tiden, da er det umulige visuelle forhold for å kartlegge fuglelivet. Det synes derfor svært vanskelig å rekke å gjennomføre skikkelige undersøkelser i alle disse områdene på kun en eller to sesonger.

### **Foreløpig vurdering av virkninger av vegetasjon, fugl, annet dyreliv**

Utbygger skriver at det «for fugl er det en viss kollisjonsrisiko med turbiner og kraftledninger.» Dette viser liten evne til å erkjenne vindkraftas påvirkning på fugleliv på ulike måter. Det skrives av «mesteparten av planområdet ligger i et område med mye bart fjell, steinur og blokkhav, og dette området er pr i dag ikke kartlagt». Med andre ord er naturmangfold ikke kartlagt, og det er behov for grundige feltundersøkelser.

### Forslag til undersøkelser av fugler i melding

Utbygger henviser til NVE standardkrav. Disse og andre henvisninger til det som står i forslag til utredningsprogram er satt i kursiv. BirdLife Norges kommentarer følger hvert punkt, avsluttende med forslag til kravformulering og annet.

### NVE standardkrav krevet at tiltakshaver skal:

- *utarbeide en oversikt over fuglearter i plan- og influensområdet som kan bli vesentlig berørt av tiltaket, med spesielt fokus på arter på gjeldende norsk rødliste for arter, prioriterte arter, ansvarsarter, jaktbare arter, rovfugl/ugler, samt ev. andre arter som er særlig sårbare for kollisjoner med vindturbiner.*

Alle arter innenfor planområdet har potensiale for å bli berørt av utbygging i et åpent, alpint og arktisk landskap. Artsutvalget i slike områder er relativt begrenset, og BirdLife Norge ser ingen grunn til ikke å inkludere alle fuglearter i planområdet med følgende begrunnelse:

- En stor andel av fugleartene i denne type landskap bruker fluktspill til å finne make og hevde territorium, og vil være utsatt for kollisjonsrisiko både mot vindturbinene og mot tilhørende kraftlinjer. Andre påvirkningsfaktorer vil kunne være unnavikelse, påvirkning på næring- og byttetilgang, fragmentering av leveområder, økt grad av forstyrrelser og andre følgeeffekter m.m.
- Rødlista endres hvert femte år. Mange av artene som ikke finnes på dagens rødliste har potensiale til å komme opp på fremtidige rødlistene. Dette er særlig aktuelt for flere av de artene som finnes i fjellområdene i Skandinavia og Finnmark fordi de presses nordover som følge av klimaendringer og fordi de påvirkes negativt av mindre regelmessige smågnagerår.
- Finnmark har i kraft av beliggenhet og natur en betydelig andel av norske og europeiske bestander av

flere tundratilknyttede arter som ikke nødvendigvis oppfyller kriteriene for å være en ansvarsarter, blant annet fjelljo.

- Jevnlige næringstrekk til og fra hekkeplass (f.eks. til fjære- og sjøområder), aktuelt for blant annet ulike vadere, lommer, joer m.fl. gjør svært mange aktuelle fuglearter sårbare for vindkraft. Det gir liten mening å skulle utelukke et visst antall arter basert på mer eller mindre kvalifisert gjetting.

For å få et godt bilde av hva som står på spill så må det gjennomføres kvantitative tetthetsberegninger av hekkefuglene. Dette må gjennomføres ved at det stilles krav til kvantitative takseringer (f.eks. linjetakseringer) i alle de forskjellige vegetasjonssonene og biotopene som finnes i planområdet. Et representativt utvalg vann og våtmark innenfor hvert enkelt område må undersøkes og takseres grundig. Flyfoto og kart må granskes grundig av kvalifisert personell på forhånd for å finne frem til de områdene hvor det er størst sjanse til å påvise de artene som har potensiale til å forekomme i planområdet. Tilfeldige takseringsruter og kartlegging uten gode forberedelser har liten verdi.

Forslag til krav:

- utarbeide oversikt over alle fuglearter i plan- og influensområdet med oppdatert forvaltningsrelevans (rødlistestatus, ansvarsart o.l). Det skal gjøres kvantitative tetthetsberegninger av hekkefugler.

- *vurdere hvordan tiltaket kan påvirke fuglearter, jf. opplisting i første strekpunkt. Herunder skal områdets verdi som trekklokalitet, fare for kollisjoner og redusert/forringet økologisk funksjonsområde vurderes – vurdere potensialet for funn av hittil ukjente forekomster av rødlistede og forvaltningsprioriterte arter i plan- og influensområdet.*

Innhenting av informasjon og kartlegging av influensområdet er viktig for å kunne vurdere om planområdene omfattes av gjennomtrekk av fugl fra andre områder. I denne sammenheng er næringstrekk i hekketiden særlig relevant. Vindkraft i slike trekk-korridorer som ulike fugleater må forsere, gjerne mange ganger daglig, er ekstra skadelig. Smålommen er en art som hekker i små dammer på fjellet, men som henter all sin føde på havet. I hekketiden flyr smålommene derfor mange ganger daglig mellom hekkeplassen og næringsområdene. De fleste andefugler og vadefugler har en liknende adferd i større eller mindre grad. Rovfugler og ugler har store territorier så selv om selve hekkeplassen ligger utenfor planområdene kan selve planområdet inngå som en viktig del av næringsøket. Både nærings- og værforhold (og kombinasjon av disse faktorene) gjør at det under gitte omstendigheter kan være stor trafikk mellom viktige hekkeområder og nærings- og rasteplasser. Når vindkraftanlegg bygges i slike områder, så kan det ha stor negativ konsekvens selv om planområdet i seg selv har begrenset verdi for hekkende fugl.

Forslag til krav:

- vurdere hvordan tiltaket kan påvirke de ulike fuglearter. Herunder skal områdets verdi som trekklokalitet vår og høst, gjennomtrekklokalitet (hekketid), fare for kollisjoner og redusert/forringet økologisk funksjonsområde vurderes. Potensialet for økt forstyrrelser og ferdsløse skal også vurderes. Vurder også funn av hittil ukjente forekomster av rødlistede og forvaltningsprioriterte arter i plan- og influensområdet.

- *beskrive tiltak som kan redusere eventuelle negative virkninger i anleggs- og/eller driftsfasen*
- *kort redegjøres for datagrunnlag og metoder som er benyttet for å vurdere virkningene av tiltaket. Usikkerheten i vurderingene skal drøftes. Basert på dette skal behovet for for- og etterundersøkelser vurderes. Dersom det vurderes som aktuelt med for- og etterundersøkelser, skal det beskrives hvordan de gjennomførte utredningene kan inngå i et forskningsdesign for slike undersøkelser.*

Her må NVE fastsette krav til hvordan undersøkelsene må gjøres! Det må være detaljerte krav til hvordan kartlegging i felt skal utføres. Siden kunnskapen om fuglelivet i samtlige områder som omfattes av planen er svært mangelfullt eller helt fraværende, så er det i denne omgang først og fremst viktig at feltarbeidet blir gjort på en skikkelig måte. Dette inkluderer spesifisering av krav til kartleggingsmetode med konkrete spesifiseringer:

For enkelte arter kan det være mest hensiktsmessig å begynne registreringene allerede mens snøen ligger i mai, f.eks. for å finne rovfugler som fjellvåk og snøugle som ofte inspiserer smågnagerforekomsten på denne tiden. Er det lite smågnagere i området så vil disse spesialistene ofte trekke videre mot bedre områder ganske snart. For de fleste arter er det tiden fra ankomst til egglegging (den viktige spilleperioden) som gjelder, og da er også oppdagbarhet høyest. Fra de første bare flekkene kommer frem i slutten av mai og maksimalt fire uker fremover er det vinduet en har til å få gjort skikkelig kartlegging. Det må derfor stilles krav til at hoveddelen av feltundersøkelsene skal foregå i tidsrommet fra snøsmelting og senest frem til utgangen av juni. Er det en god hekkesesong må det også kompletteres med undersøkelser utover i juli når ungematingen er på sitt mest intensive. Enkelte arter kan være enklere å finne og kvantifisere dersom de har klart å få klekke ut unger, da de vil varsle og røper sin tilstedeværelse på denne måten. Fjæreplytt er f.eks. en art som det med fordel kan letes etter på denne tiden. Det må imidlertid også belages feltarbeid senere på sommeren for å få best mulig oversikt over arter som ikke ankommer hekkeplassene før etter at isen har gått av vannene, noe som kan strekke seg til slutten av juni i de høyereliggende områdene. Dette gjelder bl.a. lommer og forskjellige fjellender som f.eks. bergand og havelle.

Tid på døgnet er også svært viktig, særlig i disse områdene. Den beste tiden er fra litt etter midnatt og frem til et stykke utpå formiddagen (ca. fra kl. 01 til 10), det er da fuglene spiller. Fra midt på dagen og utover ettermiddagen er der betydelig stillere og svært mye vanskeligere å registrere fuglene. Mange av de hekkende vadefuglene flyr da på toppen av det hele bort fra hekkeområdene og ned til fjæra og våtmarker langs kysten, hvor næringsforholdene er bedre på denne tiden (før myggen klekker). Det må derfor stilles krav til at kartlegging av fugl skal foregå i døgnetts første halvdel. Det må spesifiseres at kartlegging av fugl fortrinnsvis skal foregå under gode værforhold.

Vurderinger av resultatet vil være av stor betydning, inkludert svakheter med metodikk og eget arbeid. Det må kreves at de som utfører kartleggingen noterer vær- og observasjonsforhold og vurderer hvordan dette har spilt inn på resultatet av registreringen. Om nødvendig må kartleggingen gjentas under bedre forhold.

Artsobservasjoner.no har verktøy for kvalitetssikring, mens sensitive arter automatisk skjermes for innsyn for alle andre en utvalgte personer innen forvaltning og kvalitetssikring. NVE må sikre at dette

gjøres kjent for dem som skal vurdere naturkonsekvenser, og de må kjenne til dette også før kartleggingen slik at de er oppmerksomme på det.

Forslag til krav:

- Vadefugler og spurvefugler skal registreres i spilleperioden i mai og juni og i døgnetts første halvdel. Feltundersøkelsene skal utføres av erfarne ornitologer med høy kompetanse. Feltundersøkelser mai-august er ok, da med ulike perioder med tanke på ulike fuglearter/artsgrupper. Konsulentene må pålegges å søke Miljødirektoratet om tilgang til fullstendig innsyn til alle sensitive og skjulte observasjoner i de aktuelle områdene.

#### Forslag til framgangsmåte

*Miljødirektoratets KU-veileder skal legges til grunn. Lokale og regionale myndigheter og organisasjoner, samt personer med relevant lokalkunnskap, skal kontaktes. Det skal foretas feltbefaring på våren og høsten, estimert til 2+2 uker, tidspunktet tilpasses med hensyn til hekketider og ev. trekkessesong. Sensitive opplysninger skal merkes unntatt offentlighet og oversendes NVE som et eget dokument.*

Miljødirektoratets KU-veileder (M-1941) gir generell veiledning om hvordan konsekvensutredningen skal bygges opp og presenteres. Det er ingen tydelige krav og retningslinjer til hvordan kartlegging i felt skal utføres. BirdLife Norge er enig i at konsekvensutredningen må følge oppbyggingen og krav i M-1941, men det er helt nødvendig at NVE utover dette setter mer detaljerte krav til de ornitologiske undersøkelsene, som beskrevet over. Dette skal ikke være opp til den enkelte utbyggers konsulenter. Utbygger skriver at de skal gjøre «feltbefaringer», et begrep som ikke dekker grundige undersøkelser. Ikke minst er det viktig, dersom de forskjellige prosjektene skal veies opp mot hverandre på et senere tidspunkt, at feltundersøkelsene er utført på en standardisert og sammenliknbar måte.

#### **Avslutning:**

Dette høringssvaret inneholder mye kritisk viktig informasjon som må følges dersom kvaliteten på feltundersøkelsene skal bli tilfredsstillende. Dersom NVE velger å ikke sette dette opp som kravpunkt slik vi har foreslått, må det likevel med i utregningsprogrammet som tydelig informasjon og ønsket fra NVE. Naturmangfoldloven og annet lovverk setter tydelige krav til kunnskapsnivå, og føre-var-prinsippet (§ 9) kan føre til av søknader blir avslått der det er grunn til å anta stor naturskade i strid med formålsparagraf, samt regionale og nasjonale miljømål, også ved kunnskapsmangel. Det er derfor i alles interesse at undersøkelsene blir så grundig som mulig.

For at en i ettertid skal være i stand til å vurdere resultatene som kommer frem i konsekvensutredningene og om metodene som er brukt er gode nok (ref. ovenfor nevnte krav), må det være et spesifisert og ufravikelig krav at all rådata legges inn i artsdatabankens rapporteringssystem (artsobservasjoner.no). Alle data må registreres med detaljert informasjon om hver enkelt observasjon: Nøyaktig kartfesting, art, antall, kjønn og alder (om mulig), aktivitet, observatør, dato og klokkeslett er helt essensielt for å kunne vurdere og kvalitetssikre observasjoner enkeltvis og for å vurdere kvaliteten på kartleggingen generelt. Dette er også beskrevet som et krav i Miljødirektoratets KU-veileder (M-1941), ref. kap. 1.8: «Artsdata skal leveres til Artsdatabanken. Dette kan gjøres manuelt i Artsobservasjoner.no, eller via egne tjenester for større aktører. Dataene bør

legges inn av den som utreder arten. Det er forslagsstillers ansvar å påse at dette blir gjort. Artsdata bør være synlig i Artskart senest innen planen sendes på høring.»

Vi ser imidlertid at dette altfor sjelden blir gjort i slike sammenhenger, konsulentene beholder rådata for seg selv uten mulighet for innsyn.

## Rubbedalshøgda vindkraftverk

NVE har elleve vindkraftverk og fire kraftledninger i Finnmark på høring høsten 2024. Det skal fastsettes utredningsprogram og settes frist for å sende inn søknader. BirdLife Norge ønsker med dette å komme med innspill utredningsprogram til Rubbedalshøgda vindkraftverk.

### Innledende kommentar

En større, nylig publisert undersøkelse viser at påviste dødsfall hos visse artsgrupper, deriblant rovfugler, i større grad var forårsaket av mennesker enn av naturlige årsaker. Den viktigste årsaken til dødelighet var elektrokusjon (40,5 %) (1). Dette er noe av grunnen til at vindkraft- og nettprosjektene i Finnmark er forbundet med bekymring og et stort statlig ansvar. Den kunnskapen vi har om fuglelivet i Finnmark og om konsekvensene av inngrep i denne størrelsesordenen, tilsier at nasjonale miljømål og miljølovgivning utfordres.

Selv om bare en håndfull av de omsøkte prosjektene i «Kraft- og industriløftet for Finnmark» skulle få konsesjon vil det samlet sett være det største naturinngrepet som noensinne er gjennomført i Norge. NVE må derfor stille bedre og mer detaljerte krav enn det som har vært vanlig i slike planprosesser

Forslag til utredningsprogram for Rubbedalshøgda vindkraftverk er lite detaljert, og BirdLife Norge finner ikke igjen rådene vi sendt til NVE 1. august (vår ref. 20240508) med påfølgende møte. I forslag til utredningsprogram har utbyggere og konsulentene de velger å leie inn, stort spillerom. Feltmetodikk og grundighet vil kunne variere sterkt.

I Finnmark finnes det områdene med bestandstettheter av fugler som langt på vei er unike i norsk og internasjonal målestokk, ofte med mange rødlistede og/eller sårbare fuglearter. BirdLife Norge har studert fuglelivet i Finnmark gjennom flere tiår. På generell basis huser areal i Finnmark ofte solide tettheter av bl.a. ryper, vadere og ender. Som kjent er Finnmark også særdeles viktig for arealkrevende arter som jaktfalk (sårbar, VU) og snøugle (kritisk truet, CR), sistnevnte med store årlige variasjoner.

Mesteparten av de registrerte fugleobservasjonene i Finnmark er konsentrerte rundt kysten og langs vei. Tidligere ikke-kartlagte områder kan ha ekstremt høye tettheter av hekkende fugler, og ofte med en stor andel rødlistede arter. Dagens kunnskap om fuglelivet i planområdet og i influensområdet til Rubbedalshøgda er ikke egnet til å lage en konsekvensutredning. Dermed må det grundige feltundersøkelser til og NVE må sette klare krav til hvordan dette skal gjøres.

### Feltundersøkelsene må gå over minst to år

Vi merker oss skisseringen av frister og tidsløp fremover, der det er lagt opp til utredninger i 2025, og at NVE ønsker å sende søknadene på høring i 2026, med mål om å fatte konsesjon i 2027. Vi

konstaterer dermed at den i stor grad politiske bestemte prosessen legger opp til hastverksarbeid, og blir førende fremfor vektlegging av tilstrekkelig kunnskap.

De sesongmessige variasjonene i Finnmarks fjellnatur er mye større enn i andre typer biotoper. En ting er smånagersyklusene som styrer forekomsten av nesten alle hekkefugler. Andre arter har utpreget nomadisk forekomst som ikke nødvendigvis styres av smågangersyklus. Siden en smågangersyklus er på fire år så burde det ha vært et krav at kartlegging i slike området går over fire år, for å kunne gi et representativt bilde av fuglelivet. Vi er nå i den situasjonen at 2023-sesongen var en svært god hekkesesong for bl.a. ryper, vadefugler og de fleste andre fjellfugler – i hvert fall langs kysten fra Nordkinn til Varanger. Som en følge av dette var det også i 2024 var det stor forekomst av mange fjellfugler - i hvert fall tidlig i sesongen, mens det er uklart hva som ble det endelige utfallet av hekkingen. I tråd med normal syklus er det derfor risiko for at 2025 sesongen kan bli en sesong med bestander og forekomst under «normalen». Det er derfor ikke akseptabelt at en legger opp til at det kun er feltundersøkelser i 2025 som skal danne grunnlaget for konsekvensutredningene.

Fjellfuglene er tilpasset et liv med store årlige variasjoner: Når det går godt så går det ofte veldig godt, og når det går dårlig så går det veldig dårlig. Snøfall i rugeperioden, regn og vind i klekkingen og liknende forhold kan tømme større områder for fugl i løpet av få dager. I motsetning til i de fleste andre biogeografiske soner så er det ikke tid til noe nytt hekkeforsøk når slike ting skjer, og fuglene går da til returtrekk tilbake til vinteroppholdsstedene. Derfor er returtrekket av arktiske vadefugl forbi Sør-Norge allerede i månedsskiftet juni-juli, en årlig og vanlig foreteelse.

Som et absolutt minstekrav, er BirdLife Norges anbefaling at det gjøres feltundersøkelser gjennom to hele sesonger. Vi kan vanskelig se hvordan krav til kunnskap i forvaltningslov og naturmangfoldlov kan imøtekommes ved undersøkelser bare en sesong, gitt økologisk kunnskap om landskap og naturprosesser i Finnmarks fjellnatur. Vi ber om at NVE fastsetter utredningsprogram med feltundersøkelser også i 2026, slik at informasjon om forekomstene også denne sesongen kommer med i endelig konsekvensutredning og påfølgende høring. To sesonger er i utgangspunktet også for lite med tanke på at det nærmest ikke finnes skikkelige registreringer fra før i området.

Et annet problem med at alle feltundersøkelsene skal gjennomføres i løpet av et par måneder i et enkelt år, er at det vil bli mangel på kvalifisert personell. Konsulentbransjen i Norge har få personer som har god erfaring med feltarbeid på fugl under krevende forhold i arktiske strøk. Hekkesesongen er kort og hektisk i disse områdene. De tøffe værforholdene i disse områdene er bare med på å forsterke dette problemet. Det er liten vits i å drive med kartlegging i dårlig vær, da holder fuglene seg i ro eller trekker midlertidig ned til kysten og er vanskelige å finne. Langvarige perioder med tåke er også vanlig langs kysten av Finnmark på denne tiden, da er det umulige visuelle forhold for å kartlegge fuglelivet. Det synes derfor svært vanskelig å rekke å gjennomføre skikkelige undersøkelser i alle disse områdene på kun en eller to sesonger.

### **Tidligere registreringer av fugler og kjent kunnskap i planområdet til Rubbedalshøgda**

Rubbedalshøgda er blant området i Norge med minst ferdsel og infrastruktur i dag. Det gir området særlig kvaliteter.



I offentlige databaser er det tilfeldige og fåtallige registreringer av sjøfugler av arter man kan forvente i denne regionen langs kystlinjen. I meldingen er disse listet opp fordelt på art og antall funn. Mange er rødlistet og flere er norske ansvarsarter. Kunnskapen om fuglelivet i selve planområdet, altså fjellfuglene som hekker og søker næring her er i praksis fraværende. Overordnet kunnskap om sjø- og kystfuglenes forekomst (artssammensetning, bevegelser, viktige funksjonsområder osv.) i plan- og influensområdet er også fraværende.

#### Forslag til undersøkelser av fugler i melding

Utbygger henviser til NVE standardkrav. Disse og andre henvisninger til det som står i forslag til utredningsprogram er satt i kursiv. BirdLife Norges kommentarer følger hvert punkt, avsluttende med forslag til kravformulering og annet.

NVE standardkrav krevet at tiltakshaver skal:

- *utarbeide en oversikt over fuglearter i plan- og influensområdet som kan bli vesentlig berørt av tiltaket, med spesielt fokus på arter på gjeldende norsk rødliste for arter, prioriterte arter, ansvarsarter, jaktbare arter, rovfugl/ugler, samt ev. andre arter som er særlig sårbare for kollisjoner med vindturbiner.*

Alle arter innenfor planområdet har potensiale for å bli berørt av utbygging i et åpent, alpint og arktisk landskap. Artsutvalget i slike områder er relativt begrenset, og BirdLife Norge ser ingen grunn til ikke å inkludere alle fuglearter i planområdet med følgende begrunnelse:

- En stor andel av fugleartene i denne type landskap bruker fluktspill til å finne make og hevde territorium, og vil være utsatt for kollisjonsrisiko både mot vindturbinene og mot tilhørende kraftlinjer. Andre påvirkningsfaktorer vil kunne være unnvikelse, påvirkning på næring- og byttetilgang, fragmentering av leveområder, økt grad av forstyrrelser og andre følgeeffekter m.m.
- Rødlista endres hvert femte år. Mange av artene som ikke finnes på dagens rødliste har potensiale til å komme opp på fremtidige rødlistene. Dette er særlig aktuelt for flere av de artene som finnes i fjellområdene i Skandinavia og Finnmark fordi de presses nordover som følge av klimaendringer og fordi de påvirkes negativt av mindre regelmessige smågnagerår.
- Finnmark har i kraft av beliggenhet og natur en betydelig andel av norske og europeiske bestander av flere tundratilknyttede arter som ikke nødvendigvis oppfyller kriteriene for å være en ansvarsarter, blant annet fjelljo.
- Jevnlige næringstrekk til og fra hekkeplass (f.eks. til fjære- og sjøområder), aktuelt for blant annet ulike vadere, lommer, joer m.fl. gjør svært mange aktuelle fuglearter sårbare for vindkraft. Det gir liten mening å skulle utelukke et visst antall arter basert på mer eller mindre kvalifisert gjetting.

For å få et godt bilde av hva som står på spill så må det gjennomføres kvantitative tetthetsberegninger av hekkefuglene. Dette må gjennomføres ved at det stilles krav til kvantitative takseringer (f.eks. linjetakseringer) i alle de forskjellige vegetasjonssonene og biotopene som finnes i planområdet. Et representativt utvalg vann og våtmark innenfor hvert enkelt område må undersøkes og takseres grundig. Flyfoto og kart må granskes grundig av kvalifisert personell på forhånd for å finne frem til de områdene hvor det er størst sjanse til å påvise de artene som har potensiale til å forekomme i planområdet. Tilfeldige takseringsruter og kartlegging uten gode forberedelser har liten verdi.

Forslag til krav:

- utarbeide oversikt over alle fuglearter i plan- og influensområdet med oppdatert forvaltningsrelevans (rødlistestatus, ansvarsart o.l). Det skal gjøres kvantitative tetthetsberegninger av hekkefugler.

- *vurdere hvordan tiltaket kan påvirke fuglearter, jf. opplisting i første strekpunkt. Herunder skal områdets verdi som trekklokalitet, fare for kollisjoner og redusert/forringet økologisk funksjonsområde vurderes – vurdere potensialet for funn av hittil ukjente forekomster av rødlistede og forvaltningsprioriterte arter i plan- og influensområdet.*

Innhenting av informasjon og kartlegging av influensområdet er viktig for å kunne vurdere om planområdene omfattes av gjennomtrekk av fugl fra andre områder. I denne sammenheng er næringstrekk i hekketiden særlig relevant. Vindkraft i slike trekk-korridorer som ulike fuglearter må forsere, gjerne mange ganger daglig, er ekstra skadelig. Smålommen er en art som hekker i små dammer på fjellet, men som henter all sin føde på havet. I hekketiden flyr smålommene derfor mange ganger daglig mellom hekkeplassen og næringsområdene. De fleste andefugler og vadefugler har en liknende adferd i større eller mindre grad. Rovfugler og ugler har store territorier så selv om selve hekkeplassen ligger utenfor planområdene kan selve planområdet inngå som en viktig del av næringsøket. Både nærings- og værforhold (og kombinasjon av disse faktorene) gjør at det under gitte omstendigheter kan være stor trafikk mellom viktige hekkeområder og nærings- og rasteplasser. Når vindkraftanlegg bygges i slike områder, så kan det ha stor negativ konsekvens selv om planområdet i seg selv har begrenset verdi for hekkende fugl.

Forslag til krav:

- vurdere hvordan tiltaket kan påvirke de ulike fuglearter. Herunder skal områdets verdi som trekklokalitet vår og høst, gjennomtrekklokalitet (hekketid), fare for kollisjoner og redusert/forringet økologisk funksjonsområde vurderes. Potensialet for økt forstyrrelser og ferdsel skal også vurderes. Vurder også funn av hittil ukjente forekomster av rødlistede og forvaltningsprioriterte arter i plan- og influensområdet.

- *beskrive tiltak som kan redusere eventuelle negative virkninger i anleggs- og/eller driftsfasen*
- *kort redegjøres for datagrunnlag og metoder som er benyttet for å vurdere virkningene av tiltaket. Usikkerheten i vurderingene skal drøftes. Basert på dette skal behovet for for- og etterundersøkelser vurderes. Dersom det vurderes som aktuelt med for- og etterundersøkelser, skal det beskrives hvordan de gjennomførte utredningene kan inngå i et forskningsdesign for slike undersøkelser.*

Her må NVE fastsette krav til hvordan undersøkelsene må gjøres! Det må være detaljerte krav til hvordan kartlegging i felt skal utføres. Siden kunnskapen om fuglelivet i samtlige områder som omfattes av planen er svært mangelfullt eller helt fraværende, så er det i denne omgang først og fremst viktig at feltarbeidet blir gjort på en skikkelig måte. Dette inkluderer spesifisering av krav til kartleggingsmetode med konkrete spesifiseringer:

For enkelte arter kan det være mest hensiktsmessig å begynne registreringene allerede mens snøen ligger i mai, f.eks. for å finne rovfugler som fjellvåk og snøugle som ofte inspiserer smånagerforekomsten på denne tiden. Er det lite smånagere i området så vil disse spesialistene ofte

trekke videre mot bedre områder ganske snart. For de fleste arter er det tiden fra ankomst til egglegging (den viktige spillperioden) som gjelder, og da er også oppdagbarhet høyest. Fra de første bare flekkene kommer frem i slutten av mai og maksimalt fire uker fremover er det vinduet en har til å få gjort skikkelig kartlegging. Det må derfor stilles krav til at hoveddelen av feltundersøkelsene skal foregå i tidsrommet fra snøsmelting og senest frem til utgangen av juni. Er det en god hekkesesong må det også komplettere med undersøkelser utover i juli når ungematingen er på sitt mest intensive. Enkelte arter kan være enklere å finne og kvantifisere dersom de har klart å få klekke ut unger, da de vil varsle og røper sin tilstedeværelse på denne måten. Fjæreplytt er f.eks. en art som det med fordel kan letes etter på denne tiden. Det må imidlertid også belages feltarbeid senere på sommeren for å få best mulig oversikt over arter som ikke ankommer hekkeplassene før etter at isen har gått av vannene, noe som kan strekke seg til slutten av juni i de høyereliggende områdene. Dette gjelder bl.a. lommer og forskjellige fjellender som f.eks. bergand og havelle.

Tid på døgnet er også svært viktig, særlig i disse områdene. Den beste tiden er fra litt etter midnatt og frem til et stykke utpå formiddagen (ca. fra kl. 01 til 10), det er da fuglene spiller. Fra midt på dagen og utover ettermiddagen er der betydelig stillere og svært mye vanskeligere å registrere fuglene. Mange av de hekkende vadefuglene flyr da på toppen av det hele bort fra hekkeområdene og ned til fjæra og våtmarker langs kysten, hvor næringsforholdene er bedre på denne tiden (før myggen klekker). Det må derfor stilles krav til at kartlegging av fugl skal foregå i døgnets første halvdel. Det må spesifiseres at kartlegging av fugl fortrinnsvis skal foregå under gode værforhold.

Vurderinger av resultatet vil være av stor betydning, inkludert svakheter med metodikk og eget arbeid. Det må kreves at de som utfører kartleggingen noterer vær- og observasjonsforhold og vurderer hvordan dette har spilt inn på resultatet av registreringen. Om nødvendig må kartleggingen gjentas under bedre forhold.

Artsobservasjoner.no har verktøy for kvalitetssikring, mens sensitive arter automatisk skjermes for innsyn for alle andre en utvalgte personer innen forvaltning og kvalitetssikring. NVE må sikre at dette gjøres kjent for dem som skal vurdere naturkonsekvenser, og de må kjenne til dette også før kartleggingen slik at de er oppmerksomme på det.

Forslag til krav:

- Vadefugler og spurvefugler skal registreres i spilleperioden i mai og juni og i døgnets første halvdel. Feltundersøkelsene skal utføres av erfarne ornitologer med høy kompetanse. Feltundersøkelser mai-august er ok, da med ulike perioder med tanke på ulike fuglearter/artsgrupper. Konsulentene må pålegges å søke Miljødirektoratet om tilgang til fullstendig innsyn til alle sensitive og skjulte observasjoner i de aktuelle områdene.

#### Forslag til framgangsmåte

*Utredningen skal gjennomføres med anerkjent metodikk etter gjeldende KU-veileder fra Miljødirektoratet. Lokale og regionale myndigheter og organisasjoner, samt personer med relevant lokalkunnskap, skal kontaktes. Det skal foretas feltbefaring på hensiktsmessig tid av året med hensyn til hekketider og ev. trekkkesong. Sensitive opplysninger skal merkes unntatt offentlighet og oversendes NVE som et eget dokument.*

Miljødirektoratets KU-veileder (M-1941) gir generell veiledning om hvordan konsekvensutredningen skal bygges opp og presenteres. Det er ingen tydelige krav og retningslinjer til hvordan kartlegging i felt skal utføres. BirdLife Norge er enig i at konsekvensutredningen må følge oppbyggingen og krav i M-1941, men det er helt nødvendig at NVE utover dette setter mer detaljerte krav til de ornitologiske undersøkelsene, som beskrevet over. Dette skal ikke være opp til den enkelte utbyggers konsulenter. Ikke minst er det viktig, dersom de forskjellige prosjektene skal veies opp mot hverandre på et senere tidspunkt, at feltundersøkelsene er utført på en standardisert og sammenliknbar måte.

#### Tiltakshavers presiseringer:

*Det tas sikte på å gjennomføre feltinnsats i juni 2025. Observert fugleaktivitet og arter dokumenteres, og registrerte hekkelokaliteter for sjøfugl og rovfugl oppsøkes. Videre vil behovet for feltinnsats vurderes løpende basert på hva slags kvalitative data man klarer å oppdrive i området. Vær og uforutsette hendelser bør ikke bli en begrensende faktor for hvor godt kunnskapsgrunnlag man klarer å oppdrive, og følgelig kan det være behov for ytterligere befaringer for å innhente kunnskap om fugl i utredningsperioden.*

*For å belyse mulige virkninger av sjøkabel skal det utredes for virkninger på fuglelivet på Kongsøya, Helløya og Skarholmen naturreservat (verneplan for sjøfugl).*

Jr. det som har skrevet over må klimatiske forhold i planområdet vurderes fortløpende fra mai og utover, slik at man sikrer at man gjør undersøkelsene i den optimale perioden. Det bør suppleres med oppfølgende undersøkelser utover sommeren.

#### **Avslutning:**

Dette høringssvaret inneholder mye kritisk viktig informasjon som må følges dersom kvaliteten på feltundersøkelsene skal bli tilfredsstillende. Dersom NVE velger å ikke sette dette opp som kravpunkt slik vi har foreslått, må det likevel med i utregningsprogrammet som tydelig informasjon og ønske fra NVE. Naturmangfoldloven og annet lovverk setter tydelige krav til kunnskapsnivå, og føre-var-prinsippet (§ 9) kan føre til av søknader blir avslått der det er grunn til å anta stor naturskade i strid med formålsparagraf, samt regionale og nasjonale miljømål, også ved kunnskapsmangel. Det er derfor i alles interesse at undersøkelsene blir så grundig som mulig.

For at en i ettertid skal være i stand til å vurdere resultatene som kommer frem i konsekvensutredningene og om metodene som er brukt er gode nok (ref. ovenfor nevnte krav), må det være et spesifisert og ufravikelig krav at all rådata legges inn i artsdatabankens rapporteringssystem (artsobservasjoner.no). Alle data må registreres med detaljert informasjon om hver enkelt observasjon: Nøyaktig kartfesting, art, antall, kjønn og alder (om mulig), aktivitet, observatør, dato og klokkeslett er helt essensielt for å kunne vurdere og kvalitetssikre observasjoner enkeltvis og for å vurdere kvaliteten på kartleggingen generelt. Dette er også beskrevet som et krav i Miljødirektoratets KU-veileder (M-1941), ref. kap. 1.8: «Artsdata skal leveres til Artsdatabanken. Dette kan gjøres manuelt i Artsobservasjoner.no, eller via egne tjenester for større aktører. Dataene bør legges inn av den som utreder arten. Det er forslagsstillers ansvar å påse at dette blir gjort. Artsdata bør være synlig i Artskart senest innen planen sendes på høring.»

Vi ser imidlertid at dette altfor sjelden blir gjort i slike sammenhenger, konsulentene beholder rådata for seg selv uten mulighet for innsyn.

## Bjørnviktuva vindkraftverk

NVE har elleve vindkraftverk og fire kraftledninger i Finnmark på høring høsten 2024. Det skal fastsettes utredningsprogram og settes frist for å sende inn søknader. BirdLife Norge ønsker med dette å komme med innspill utredningsprogram til Bjørnviktuva vindkraftverk.

### Innledende kommentar

En større, nylig publisert undersøkelse viser at påviste dødsfall hos visse artsgrupper, deriblant rovfugler, i større grad var forårsaket av mennesker enn av naturlige årsaker. Den viktigste årsaken til dødelighet var elektrokusjon (40,5 %) (1). Dette er noe av grunnen til at vindkraft- og nettprosjektene i Finnmark er forbundet med bekymring og et stort statlig ansvar. Den kunnskapen vi har om fuglelivet i Finnmark og om konsekvensene av inngrep i denne størrelsesordenen, tilsier at nasjonale miljømål og miljølovgivning utfordres.

Selv om bare en håndfull av de omsøkte prosjektene i «Kraft- og industriløftet for Finnmark» skulle få konsesjon vil det samlet sett være det største naturinngrepet som noensinne er gjennomført i Norge. NVE må derfor stille bedre og mer detaljerte krav enn det som har vært vanlig i slike planprosesser

Forslag til utredningsprogram for Bjørnviktuva vindkraftverk er lite detaljert, og BirdLife Norge finner ikke igjen rådene vi sendt til NVE 1. august (vår ref. 20240508) med påfølgende møte. I forslag til utredningsprogram har utbyggere og konsulentene de velger å leie inn, stort spillerom. Feltmetodikk og grundighet vil kunne variere sterkt.

I Finnmark finnes det områdene med bestandstettheter av fugler som langt på vei er unike i norsk og internasjonal målestokk, ofte med mange rødlistede og/eller sårbare fuglearter. BirdLife Norge har studert fuglelivet i Finnmark gjennom flere tiår. På generell basis huser areal i Finnmark ofte solide tettheter av bl.a. ryper, vadere og ender. Som kjent er Finnmark også særdeles viktig for arealkrevende arter som jaktfalk (sårbar, VU) og snøugle (kritisk truet, CR), sistnevnte med store årlige variasjoner.

Mesteparten av de registrerte fugleobservasjonene i Finnmark er konsentrerte rundt kysten og langs vei. Tidligere ikke-kartlagte områder kan ha ekstremt høye tettheter av hekkende fugler, og ofte med en stor andel rødlistede arter. Dagens kunnskap om fuglelivet i planområdet og i influensområdet til Bjørnviktuva er ikke egnet til å lage en konsekvensutredning. Dermed må det grundige feltundersøkelser til og NVE må sette klare krav til hvordan dette skal gjøres.

### Feltundersøkelsene må gå over minst to år

Vi merker oss skisseringen av frister og tidsløp fremover, der det er lagt opp til utredninger i 2025, og at NVE ønsker å sende søknadene på høring i 2026, med mål om å fatte konsesjon i 2027. Vi konstanterer dermed at den i stor grad politiske bestemte prosessen legger opp til hastverksarbeid, og blir førende fremfor vektlegging av tilstrekkelig kunnskap.

De sesongmessige variasjonene i Finnmarks fjellnatur er mye større enn i andre typer biotoper. En ting er smånagersyklusene som styrer forekomsten av nesten alle hekkfugler. Andre arter har utpreget nomadisk forekomst som ikke nødvendigvis styres av smågangesyklus. Siden en smågangesyklus er på fire år så burde det ha vært et krav at kartlegging i slike området går over fire år, for å kunne gi et representativt bilde av fuglelivet. Vi er nå i den situasjonen at 2023-sesongen var en svært god

hekkesesong for bl.a. ryper, vadefugler og de fleste andre fjellfugler – i hvert fall langs kysten fra Nordkinn til Varanger. Som en følge av dette var det også i 2024 var det stor forekomst av mange fjellfugler - i hvert fall tidlig i sesongen, mens det er uklart hva som ble det endelige utfallet av hekkingen. I tråd med normal syklus er det derfor risiko for at 2025 sesongen kan bli en sesong med bestander og forekomst under «normalen». Det er derfor ikke akseptabelt at en legger opp til at det kun er feltundersøkelser i 2025 som skal danne grunnlaget for konsekvensutredningene.

Fjellfuglene er tilpasset et liv med store årlige variasjoner: Når det går godt så går det ofte veldig godt, og når det går dårlig så går det veldig dårlig. Snøfall i rugeperioden, regn og vind i klekkingen og liknende forhold kan tømme større områder for fugl i løpet av få dager. I motsetning til i de fleste andre biogeografiske soner så er det ikke tid til noe nytt hekkforsøk når slike ting skjer, og fuglene går da til returtrekk tilbake til vinteroppholdsstedene. Derfor er returtrekket av arktiske vadefugl forbi Sør-Norge allerede i månedsskiftet juni-juli, en årlig og vanlig foreteelse.

Som et absolutt minstekrav, anbefaler BirdLife Norges at det gjøres feltundersøkelser gjennom to hele sesonger. Vi kan vanskelig se hvordan krav til kunnskap i forvaltningslov og naturmangfoldlov kan imøtekommes ved undersøkelser bare en sesong, gitt økologisk kunnskap om landskap og naturprosesser i Finnmarks fjellnatur. Vi ber om at NVE fastsetter utredningsprogram med feltundersøkelser også i 2026, slik at informasjon om forekomstene også denne sesongen kommer med i endelig konsekvensutredning og påfølgende høring. To sesonger er i utgangspunktet også for lite med tanke på at det nærmest ikke finnes skikkelige registreringer fra før i området.

Et annet problem med at alle feltundersøkelsene skal gjennomføres i løpet av et par måneder i et enkelt år, er at det vil bli mangel på kvalifisert personell. Konsulentbransjen i Norge har få personer som har god erfaring med feltarbeid på fugl under krevende forhold i arktiske strøk. Hekkesesongen er kort og hektisk i disse områdene. De tøffe værforholdene i disse områdene er bare med på å forsterke dette problemet. Det er liten vits i å drive med kartlegging i dårlig vær, da holder fuglene seg i ro eller trekker ned til kysten og er vanskelige å finne. Langvarige perioder med tåke er også vanlig langs kysten av Finnmark på denne tiden, da er det umulige visuelle forhold for å kartlegge fuglelivet. Det synes derfor svært vanskelig å rekke å gjennomføre skikkelige undersøkelser i alle disse områdene på kun en eller to sesonger.

### **Tidligere registreringer av fugler og kjent kunnskap i planområdet til Bjørnviktuva**

Utbygger/Sweco gir en god redegjørelse for mulig virkning på fuglelivet, og oppsummerer det som finnes av enkeltregisteringer av fugl. Det går frem at tidligere kartlegging er veldig sparsommelig, og at kunnskapsgrunnlaget må styrkes. BirdLife Norge er enige i at det trolig foregår sesongtrekk og næringstrekk gjennom planområdet (se utfyllende kommentarer om forhold knyttet til dette).

Ved hjelp av kartleggingsmidler fra BirdLife Norge, undersøkte Tor A. Olsen og Knut S. Olsen den 13. juni et område vest for Mehamnøya, som ligger på Nordkinnhalvøya. Området som ble undersøkt er omkring 5,15 km<sup>2</sup> stort og ligger 90-200 moh. Området inngår i planområdet til Bjørnviktuva.

Hele 11 arter som er på den norske rødlista (2021) hekker vanlig, til dels tallrikt, i området:

- EN – Sterkt truet: lappspurv
- VU – Sårbar: stjertand, brushane, fiskemåke og tyvjo

- NT – Nær truet: havelle, heilo, småspove, svømmesnipe, rødstilk og steinvender

I tillegg til stor tetthet av mange rødlistede hekkefugler så vil vi også trekke frem store bestander av hekkende smålom og fjellrype som spesielt viktige kvaliteter i det undersøkte området. Området er utvilsomt et viktig hekkeområde for de aller fleste arter av fjellfugler som kan forventes her. Vindkraftutbygging eller bygging av tilhørende infrastruktur (veier, kraftlinjer o.l.) innenfor eller nært opptil dette området vil etter vårt syn ha svært ødeleggende konsekvenser for de fleste arter fugl som hekker her.

Les rapporten i sin helhet:

[https://www.birdlife.no/innhold/bilder/2024/09/11/10638/kartlegging\\_i\\_gamvik.pdf](https://www.birdlife.no/innhold/bilder/2024/09/11/10638/kartlegging_i_gamvik.pdf)

#### Forslag til undersøkelser av fugler i melding

Utbygger henviser til NVE standardkrav. Disse og andre henvisninger til det som står i forslag til utredningsprogram er satt i kursiv. BirdLife Norges kommentarer følger hvert punkt, avsluttende med forslag til kravformulering og annet.

NVE standardkrav krevet at tiltakshaver skal:

- *utarbeide en oversikt over fuglearter i plan- og influensområdet som kan bli vesentlig berørt av tiltaket, med spesielt fokus på arter på gjeldende norsk rødliste for arter, prioriterte arter, ansvarsarter, jaktbare arter, rovfugl/ugler, samt ev. andre arter som er særlig sårbare for kollisjoner med vindturbiner.*

Alle arter innenfor planområdet har potensiale for å bli berørt av utbygging i et åpent, alpint og arktisk landskap. Artsutvalget i slike områder er relativt begrenset, og BirdLife Norge ser ingen grunn til ikke å inkludere alle fuglearter i planområdet med følgende begrunnelse:

- En stor andel av fugleartene i denne type landskap bruker fluktspill til å finne make og hevde territorium, og vil være utsatt for kollisjonsrisiko både mot vindturbinene og mot tilhørende kraftlinjer. Andre påvirkningsfaktorer vil kunne være unnvikelse, påvirkning på næring- og byttetilgang, fragmentering av leveområder, økt grad av forstyrrelser og andre følgeeffekter m.m.
- Rødlista endres hvert femte år. Mange av artene som ikke finnes på dagens rødliste har potensiale til å komme opp på fremtidige rødlistene. Dette er særlig aktuelt for flere av de artene som finnes i fjellområdene i Skandinavia og Finnmark fordi de presses nordover som følge av klimaendringer og fordi de påvirkes negativt av mindre regelmessige smånagerår.
- Finnmark har i kraft av beliggenhet og natur en betydelig andel av norske og europeiske bestander av flere tundratilknyttede arter som ikke nødvendigvis oppfyller kriteriene for å være en ansvarsarter, blant annet fjelljo.
- Jevnlige næringstrekk til og fra hekkeplass (f.eks. til fjære- og sjøområder), aktuelt for blant annet ulike vadere, lommer, joer m.fl. gjør svært mange aktuelle fuglearter sårbare for vindkraft. Det gir liten mening å skulle utelukke et visst antall arter basert på mer eller mindre kvalifisert gjetting.

For å få et godt bilde av hva som står på spill så må det gjennomføres kvantitative tetthetsberegninger av hekkefuglene. Dette må gjennomføres ved at det stilles krav til kvantitative takseringer (f.eks. linjetakseringer) i alle de forskjellige vegetasjonssonene og biotopene som finnes i planområdet. Et representativt utvalg vann og våtmark innenfor hvert enkelt område må undersøkes og takseres

grundig. Flyfoto og kart må granskes grundig av kvalifisert personell på forhånd for å finne frem til de områdene hvor det er størst sjans til å påvise de artene som har potensiale til å forekomme i planområdet. Tilfeldige takseringsruter og kartlegging uten gode forberedelser har liten verdi.

Forslag til krav:

- utarbeide oversikt over alle fuglearter i plan- og influensområdet med oppdatert forvaltningrelevans (rødlistestatus, ansvarsart o.l). Det skal gjøres kvantitative tetthetsberegninger av hekkefugler.

- *vurdere hvordan tiltaket kan påvirke fuglearter, jf. opplisting i første strekpunkt. Herunder skal områdets verdi som trekklokalitet, fare for kollisjoner og redusert/forringet økologisk funksjonsområde vurderes – vurdere potensialet for funn av hittil ukjente forekomster av rødlistede og forvaltningsprioriterte arter i plan- og influensområdet.*

Innhenting av informasjon og kartlegging av influensområdet er viktig for å kunne vurdere om planområdene omfattes av gjennomtrekk av fugl fra andre områder. I denne sammenheng er næringstrekk i hekketiden særlig relevant. Vindkraft i slike trekk-korridorer som ulike fuglearter må forsere, gjerne mange ganger daglig, er ekstra skadelig. Smålommen er en art som hekker i små dammer på fjellet, men som henter all sin føde på havet. I hekketiden flyr smålommene derfor mange ganger daglig mellom hekkeplassen og næringsområdene. De fleste andefugler og vadefugler har en liknende adferd i større eller mindre grad. Rovfugler og ugler har store territorier så selv om selve hekkeplassen ligger utenfor planområdene kan selve planområdet inngå som en viktig del av næringssøket. Både nærings- og værforhold (og kombinasjon av disse faktorene) gjør at det under gitte omstendigheter kan være stor trafikk mellom viktige hekkeområder og nærings- og rasteplasser. Når vindkraftanlegg bygges i slike områder, så kan det ha stor negativ konsekvens selv om planområdet i seg selv har begrenset verdi for hekkende fugl.

Forslag til krav:

- vurdere hvordan tiltaket kan påvirke de ulike fuglearter. Herunder skal områdets verdi som trekklokalitet vår og høst, gjennomtrekklokalitet (hekketid), fare for kollisjoner og redusert/forringet økologisk funksjonsområde vurderes. Potensialet for økt forstyrrelser og ferdsel skal også vurderes. Vurder også funn av hittil ukjente forekomster av rødlistede og forvaltningsprioriterte arter i plan- og influensområdet.

- *beskrive tiltak som kan redusere eventuelle negative virkninger i anleggs- og/eller driftsfasen*
- *kort redegjøres for datagrunnlag og metoder som er benyttet for å vurdere virkningene av tiltaket. Usikkerheten i vurderingene skal drøftes. Basert på dette skal behovet for for- og etterundersøkelser vurderes. Dersom det vurderes som aktuelt med for- og etterundersøkelser, skal det beskrives hvordan de gjennomførte utredningene kan inngå i et forskningsdesign for slike undersøkelser.*

Her må NVE fastsette krav til hvordan undersøkelsene må gjøres! Det må være detaljerte krav til hvordan kartlegging i felt skal utføres. Siden kunnskapen om fuglelivet i samtlige områder som omfattes av planen er svært mangelfullt eller helt fraværende, så er det i denne omgang først og



fremst viktig at feltarbeidet blir gjort på en skikkelig måte. Dette inkluderer spesifisering av krav til kartleggingsmetode med konkrete spesifiseringer:

For enkelte arter kan det være mest hensiktsmessig å begynne registreringene allerede mens snøen ligger i mai, f.eks. for å finne rovfugler som fjellvåk og snøugle som ofte inspiserer smågnagerforekomsten på denne tiden. Er det lite smågnagere i området så vil disse spesialistene ofte trekke videre mot bedre områder ganske snart. For de fleste arter er det tiden fra ankomst til egglegging (den viktige spilleperioden) som gjelder. Fra de første bare flekkene kommer frem i slutten av mai og maksimalt fire uker fremover er det vinduet en har til å få gjort skikkelig kartlegging. Det må derfor stilles krav til at hoveddelen av feltundersøkelsene skal foregå i tidsrommet fra snøsmelting og senest frem til utgangen av juni. Er det er god hekkesesong så kan en med fordel også komplettere med undersøkelser utover i juli. Enkelte arter kan være enklere å finne og kvantifisere dersom de har klart å få klekke ut unger, da de vil varsle og røper sin tilstedeværelse på denne måten. Fjæreplytt er f.eks. en art som det med fordel kan letes etter på denne tiden. Det må imidlertid også belages feltarbeid senere på sommeren for å få best mulig oversikt over arter som ikke ankommer hekkeplassene før etter at isen har gått av vannene, noe som kan strekke seg til slutten av juni i de høyereliggende områdene. Dette gjelder bl.a. lommer og forskjellige fjellender som f.eks. bergand og havelle.

Tid på døgnet er også svært viktig, særlig i disse områdene. Den beste tiden er fra litt etter midnatt og frem til et stykke utpå formiddagen (ca. fra kl. 01 til 10), det er da fuglene spiller. Fra midt på dagen og utover ettermiddagen er der betydelig stillere og svært mye vanskeligere å registrere fuglene. Mange av de hekkende vadefuglene flyr da på toppen av det hele bort fra hekkeområdene og ned til fjæra og våtmarker langs kysten, hvor næringsforholdene er bedre på denne tiden (før myggen klekker). Det må derfor stilles krav til at kartlegging av fugl skal foregå i døgnetts første halvdel. Det må spesifiseres at kartlegging av fugl fortrinnsvis skal foregå under gode værforhold.

Vurderinger av resultatet vil være av stor betydning, inkludert svakheter med metodikk og eget arbeid. Det må kreves at de som utfører kartleggingen noterer vær- og observasjonsforhold og vurderer hvordan dette har spilt inn på resultatet av registreringen. Om nødvendig må kartleggingen gjentas under bedre forhold.

Artsobservasjoner.no har verktøy for kvalitetssikring, mens sensitive arter automatisk skjermes for innsyn for alle andre en utvalgte personer innen forvaltning og kvalitetssikring. NVE må sikre at dette gjøres kjent for dem som skal vurdere naturkonsekvenser, og de må kjenne til dette også før kartleggingen slik at de er oppmerksomme på det.

Forslag til krav:

- Vadefugler og spurvefugler skal registreres i spilleperioden i mai og juni og i døgnetts første halvdel. Feltundersøkelsene skal utføres av erfarne ornitologer med høy kompetanse. Feltundersøkelser mai-august er ok, da med ulike perioder med tanke på ulike fuglearter/artsgrupper. Konsulentene må pålegges å søke Miljødirektoratet om tilgang til fullstendig innsyn til alle sensitive og skjulte observasjoner i de aktuelle områdene.

### Forslag til framgangsmåte

*Utredningen skal gjennomføres med anerkjent metodikk etter gjeldende KU-veileder håndbok M-1941 fra Miljødirektoratet. Lokale og regionale myndigheter og organisasjoner, samt personer med relevant lokalkunnskap, skal kontaktes. Det skal foretas feltundersøkelse på hensiktsmessig tid av året med hensyn til hekketider og ev. trekk sesong (mai – august). Sensitive opplysninger skal merkes unntatt offentlighet og skal beskrives og vurderes i et eget dokument som oversendes NVE.*

Miljødirektoratets KU-veileder (M-1941) gir generell veiledning om hvordan konsekvensutredningen skal bygges opp og presenteres. Det er ingen tydelige krav og retningslinjer til hvordan kartlegging i felt skal utføres. BirdLife Norge er enig i at konsekvensutredningen må følge oppbyggingen og krav i M-1941, men det er helt nødvendig at NVE utover dette setter mer detaljerte krav til de ornitologiske undersøkelsene, som beskrevet over. Dette skal ikke være opp til den enkelte utbyggers konsulenter. Ikke minst er det viktig, dersom de forskjellige prosjektene skal veies opp mot hverandre på et senere tidspunkt, at feltundersøkelsene er utført på en mer standardisert og sammenliknbar måte. Som utbygger/Sweco selv påpeker i meldingen gjør beliggenheten ute på en halvøy sannsynlig at det kan gå både næringstrekk og sesongtrekk i området. Dette gjør det ekstra aktuelt å gjennomføre registrering av trekkende fugler i trekktiden vår og høst også, evt. med radar.

### **Avslutning:**

Dette høringsvaret inneholder mye kritisk viktig informasjon som må følges dersom kvaliteten på feltundersøkelsene skal bli tilfredsstillende. Dersom NVE velger å ikke sette dette opp som kravpunkt slik vi har foreslått, må det likevel med i utregningsprogrammet som tydelig informasjon og ønsker fra NVE. Naturmangfoldloven og annet lovverk setter tydelige krav til kunnskapsnivå, og føre-var-prinsippet (§ 9) kan føre til av søknader blir avslått der det er grunn til å anta stor naturskade i strid med formålsparagraf, samt regionale og nasjonale miljømål, også ved kunnskapsmangel. Det er derfor i alles interesse at undersøkelsene blir så grundig som mulig.

For at en i ettertid skal være i stand til å vurdere resultatene som kommer frem i konsekvensutredningene og om metodene som er brukt er gode nok (ref. ovenfor nevnte krav), må det være et spesifisert og ufravikelig krav at all rådata legges inn i artsdatabankens rapporteringssystem (artsobservasjoner.no). Alle data må registreres med detaljert informasjon om hver enkelt observasjon: Nøyaktig kartfesting, art, antall, kjønn og alder (om mulig), aktivitet, observatør, dato og klokkeslett er helt essensielt for å kunne vurdere og kvalitetssikre observasjoner enkeltvis og for å vurdere kvaliteten på kartleggingen generelt. Dette er også beskrevet som et krav i Miljødirektoratets KU-veileder (M-1941), ref. kap. 1.8: «Artsdata skal leveres til Artsdatabanken. Dette kan gjøres manuelt i Artsobservasjoner.no, eller via egne tjenester for større aktører. Dataene bør legges inn av den som utreder arten. Det er forslagsstillers ansvar å påse at dette blir gjort. Artsdata bør være synlig i Artskart senest innen planen sendes på høring.»

Vi ser imidlertid at dette altfor sjelden blir gjort i slike sammenhenger, konsulentene beholder rådata for seg selv uten mulighet for innsyn.

## Nordkyn vindkraftverk

NVE har elleve vindkraftverk og fire kraftledninger i Finnmark på høring høsten 2024. Det skal fastsettes utredningsprogram og settes frist for å sende inn søknader. BirdLife Norge ønsker med dette å komme med innspill utredningsprogram til Norkyn vindkraftverk.

### **Innledende kommentar**

En større, nylig publisert undersøkelse viser at påviste dødsfall hos visse artsgrupper, deriblant rovfugler, i større grad var forårsaket av mennesker enn av naturlige årsaker. Den viktigste årsaken til dødelighet var elektrokusjon (40,5 %) (1). Dette er noe av grunnen til at vindkraft- og nettprosjektene i Finnmark er forbundet med bekymring og et stort statlig ansvar. Den kunnskapen vi har om fuglelivet i Finnmark og om konsekvensene av inngrep i denne størrelsesordenen, tilsier at nasjonale miljømål og miljølovgivning utfordres.

Selv om bare en håndfull av de omsøkte prosjektene i «Kraft- og industriløftet for Finnmark» skulle få konsesjon vil det samlet sett være det største naturinngrepet som noensinne er gjennomført i Norge. NVE må derfor stille bedre og mer detaljerte krav enn det som har vært vanlig i slike planprosesser

Forslag til utredningsprogram for Nordkyn vindkraftverk er lite detaljert, og BirdLife Norge finner ikke igjen rådene vi sendt til NVE 1. august (vår ref. 20240508) med påfølgende møte. I forslag til utredningsprogram har utbyggere og konsulentene de velger å leie inn, stort spillerom. Feltmetodikk og grundighet vil kunne variere sterkt.

I Finnmark finnes det områdene med bestandstettheter av fugler som langt på vei er unike i norsk og internasjonal målestokk, ofte med mange rødlistede og/eller sårbare fuglearter. BirdLife Norge har studert fuglelivet i Finnmark gjennom flere tiår. På generell basis huser areal i Finnmark ofte solide tettheter av bl.a. ryper, vadere og ender. Som kjent er Finnmark også særdeles viktig for arealkrevende arter som jaktfalk (sårbar, VU) og snøugle (kritisk truet, CR), sistnevnte med store årlige variasjoner. Utbygger skriver at begge nevnte artene er aktuelle å påtreffes i planområdet, blant annet med bakgrunn i registreringer ved Kjøllefjord vindkraftverk.

Mesteparten av de registrerte fugleobservasjonene i Finnmark er konsentrerte rundt kysten og langs vei. Tidligere ikke-kartlagte områder kan ha ekstremt høye tettheter av hekkende fugler, og ofte med en stor andel rødlistede arter. Dagens kunnskap om fuglelivet i planområdet og i influensområdet til Nordkyn vindkraftverk er ikke egnet til å lage en konsekvensutredning. Dermed må det grundige feltundersøkelser til og NVE må sette klare krav til hvordan dette skal gjøres.

### Feltundersøkelsene må gå over minst to år

Vi merker oss skisseringen av frister og tidsløp fremover, der det er lagt opp til utredninger i 2025, og at NVE ønsker å sende søknadene på høring i 2026, med mål om å fatte konsesjon i 2027. Vi konstanterer dermed at den i stor grad politiske bestemte prosessen legger opp til hastverksarbeid, og blir førende fremfor vektlegging av tilstrekkelig kunnskap.

De sesongmessige variasjonene i Finnmarks fjellnatur er mye større enn i andre typer biotoper. En ting er smånagersyklusene som styrer forekomsten av nesten alle hekkfugler. Andre arter har utpreget nomadisk forekomst som ikke nødvendigvis styres av smågangersyklus. Siden en smågangersyklus er

på fire år så burde det ha vært et krav at kartlegging i slike området går over fire år, for å kunne gi et representativt bilde av fuglelivet. Vi er nå i den situasjonen at 2023-sesongen var en svært god hekkesesong for bl.a. ryper, vadefugler og de fleste andre fjellfugler – i hvert fall langs kysten fra Nordkinn til Varanger. Som en følge av dette var det også i 2024 var det stor forekomst av mange fjellfugler - i hvert fall tidlig i sesongen, mens det er uklart hva som ble det endelige utfallet av hekkingen. I tråd med normal syklus er det derfor risiko for at 2025 sesongen kan bli en sesong med bestander og forekomst under «normalen». Det er derfor ikke akseptabelt at en legger opp til at det kun er feltundersøkelser i 2025 som skal danne grunnlaget for konsekvensutredningene.

Fjellfuglene er tilpasset et liv med store årlige variasjoner: Når det går godt så går det ofte veldig godt, og når det går dårlig så går det veldig dårlig. Snøfall i rugeperioden, regn og vind i klekkingen og liknende forhold kan tømme større områder for fugl i løpet av få dager. I motsetning til i de fleste andre biogeografiske soner så er det ikke tid til noe nytt hekkeforsøk når slike ting skjer, og fuglene går da til returtrekk tilbake til vinteroppholdsstedene. Derfor er returtrekket av arktiske vadefugl forbi Sør-Norge allerede i månedsskiftet juni-juli, en årlig og vanlig foreteelse.

Som et absolutt minstekrav, anbefaler BirdLife Norges at det gjøres feltundersøkelser gjennom to hele sesonger. Vi kan vanskelig se hvordan krav til kunnskap i forvaltningslov og naturmangfoldlov kan imøtekommes ved undersøkelser bare en sesong, gitt økologisk kunnskap om landskap og naturprosesser i Finnmarks fjellnatur. Vi ber om at NVE fastsetter utredningsprogram med feltundersøkelser også i 2026, slik at informasjon om forekomstene også denne sesongen kommer med i endelig konsekvensutredning og påfølgende høring. To sesonger er i utgangspunktet også for lite med tanke på at det nærmest ikke finnes skikkelige registreringer fra før i området.

Et annet problem med at alle feltundersøkelsene skal gjennomføres i løpet av et par måneder i et enkelt år, er at det vil bli mangel på kvalifisert personell. Konsulentbransjen i Norge har få personer som har god erfaring med feltarbeid på fugl under krevende forhold i arktiske strøk. Hekkesesongen er kort og hektisk i disse områdene. De tøffe værforholdene i disse områdene er bare med på å forsterke dette problemet. Det er liten vits i å drive med kartlegging i dårlig vær, da holder fuglene seg i ro eller trekker ned til kysten og er vanskelige å finne. Langvarige perioder med tåke er også vanlig langs kysten av Finnmark på denne tiden, da er det umulige visuelle forhold for å kartlegge fuglelivet. Det synes derfor svært vanskelig å rekke å gjennomføre skikkelige undersøkelser i alle disse områdene på kun en eller to sesonger.

### **Tidligere registreringer av fugler og kjent kunnskap i planområdet**

Utbygger gir en grei redegjørelse for mulig virkning på fuglelivet, og oppsummerer det som finnes av registreringer av fugl. De skriver at det i influensområdet rundt vindkraftverket er registrert flere viktige funksjonsområder som beite- og hekkeområder for ender, vade-, måke- og alkefugler. Næringstrekk og lokale forflytninger må også undersøkes med bakgrunn i dette. Det er også flere registreringer av hekkende fjellvåk i influensområdet til planområdet. I kartlaget «sensitiv artsdatamaskering» er også jaktfalk (VU, ansvarsart) og havørn (ansvarsart) registrert.

Ved hjelp av kartleggingsmidler fra BirdLife Norge, undersøkte Tor A. Olsen og Knut S. Olsen den 13. juni et område vest for Mehamnøya, som ligger på Nordkinnhalvøya. Området som ble undersøkt er omkring 5,15 km<sup>2</sup> stort og ligger 90-200 moh. Området inngår i planområdet til Nordkyn vindkraftverk.

Hele 11 arter som er på den norske rødlista (2021) hekker vanlig, til dels tallrikt, i området:

- EN – Sterkt truet: lappspurv
- VU – Sårbar: stjertand, brushane, fiskemåke og tyvjo
- NT – Nær truet: havelle, heilo, småspove, svømmesnipe, rødstilk og steinvender

I tillegg til stor tetthet av mange rødlistede hekkefugler så vil vi også trekke frem store bestander av hekkende smålom og fjellrype som spesielt viktige kvaliteter i det undersøkte området. Området er utvilsomt et viktig hekkeområde for de aller fleste arter av fjellfugler som kan forventes her. Vindkraftutbygging eller bygging av tilhørende infrastruktur (veier, kraftlinjer o.l.) innenfor eller nært opptil dette området vil etter vårt syn ha svært ødeleggende konsekvenser for de fleste arter fugl som hekker her.

Les rapporten i sin helhet:

[https://www.birdlife.no/innhold/bilder/2024/09/11/10638/kartlegging\\_i\\_gamvik.pdf](https://www.birdlife.no/innhold/bilder/2024/09/11/10638/kartlegging_i_gamvik.pdf)

#### Forslag til undersøkelser av fugler i melding

Utbygger henviser til NVE standardkrav. Disse og andre henvisninger til det som står i forslag til utredningsprogram er satt i kursiv. BirdLife Norges kommentarer følger hvert punkt, avsluttende med forslag til kravformulering og annet.

NVE standardkrav krevet at tiltakshaver skal:

- *utarbeide en oversikt over fuglearter i plan- og influensområdet som kan bli vesentlig berørt av tiltaket, med spesielt fokus på arter på gjeldende norsk rødliste for arter, prioriterte arter, ansvarsarter, jaktbare arter, rovfugl/ugler, samt ev. andre arter som er særlig sårbare for kollisjoner med vindturbiner.*

Alle arter innenfor planområdet har potensiale for å bli berørt av utbygging i et åpent, alpint og arktisk landskap. Artsutvalget i slike områder er relativt begrenset, og BirdLife Norge ser ingen grunn til ikke å inkludere alle fuglearter i planområdet med følgende begrunnelse:

- En stor andel av fugleartene i denne type landskap bruker fluktspill til å finne make og hevde territorium, og vil være utsatt for kollisjonsrisiko både mot vindturbinene og mot tilhørende kraftlinjer. Andre påvirkningsfaktorer vil kunne være unnnvikelse, påvirkning på næring- og byttetilgang, fragmentering av leveområder, økt grad av forstyrrelser og andre følgeeffekter m.m.
- Rødlista endres hvert femte år. Mange av artene som ikke finnes på dagens rødliste har potensiale til å komme opp på fremtidige rødlistene. Dette er særlig aktuelt for flere av de artene som finnes i fjellområdene i Skandinavia og Finnmark fordi de presses nordover som følge av klimaendringer og fordi de påvirkes negativt av mindre regelmessige smågnagerår.
- Finnmark har i kraft av beliggenhet og natur en betydelig andel av norske og europeiske bestander av flere tundratilknyttede arter som ikke nødvendigvis oppfyller kriteriene for å være en ansvarsarter, blant annet fjelljo.
- Jevnlige næringstrekk til og fra hekkeplass (f.eks. til fjære- og sjøområder), aktuelt for blant annet ulike vadere, lommer, joer m.fl. gjør svært mange aktuelle fuglearter sårbare for vindkraft. Det gir liten mening å skulle utelukke et visst antall arter basert på mer eller mindre kvalifisert gjetting.

For å få et godt bilde av hva som står på spill så må det gjennomføres kvantitative tetthetsberegninger av hekkefuglene. Dette må gjennomføres ved at det stilles krav til kvantitative takseringer (f.eks. linjetakseringer) i alle de forskjellige vegetasjonssonene og biotopene som finnes i planområdet. Et representativt utvalg vann og våtmark innenfor hvert enkelt område må undersøkes og takseres grundig. Flyfoto og kart må granskes grundig av kvalifisert personell på forhånd for å finne frem til de områdene hvor det er størst sjanse til å påvise de artene som har potensiale til å forekomme i planområdet. Tilfeldige takseringsruter og kartlegging uten gode forberedelser har liten verdi.

Forslag til krav:

- utarbeide oversikt over alle fuglearter i plan- og influensområdet med oppdatert forvaltningsrelevans (rødlistestatus, ansvarsart o.l). Det skal gjøres kvantitative tetthetsberegninger av hekkefugler.

- *vurdere hvordan tiltaket kan påvirke fuglearter, jf. opplisting i første strekpunkt. Herunder skal områdets verdi som trekklokalitet, fare for kollisjoner og redusert/forringet økologisk funksjonsområde vurderes – vurdere potensialet for funn av hittil ukjente forekomster av rødlistede og forvaltningsprioriterte arter i plan- og influensområdet.*

Innhenting av informasjon og kartlegging av influensområdet er viktig for å kunne vurdere om planområdene omfattes av gjennomtrekk av fugl fra andre områder. I denne sammenheng er næringstrekk i hekketiden særlig relevant. Vindkraft i slike trekk-korridorer som ulike fugleater må forsere, gjerne mange ganger daglig, er ekstra skadelig. Smålommen er en art som hekker i små dammer på fjellet, men som henter all sin føde på havet. I hekketiden flyr smålommene derfor mange ganger daglig mellom hekkeplassen og næringsområdene. De fleste andefugler og vadefugler har en liknende adferd i større eller mindre grad. Rovfugler og ugler har store territorier så selv om selve hekkeplassen ligger utenfor planområdene kan selve planområdet inngå som en viktig del av næringsøket. Både nærings- og værforhold (og kombinasjon av disse faktorene) gjør at det under gitte omstendigheter kan være stor trafikk mellom viktige hekkeområder og nærings- og rasteplasser. Når vindkraftanlegg bygges i slike områder, så kan det ha stor negativ konsekvens selv om planområdet i seg selv har begrenset verdi for hekkende fugl.

Forslag til krav:

- vurdere hvordan tiltaket kan påvirke de ulike fuglearter. Herunder skal områdets verdi som trekklokalitet vår og høst, gjennomtrekklokalitet (hekketid), fare for kollisjoner og redusert/forringet økologisk funksjonsområde vurderes. Potensialet for økt forstyrrelser og ferdsel skal også vurderes. Vurder også funn av hittil ukjente forekomster av rødlistede og forvaltningsprioriterte arter i plan- og influensområdet.

- *beskrive tiltak som kan redusere eventuelle negative virkninger i anleggs- og/eller driftsfasen*
- *kort redegjøres for datagrunnlag og metoder som er benyttet for å vurdere virkningene av tiltaket. Usikkerheten i vurderingene skal drøftes. Basert på dette skal behovet for for- og etterundersøkelser vurderes. Dersom det vurderes som aktuelt med for- og etterundersøkelser, skal det beskrives hvordan de gjennomførte utredningene kan inngå i et forskningsdesign for slike undersøkelser.*

Her må NVE fastsette krav til hvordan undersøkelsene må gjøres! Det må være detaljerte krav til hvordan kartlegging i felt skal utføres. Siden kunnskapen om fuglelivet i samtlige områder som omfattes av planen er svært mangelfullt eller helt fraværende, så er det i denne omgang først og fremst viktig at feltarbeidet blir gjort på en skikkelig måte. Dette inkluderer spesifisering av krav til kartleggingsmetode med konkrete spesifiseringer:

For enkelte arter kan det være mest hensiktsmessig å begynne registreringene allerede mens snøen ligger i mai, f.eks. for å finne rovfugler som fjellvåk og snøugle som ofte inspiserer smågnagerforekomsten på denne tiden. Er det lite smågnagere i området så vil disse spesialistene ofte trekke videre mot bedre områder ganske snart. For de fleste arter er det tiden fra ankomst til egglegging (den viktige spilleperioden) som gjelder, og da er også oppdagbarhet høyest. Fra de første bare flekkene kommer frem i slutten av mai og maksimalt fire uker fremover er det vinduet en har til å få gjort skikkelig kartlegging. Det må derfor stilles krav til at hoveddelen av feltundersøkelsene skal foregå i tidsrommet fra snøsmelting og senest frem til utgangen av juni. Er det en god hekkesesong må det også kompletteres med undersøkelser utover i juli når ungematingen er på sitt mest intensive. Enkelte arter kan være enklere å finne og kvantifisere dersom de har klart å få klekke ut unger, da de vil varsle og røper sin tilstedeværelse på denne måten. Fjæreplytt er f.eks. en art som det med fordel kan letes etter på denne tiden. Det må imidlertid også belages feltarbeid senere på sommeren for å få best mulig oversikt over arter som ikke ankommer hekkeplassene før etter at isen har gått av vannene, noe som kan strekke seg til slutten av juni i de høyereliggende områdene. Dette gjelder bl.a. lommer og forskjellige fjellender som f.eks. bergand og havelle.

Tid på døgnet er også svært viktig, særlig i disse områdene. Den beste tiden er fra litt etter midnatt og frem til et stykke utpå formiddagen (ca. fra kl. 01 til 10), det er da fuglene spiller. Fra midt på dagen og utover ettermiddagen er der betydelig stillere og svært mye vanskeligere å registrere fuglene. Mange av de hekkende vadefuglene flyr da på toppen av det hele bort fra hekkeområdene og ned til fjæra og våtmarker langs kysten, hvor næringsforholdene er bedre på denne tiden (før myggen klekker). Det må derfor stilles krav til at kartlegging av fugl skal foregå i døgnetts første halvdel. Det må spesifiseres at kartlegging av fugl fortrinnsvis skal foregå under gode værforhold.

Vurderinger av resultatet vil være av stor betydning, inkludert svakheter med metodikk og eget arbeid. Det må kreves at de som utfører kartleggingen noterer vær- og observasjonsforhold og vurderer hvordan dette har spilt inn på resultatet av registreringen. Om nødvendig må kartleggingen gjentas under bedre forhold.

Artsobservasjoner.no har verktøy for kvalitetssikring, mens sensitive arter automatisk skjermes for innsyn for alle andre en utvalgte personer innen forvaltning og kvalitetssikring. NVE må sikre at dette gjøres kjent for dem som skal vurdere naturkonsekvenser, og de må kjenne til dette også før kartleggingen slik at de er oppmerksomme på det.

Forslag til krav:

- Vadefugler og spurvefugler skal registreres i spilleperioden i mai og juni og i døgnetts første halvdel. Feltundersøkelsene skal utføres av erfarne ornitologer med høy kompetanse. Feltundersøkelser mai-august er ok, da med ulike perioder med tanke på ulike fuglearter/artsgrupper. Konsulentene må

pålegges å søke Miljødirektoratet om tilgang til fullstendig innsyn til alle sensitive og skjulte observasjoner i de aktuelle områdene.

#### Forslag til framgangsmåte

*En kartlegging av fugl skal utføres. Kartleggingen skal gjennomføres av personer med relevant kompetanse og erfaring. Kartleggingsmetodikken til norsk hekkefuglovervåkning kan benyttes som metodikk. Lokale og regionale myndigheter og organisasjoner, samt personer med relevant lokalkunnskap, skal kontaktes. Det skal foretas feltbefaring på hensiktsmessig tid av året med hensyn til hekketider og ev. trekkseason. Sensitive opplysninger skal merkes unntatt offentlighet og oversendes NVE som et eget dokument. Feltarbeidets varighet ca. 3 uker, 2025.*

BirdLife Norge mener konsekvensutredningen må følge oppbyggingen og krav i Miljødirektoratets veileder M-1941, men det er helt nødvendig at NVE utover dette setter mer detaljerte krav til de ornitologiske undersøkelsene, som beskrevet over. Dette skal ikke være opp til den enkelte utbyggers konsulenter. Ikke minst er det viktig, dersom de forskjellige prosjektene skal veies opp mot hverandre på et senere tidspunkt, at feltundersøkelsene er utført på en standardisert og sammenliknbar måte.

Norsk hekkefuglovervåknings metodikk er ikke egnet som metodikk. Som det fremgår at beskrivelsen av dette prosjektet så har det som «hovedmål å påvise bestandsutviklingen hos landlevende fuglearter på landsbasis». Det vil si at metodikken er lagt opp til å avdekke generelle langtidstrender i fuglebestander over store områder, og det kreves et stort antall slike faste «telleruter» over mange år for å gi et brukbart resultat, og resultatet er en trend i form av en prosentvis oppgang eller nedgang. Dette er altså ikke en kartleggingsmetodikk, men en overvåkingsmetodikk. I denne sammenheng er denne typen punkttaksringer og overvåking i beste fall svært lite egnet. Det er behov for en kartlegging / taksring for å avdekke hvilke arter som finnes i et område og i hvilket antall. Det er behov for en korrigerings.

Beliggenheten ute på en halvøy gjør det sannsynlig at det kan gå både næringstrekk og sesongtrekk i området. Dette gjør det ekstra aktuelt å gjennomføre registrering av trekkende fugler i trekktiden vår og høst også, evt. med radar.

#### **Avslutning:**

Dette høringsvaret inneholder mye kritisk viktig informasjon som må følges dersom kvaliteten på feltundersøkelsene skal bli tilfredsstillende. Dersom NVE velger å ikke sette dette opp som kravpunkt slik vi har foreslått, må det likevel med i utregningsprogrammet som tydelig informasjon og ønsker fra NVE. Naturmangfoldloven og annet lovverk setter tydelige krav til kunnskapsnivå, og føre-var-prinsippet (§ 9) kan føre til av søknader blir avslått der det er grunn til å anta stor naturskade i strid med formålsparagraf, samt regionale og nasjonale miljømål, også ved kunnskapsmangel. Det er derfor i alles interesse at undersøkelsene blir så grundig som mulig.

For at en i ettertid skal være i stand til å vurdere resultatene som kommer frem i konsekvensutredningene og om metodene som er brukt er gode nok (ref. ovenfor nevnte krav), må det være et spesifisert og ufravikelig krav at all rådata legges inn i artsdatabankens rapporteringssystem (artsobservasjoner.no). Alle data må registreres med detaljert informasjon om hver enkelt observasjon: Nøyaktig kartfesting, art, antall, kjønn og alder (om mulig), aktivitet, observatør, dato og klokkeslett er helt essensielt for å kunne vurdere og kvalitetssikre observasjoner



enkeltvis og for å vurdere kvaliteten på kartleggingen generelt. Dette er også beskrevet som et krav i Miljødirektoratets KU-veileder (M-1941), ref. kap. 1.8: «Artsdata skal leveres til Artsdatabanken. Dette kan gjøres manuelt i Artsobservasjoner.no, eller via egne tjenester for større aktører. Dataene bør legges inn av den som utreder arten. Det er forslagsstillers ansvar å påse at dette blir gjort. Artsdata bør være synlig i Artskart senest innen planen sendes på høring.»

Vi ser imidlertid at dette altfor sjelden blir gjort i slike sammenhenger, konsulentene beholder rådata for seg selv uten mulighet for innsyn.

## Oksefjorden vindkraftverk

NVE har elleve vindkraftverk og fire kraftledninger i Finnmark på høring høsten 2024. Det skal fastsettes utredningsprogram og settes frist for å sende inn søknader. BirdLife Norge ønsker med dette å komme med innspill utredningsprogram til Oksefjorden vindkraftverk.

### Innledende kommentar

En større, nylig publisert undersøkelse viser at påviste dødsfall hos visse artsgrupper, deriblant rovfugler, i større grad var forårsaket av mennesker enn av naturlige årsaker. Den viktigste årsaken til dødelighet var elektrokusjon (40,5 %) (1). Dette er noe av grunnen til at vindkraft- og nettprosjektene i Finnmark er forbundet med bekymring og et stort statlig ansvar. Den kunnskapen vi har om fuglelivet i Finnmark og om konsekvensene av inngrep i denne størrelsesordenen, tilsier at nasjonale miljømål og miljølovgivning utfordres.

Selv om bare en håndfull av de omsøkte prosjektene i «Kraft- og industriløftet for Finnmark» skulle få konsesjon vil det samlet sett være det største naturinngrepet som noensinne er gjennomført i Norge. NVE må derfor stille bedre og mer detaljerte krav enn det som har vært vanlig i slike planprosesser

Forslag til utredningsprogram for Oksefjorden vindkraftverk er lite detaljert, og BirdLife Norge finner ikke igjen rådene vi sendt til NVE 1. august (vår ref. 20240508) med påfølgende møte. I forslag til utredningsprogram har utbyggere og konsulentene de velger å leie inn, stort spillerom. Feltmetodikk og grundighet vil kunne variere sterkt.

I Finnmark finnes det områdene med bestandstettheter av fugler som langt på vei er unike i norsk og internasjonal målestokk, ofte med mange rødlistede og/eller sårbare fuglearter. BirdLife Norge har studert fuglelivet i Finnmark gjennom flere tiår. På generell basis huser areal i Finnmark ofte solide tettheter av bl.a. ryper, vadere og ender. Som kjent er Finnmark også særdeles viktig for arealkrevende arter som jaktfalk (sårbar, VU) og snøugle (kritisk truet, CR), sistnevnte med store årlige variasjoner.

Mesteparten av de registrerte fugleobservasjonene i Finnmark er konsentrerte rundt kysten og langs vei. Tidligere ikke-kartlagte områder kan ha ekstremt høye tettheter av hekkende fugler, og ofte med en stor andel rødlistede arter. Dagens kunnskap om fuglelivet i planområdet og i influensområdet til

Oksefjorden vindkraftverk er ikke egnet til å lage en konsekvensutredning. Dermed må det grundige feltundersøkelser til og NVE må sette klare krav til hvordan dette skal gjøres.

### Feltundersøkelsene må gå over minst to år

Vi merker oss skisseringen av frister og tidsløp fremover, der det er lagt opp til utredninger i 2025, og at NVE ønsker å sende søknadene på høring i 2026, med mål om å fatte konsesjon i 2027. Vi konstanterer dermed at den i stor grad politiske bestemte prosessen legger opp til hastverksarbeid, og blir førende fremfor vektlegging av tilstrekkelig kunnskap.

De sesongmessige variasjonene i Finnmarks fjellnatur er mye større enn i andre typer biotoper. En ting er smånagersyklusene som styrer forekomsten av nesten alle hekkefugler. Andre arter har utpreget nomadisk forekomst som ikke nødvendigvis styres av smågangersyklus. Siden en smågangersyklus er på fire år så burde det ha vært et krav at kartlegging i slike området går over fire år, for å kunne gi et representativt bilde av fuglelivet. Vi er nå i den situasjonen at 2023-sesongen var en svært god hekkesesong for bl.a. ryper, vadefugler og de fleste andre fjellfugler – i hvert fall langs kysten fra Nordkinn til Varanger. Som en følge av dette var det også i 2024 var det stor forekomst av mange fjellfugler - i hvert fall tidlig i sesongen, mens det er uklart hva som ble det endelige utfallet av hekkingen. I tråd med normal syklus er det derfor risiko for at 2025 sesongen kan bli en sesong med bestander og forekomst under «normalen». Det er derfor ikke akseptabelt at en legger opp til at det kun er feltundersøkelser i 2025 som skal danne grunnlaget for konsekvensutredningene.

Fjellfuglene er tilpasset et liv med store årlige variasjoner: Når det går godt så går det ofte veldig godt, og når det går dårlig så går det veldig dårlig. Snøfall i rugeperioden, regn og vind i klekkingen og liknende forhold kan tømme større områder for fugl i løpet av få dager. I motsetning til i de fleste andre biogeografiske soner så er det ikke tid til noe nytt hekkeforsøk når slike ting skjer, og fuglene går da til returtrekk tilbake til vinteroppholdsstedene. Derfor er returtrekket av arktiske vadefugl forbi Sør-Norge allerede i månedsskiftet juni-juli, en årlig og vanlig foreteelse.

Som et absolutt minstekrav, anbefaler BirdLife Norges at det gjøres feltundersøkelser gjennom to hele sesonger. Vi kan vanskelig se hvordan krav til kunnskap i forvaltningslov og naturmangfoldlov kan imøtekommes ved undersøkelser bare en sesong, gitt økologisk kunnskap om landskap og naturprosesser i Finnmarks fjellnatur. Vi ber om at NVE fastsetter utredningsprogram med feltundersøkelser også i 2026, slik at informasjon om forekomstene også denne sesongen kommer med i endelig konsekvensutredning og påfølgende høring. To sesonger er i utgangspunktet også for lite med tanke på at det nærmest ikke finnes skikkelige registreringer fra før i området.

Et annet problem med at alle feltundersøkelsene skal gjennomføres i løpet av et par måneder i et enkelt år, er at det vil bli mangel på kvalifisert personell. Konsulentbransjen i Norge har få personer som har god erfaring med feltarbeid på fugl under krevende forhold i arktiske strøk. Hekkesesongen er kort og hektisk i disse områdene. De tøffe værforholdene i disse områdene er bare med på å forsterke dette problemet. Det er liten vits i å drive med kartlegging i dårlig vær, da holder fuglene seg i ro eller trekker ned til kysten og er vanskelige å finne. Langvarige perioder med tåke er også vanlig langs kysten av Finnmark på denne tiden, da er det umulige visuelle forhold for å kartlegge fuglelivet. Det synes derfor svært vanskelig å rekke å gjennomføre skikkelige undersøkelser i alle disse områdene på kun en eller to sesonger.

### **Tidligere registreringer av fugler og kjent kunnskap i planområdet**

Utbygger skriver at områdene er lite berørt fra tidligere og det er få registreringer av naturmangfold i

store deler av planområdet. Det lille som ligger inne i offentlige databaser viser at dette er riktig. Utbygger forventer at de største negative konsekvensene av kraftlinja å være under anleggsfasen, noe vi stiller store spørsmålstegn til. Selv vindkraftverket med infrastruktur og kraftlinje vil i seg selv kunne påvirke fuglefaunen på flere måter direkte og indirekte.

#### Forslag til undersøkelser av fugler i melding

Utbygger henviser i all hovedsak til NVE standardkrav. Disse og andre henvisninger til det som står i forslag til utredningsprogram er satt i kursiv. BirdLife Norges kommentarer følger hvert punkt, avsluttende med forslag til kravformulering og annet.

NVE standardkrav krevet at tiltakshaver skal:

- *utarbeide en oversikt over fuglearter i plan- og influensområdet som kan bli vesentlig berørt av tiltaket, med spesielt fokus på arter på gjeldende norsk rødliste for arter, prioriterte arter, ansvarsarter, jaktbare arter, rovfugl/ugler, samt ev. andre arter som er særlig sårbare for kollisjoner med vindturbiner.*

Alle arter innenfor planområdet har potensiale for å bli berørt av utbygging i et åpent, alpint og arktisk landskap. Artsutvalget i slike områder er relativt begrenset, og BirdLife Norge ser ingen grunn til ikke å inkludere alle fuglearter i planområdet med følgende begrunnelse:

- En stor andel av fugleartene i denne type landskap bruker fluktspill til å finne make og hevde territorium, og vil være utsatt for kollisjonsrisiko både mot vindturbinene og mot tilhørende kraftlinjer. Andre påvirkningsfaktorer vil kunne være unnvikelse, påvirkning på næring- og byttetilgang, fragmentering av leveområder, økt grad av forstyrrelser og andre følgeeffekter m.m.
- Rødlista endres hvert femte år. Mange av artene som ikke finnes på dagens rødliste har potensiale til å komme opp på fremtidige rødlistene. Dette er særlig aktuelt for flere av de artene som finnes i fjellområdene i Skandinavia og Finnmark fordi de presses nordover som følge av klimaendringer og fordi de påvirkes negativt av mindre regelmessige smågnagerår.
- Finnmark har i kraft av beliggenhet og natur en betydelig andel av norske og europeiske bestander av flere tundratilknyttede arter som ikke nødvendigvis oppfyller kriteriene for å være en ansvarsarter, blant annet fjelljo.
- Jevnlige næringstrekk til og fra hekkeplass (f.eks. til fjære- og sjøområder), aktuelt for blant annet ulike vadere, lommer, joer m.fl. gjør svært mange aktuelle fuglearter sårbare for vindkraft. Det gir liten mening å skulle utelukke et visst antall arter basert på mer eller mindre kvalifisert gjetting.

For å få et godt bilde av hva som står på spill så må det gjennomføres kvantitative tetthetsberegninger av hekkefuglene. Dette må gjennomføres ved at det stilles krav til kvantitative takseringer (f.eks. linjetakseringer) i alle de forskjellige vegetasjonssonene og biotopene som finnes i planområdet. Et representativt utvalg vann og våtmark innenfor hvert enkelt område må undersøkes og takseres grundig. Flyfoto og kart må granskes grundig av kvalifisert personell på forhånd for å finne frem til de områdene hvor det er størst sjanse til å påvise de artene som har potensiale til å forekomme i planområdet. Tilfeldige takseringsruter og kartlegging uten gode forberedelser har liten verdi.

Forslag til krav:

- utarbeide oversikt over alle fuglearter i plan- og influensområdet med oppdatert forvaltningsrelevans (rødlistestatus, ansvarsart o.l). Det skal gjøres kvantitative tetthetsberegninger av hekkefugler.

- *vurdere hvordan tiltaket kan påvirke fuglearter, jf. opplisting i første strekpunkt. Herunder skal områdets verdi som trekklokalitet, fare for kollisjoner og redusert/forringet økologisk funksjonsområde vurderes – vurdere potensialet for funn av hittil ukjente forekomster av rødlistede og forvaltningsprioriterte arter i plan- og influensområdet.*

Innhenting av informasjon og kartlegging av influensområdet er viktig for å kunne vurdere om planområdene omfattes av gjennomtrekk av fugl fra andre områder. I denne sammenheng er næringstrekk i hekketiden særlig relevant. Vindkraft i slike trekk-korridorer som ulike fuglearter må forsere, gjerne mange ganger daglig, er ekstra skadelig. Smålommen er en art som hekker i små dammer på fjellet, men som henter all sin føde på havet. I hekketiden flyr smålommene derfor mange ganger daglig mellom hekkeplassen og næringsområdene. De fleste andefugler og vadefugler har en liknende adferd i større eller mindre grad. Rovfugler og ugler har store territorier så selv om selve hekkeplassen ligger utenfor planområdene kan selve planområdet inngå som en viktig del av næringsøket. Både nærings- og værforhold (og kombinasjon av disse faktorene) gjør at det under gitte omstendigheter kan være stor trafikk mellom viktige hekkeområder og nærings- og rasteplasser. Når vindkraftanlegg bygges i slike områder, så kan det ha stor negativ konsekvens selv om planområdet i seg selv har begrenset verdi for hekkende fugl.

Forslag til krav:

- vurdere hvordan tiltaket kan påvirke de ulike fuglearter. Herunder skal områdets verdi som trekklokalitet vår og høst, gjennomtrekklokalitet (hekketid), fare for kollisjoner og redusert/forringet økologisk funksjonsområde vurderes. Potensialet for økt forstyrrelser og ferdsel skal også vurderes. Vurder også funn av hittil ukjente forekomster av rødlistede og forvaltningsprioriterte arter i plan- og influensområdet.

- *beskrive tiltak som kan redusere eventuelle negative virkninger i anleggs- og/eller driftsfasen*
- *kort redegjøres for datagrunnlag og metoder som er benyttet for å vurdere virkningene av tiltaket. Usikkerheten i vurderingene skal drøftes. Basert på dette skal behovet for for- og etterundersøkelser vurderes. Dersom det vurderes som aktuelt med for- og etterundersøkelser, skal det beskrives hvordan de gjennomførte utredningene kan inngå i et forskningsdesign for slike undersøkelser.*

Her må NVE fastsette krav til hvordan undersøkelsene må gjøres! Det må være detaljerte krav til hvordan kartlegging i felt skal utføres. Siden kunnskapen om fuglelivet i samtlige områder som omfattes av planen er svært mangelfullt eller helt fraværende, så er det i denne omgang først og fremst viktig at feltarbeidet blir gjort på en skikkelig måte. Dette inkluderer spesifisering av krav til kartleggingsmetode med konkrete spesifiseringer:

For enkelte arter kan det være mest hensiktsmessig å begynne registreringene allerede mens snøen ligger i mai, f.eks. for å finne rovfugler som fjellvåk og snøugle som ofte inspiserer

smågnagerforekomsten på denne tiden. Er det lite smågnagere i området så vil disse spesialistene ofte trekke videre mot bedre områder ganske snart. For de fleste arter er det tiden fra ankomst til egglegging (den viktige spilleperioden) som gjelder, og da er også oppdagbarhet høyest. Fra de første bare flekkene kommer frem i slutten av mai og maksimalt fire uker fremover er det vinduet en har til å få gjort skikkelig kartlegging. Det må derfor stilles krav til at hoveddelen av feltundersøkelsene skal foregå i tidsrommet fra snøsmelting og senest frem til utgangen av juni. Er det en god hekkesesong må det også komplettere med undersøkelser utover i juli når ungematingen er på sitt mest intensive. Enkelte arter kan være enklere å finne og kvantifisere dersom de har klart å få klekke ut unger, da de vil varsle og røper sin tilstedeværelse på denne måten. Fjæreplytt er f.eks. en art som det med fordel kan letes etter på denne tiden. Det må imidlertid også belages feltarbeid senere på sommeren for å få best mulig oversikt over arter som ikke ankommer hekkeplassene før etter at isen har gått av vannene, noe som kan strekke seg til slutten av juni i de høyereliggende områdene. Dette gjelder bl.a. lommer og forskjellige fjellender som f.eks. bergand og havelle.

Tid på døgnet er også svært viktig, særlig i disse områdene. Den beste tiden er fra litt etter midnatt og frem til et stykke utpå formiddagen (ca. fra kl. 01 til 10), det er da fuglene spiller. Fra midt på dagen og utover ettermiddagen er der betydelig stillere og svært mye vanskeligere å registrere fuglene. Mange av de hekkende vadefuglene flyr da på toppen av det hele bort fra hekkeområdene og ned til fjæra og våtmarker langs kysten, hvor næringsforholdene er bedre på denne tiden (før myggen klekker). Det må derfor stilles krav til at kartlegging av fugl skal foregå i døgnetts første halvdel. Det må spesifiseres at kartlegging av fugl fortrinnsvis skal foregå under gode værforhold.

Vurderinger av resultatet vil være av stor betydning, inkludert svakheter med metodikk og eget arbeid. Det må kreves at de som utfører kartleggingen noterer vær- og observasjonsforhold og vurderer hvordan dette har spilt inn på resultatet av registreringen. Om nødvendig må kartleggingen gjentas under bedre forhold.

Artsobservasjoner.no har verktøy for kvalitetssikring, mens sensitive arter automatisk skjermes for innsyn for alle andre en utvalgte personer innen forvaltning og kvalitetssikring. NVE må sikre at dette gjøres kjent for dem som skal vurdere naturkonsekvenser, og de må kjenne til dette også før kartleggingen slik at de er oppmerksomme på det.

Forslag til krav:

- Vadefugler og spurvefugler skal registreres i spilleperioden i mai og juni og i døgnetts første halvdel. Feltundersøkelsene skal utføres av erfarne ornitologer med høy kompetanse. Feltundersøkelser mai-august er ok, da med ulike perioder med tanke på ulike fuglearter/artsgrupper. Konsulentene må pålegges å søke Miljødirektoratet om tilgang til fullstendig innsyn til alle sensitive og skjulte observasjoner i de aktuelle områdene.

#### Forslag til framgangsmåte

Utbygger skriver at vurderingene i all hovedsak skal bygge på eksisterende dokumentasjon, samt supplerende feltarbeid. De skriver at det må påregnes feltarbeid om våren i hekkesesongen og om høsten for å kartlegge høsttrekruter. Andre steder kalles dette supplerende kartlegging, og de skriver at betydning for trekkende og overvintrende arter vurderes på bakgrunn av eksisterende informasjon.

Det er behov for at NVE kommuniserer det manglende datagrunnlaget, og klargjør at eksisterende dokumentasjon ikke er egnet for en konsekvensutredninger. Grundige feltundersøkelser må til.

### **Avslutning:**

Dette høringsvaret inneholder mye kritisk viktig informasjon som må følges dersom kvaliteten på feltundersøkelsene skal bli tilfredsstillende. Dersom NVE velger å ikke sette dette opp som kravpunkt slik vi har foreslått, må det likevel med i utregningsprogrammet som tydelig informasjon og ønsker fra NVE. Naturmangfoldloven og annet lovverk setter tydelige krav til kunnskapsnivå, og føre-var-prinsippet (§ 9) kan føre til av søknader blir avslått der det er grunn til å anta stor naturskade i strid med formålsparagraf, samt regionale og nasjonale miljømål, også ved kunnskapsmangel. Det er derfor i alles interesse at undersøkelsene blir så grundig som mulig.

For at en i ettertid skal være i stand til å vurdere resultatene som kommer frem i konsekvensutredningene og om metodene som er brukt er gode nok (ref. ovenfor nevnte krav), må det være et spesifisert og ufravikelig krav at all rådata legges inn i artsdatabankens rapporteringssystem (artsobservasjoner.no). Alle data må registreres med detaljert informasjon om hver enkelt observasjon: Nøyaktig kartfesting, art, antall, kjønn og alder (om mulig), aktivitet, observatør, dato og klokkeslett er helt essensielt for å kunne vurdere og kvalitetssikre observasjoner enkeltvis og for å vurdere kvaliteten på kartleggingen generelt. Dette er også beskrevet som et krav i Miljødirektoratets KU-veileder (M-1941), ref. kap. 1.8: «Artsdata skal leveres til Artsdatabanken. Dette kan gjøres manuelt i Artsobservasjoner.no, eller via egne tjenester for større aktører. Dataene bør legges inn av den som utreder arten. Det er forslagsstillers ansvar å påse at dette blir gjort. Artsdata bør være synlig i Artskart senest innen planen sendes på høring.»

Vi ser imidlertid at dette altfor sjelden blir gjort i slike sammenhenger, konsulentene beholder rådata for seg selv uten mulighet for innsyn.

### **Svartnakken vindkraftverk**

NVE har elleve vindkraftverk og fire kraftledninger i Finnmark på høring høsten 2024. Det skal fastsettes utredningsprogram og settes frist for å sende inn søknader. BirdLife Norge ønsker med dette å komme med innspill utredningsprogram til Svartnakken vindkraftverk.

### **Innledende kommentar**

En større, nylig publisert undersøkelse viser at påviste dødsfall hos visse artsgrupper, deriblant rovfugler, i større grad var forårsaket av mennesker enn av naturlige årsaker. Den viktigste årsaken til dødelighet var elektrokusjon (40,5 %) (1). Dette er noe av grunnen til at vindkraft- og nettprosjektene i Finnmark er forbundet med bekymring og et stort statlig ansvar. Den kunnskapen vi har om fuglelivet i Finnmark og om konsekvensene av inngrep i denne størrelsesordenen, tilsier at nasjonale miljømål og miljølovgivning utfordres.

Selv om bare en håndfull av de omsøkte prosjektene i «Kraft- og industriløftet for Finnmark» skulle få konsesjon vil det samlet sett være det største naturinngrepet som noensinne er gjennomført i Norge. NVE må derfor stille bedre og mer detaljerte krav enn det som har vært vanlig i slike planprosesser

Forslag til utredningsprogram for Svartnakken vindkraftverk er lite detaljert, og BirdLife Norge finner ikke igjen rådene vi sendt til NVE 1. august (vår ref. 20240508) med påfølgende møte. I forslag til utredningsprogram har utbyggere og konsulentene de velger å leie inn, stort spillerom. Feltmetodikk og grundighet vil kunne variere sterkt.

I Finnmark finnes det områdene med bestandstettheter av fugler som langt på vei er unike i norsk og internasjonal målestokk, ofte med mange rødlistede og/eller sårbare fuglearter. BirdLife Norge har studert fuglelivet i Finnmark gjennom flere tiår. På generell basis huser areal i Finnmark ofte solide tettheter av bl.a. ryper, vadere og ender. Som kjent er Finnmark også særdeles viktig for arealkrevende arter som jaktfalk (sårbar, VU) og snøugle (kritisk truet, CR), sistnevnte med store årlige variasjoner.

Mesteparten av de registrerte fugleobservasjonene i Finnmark er konsentrerte rundt kysten og langs vei. Tidligere ikke-kartlagte områder kan ha ekstremt høye tettheter av hekkende fugler, og ofte med en stor andel rødlistede arter. Dagens kunnskap om fuglelivet i planområdet og i influensområdet til Svartnakken vindkraftverk er ikke egnet til å lage en konsekvensutredning. Dermed må det grundige feltundersøkelser til og NVE må sette klare krav til hvordan dette skal gjøres.

#### Feltundersøkelsene må gå over minst to år

Vi merker oss skisseringen av frister og tidsløp fremover, der det er lagt opp til utredninger i 2025, og at NVE ønsker å sende søknadene på høring i 2026, med mål om å fatte konsesjon i 2027. Vi konstanterer dermed at den i stor grad politiske bestemte prosessen legger opp til hastverksarbeid, og blir førende fremfor vektlegging av tilstrekkelig kunnskap.

De sesongmessige variasjonene i Finnmarks fjellnatur er mye større enn i andre typer biotoper. En ting er smågnagersyklusene som styrer forekomsten av nesten alle hekkefugler. Andre arter har utpreget nomadisk forekomst som ikke nødvendigvis styres av smågnagersyklus. Siden en smågnagersyklus er på fire år så burde det ha vært et krav at kartlegging i slike områder går over fire år, for å kunne gi et representativt bilde av fuglelivet. Vi er nå i den situasjonen at 2023-sesongen var en svært god hekkesesong for bl.a. ryper, vadefugler og de fleste andre fjellfugler – i hvert fall langs kysten fra Nordkinn til Varanger. Som en følge av dette var det også i 2024 var det stor forekomst av mange fjellfugler - i hvert fall tidlig i sesongen, mens det er uklart hva som ble det endelige utfallet av hekkingen. I tråd med normal syklus er det derfor risiko for at 2025 sesongen kan bli en sesong med bestander og forekomst under «normalen». Det er derfor ikke akseptabelt at en legger opp til at det kun er feltundersøkelser i 2025 som skal danne grunnlaget for konsekvensutredningene.

Fjellfuglene er tilpasset et liv med store årlige variasjoner: Når det går godt så går det ofte veldig godt, og når det går dårlig så går det veldig dårlig. Snøfall i rugeperioden, regn og vind i klekkingen og liknende forhold kan tømme større områder for fugl i løpet av få dager. I motsetning til i de fleste andre biogeografiske soner så er det ikke tid til noe nytt hekkforsøk når slike ting skjer, og fuglene går da til returtrekk tilbake til vinteroppholdsstedene. Derfor er returtrekket av arktiske vadefugl forbi Sør-Norge allerede i månedsskiftet juni-juli, en årlig og vanlig foreteelse.

Som et absolutt minstekrav, anbefaler BirdLife Norges at det gjøres feltundersøkelser gjennom to hele sesonger. Vi kan vanskelig se hvordan krav til kunnskap i forvaltningslov og naturmangfoldlov kan imøtekommes ved undersøkelser bare en sesong, gitt økologisk kunnskap om landskap og

naturprosesser i Finnmarks fjellnatur. Vi ber om at NVE fastsetter utredningsprogram med feltundersøkelser også i 2026, slik at informasjon om forekomstene også denne sesongen kommer med i endelig konsekvensutredning og påfølgende høring. To sesonger er i utgangspunktet også for lite med tanke på at det nærmest ikke finnes skikkelige registreringer fra før i området.

Et annet problem med at alle feltundersøkelsene skal gjennomføres i løpet av et par måneder i et enkelt år, er at det vil bli mangel på kvalifisert personell. Konsulentbransjen i Norge har få personer som har god erfaring med feltarbeid på fugl under krevende forhold i arktiske strøk. Hekkesesongen er kort og hektisk i disse områdene. De tøffe værforholdene i disse områdene er bare med på å forsterke dette problemet. Det er liten vits i å drive med kartlegging i dårlig vær, da holder fuglene seg i ro eller trekker ned til kysten og er vanskelige å finne. Langvarige perioder med tåke er også vanlig langs kysten av Finnmark på denne tiden, da er det umulige visuelle forhold for å kartlegge fuglelivet. Det synes derfor svært vanskelig å rekke å gjennomføre skikkelige undersøkelser i alle disse områdene på kun en eller to sesonger.

### **Tidligere registreringer av fugler og kjent kunnskap i planområdet**

Forslag til utredningsprogram avslører manglende forståelse for hva som står på spill, og hva man skal ta særlig hensyn til. Det fremheves bl.a. at det ikke er sett hortulan i planområdet, noe som er totalt irrelevant i Finnmark-sammenheng. Det skrives også at ingen arter av særlig stor og stor forvaltingsinteresse er registrert innenfor planområdet, noe som ikke er underlig med tanke på de manglende registreringene. Det er behov for at NVE veileder og setter krav til feltundersøkelsene og kvalifisert personell både i felt og til etterarbeid.

### Forslag til undersøkelser av fugler i melding

Utbygger henviser til NVE standardkrav. Disse og andre henvisninger til det som står i forslag til utredningsprogram er satt i kursiv. BirdLife Norges kommentarer følger hvert punkt, avsluttende med forslag til kravformulering og annet.

NVE standardkrav krevet at tiltakshaver skal:

- *utarbeide en oversikt over fuglearter i plan- og influensområdet som kan bli vesentlig berørt av tiltaket, med spesielt fokus på arter på gjeldende norsk rødliste for arter, prioriterte arter, ansvarsarter, jaktbare arter, rovfugl/ugler, samt ev. andre arter som er særlig sårbare for kollisjoner med vindturbiner.*

Alle arter innenfor planområdet har potensiale for å bli berørt av utbygging i et åpent, alpint og arktisk landskap. Artsutvalget i slike områder er relativt begrenset, og BirdLife Norge ser ingen grunn til ikke å inkludere alle fuglearter i planområdet med følgende begrunnelse:

- En stor andel av fugleartene i denne type landskap bruker fluktspill til å finne make og hevde territorium, og vil være utsatt for kollisjonsrisiko både mot vindturbinene og mot tilhørende kraftlinjer. Andre påvirkningsfaktorer vil kunne være unntakelse, påvirkning på næring- og byttetilgang, fragmentering av leveområder, økt grad av forstyrrelser og andre følgeeffekter m.m.
- Rødlista endres hvert femte år. Mange av artene som ikke finnes på dagens rødliste har potensiale til å komme opp på fremtidige rødlistene. Dette er særlig aktuelt for flere av de artene som finnes i fjellområdene i Skandinavia og Finnmark fordi de presses nordover som følge av klimaendringer og fordi de påvirkes negativt av mindre regelmessige smågnagerår.



- Finnmark har i kraft av beliggenhet og natur en betydelig andel av norske og europeiske bestander av flere tundratilknyttede arter som ikke nødvendigvis oppfyller kriteriene for å være en ansvarsarter, blant annet fjelljo.

- Jevnlige næringstrekk til og fra hekkeplass (f.eks. til fjære- og sjøområder), aktuelt for blant annet ulike vadere, lommer, joer m.fl. gjør svært mange aktuelle fuglearter sårbare for vindkraft. Det gir liten mening å skulle utelukke et visst antall arter basert på mer eller mindre kvalifisert gjetting.

For å få et godt bilde av hva som står på spill så må det gjennomføres kvantitative tetthetsberegninger av hekkefuglene. Dette må gjennomføres ved at det stilles krav til kvantitative takseringer (f.eks. linjetakseringer) i alle de forskjellige vegetasjonssonene og biotopene som finnes i planområdet. Et representativt utvalg vann og våtmark innenfor hvert enkelt område må undersøkes og takseres grundig. Flyfoto og kart må granskes grundig av kvalifisert personell på forhånd for å finne frem til de områdene hvor det er størst sjanse til å påvise de artene som har potensiale til å forekomme i planområdet. Tilfeldige takseringsruter og kartlegging uten gode forberedelser har liten verdi.

Forslag til krav:

- utarbeide oversikt over alle fuglearter i plan- og influensområdet med oppdatert forvaltningsrelevans (rødlistestatus, ansvarsart o.l). Det skal gjøres kvantitative tetthetsberegninger av hekkefugler.

- *vurdere hvordan tiltaket kan påvirke fuglearter, jf. opplisting i første strekpunkt. Herunder skal områdets verdi som trekklokalitet, fare for kollisjoner og redusert/forringet økologisk funksjonsområde vurderes – vurdere potensialet for funn av hittil ukjente forekomster av rødlistede og forvaltningsprioriterte arter i plan- og influensområdet.*

Innhenting av informasjon og kartlegging av influensområdet er viktig for å kunne vurdere om planområdene omfattes av gjennomtrekk av fugl fra andre områder. I denne sammenheng er næringstrekk i hekketiden særlig relevant. Vindkraft i slike trekk-korridorer som ulike fuglearter må forsere, gjerne mange ganger daglig, er ekstra skadelig. Smålommen er en art som hekker i små dammer på fjellet, men som henter all sin føde på havet. I hekketiden flyr smålommene derfor mange ganger daglig mellom hekkeplassen og næringsområdene. De fleste andefugler og vadefugler har en liknende adferd i større eller mindre grad. Rovfugler og ugler har store territorier så selv om selve hekkeplassen ligger utenfor planområdene kan selve planområdet inngå som en viktig del av næringssøket. Både nærings- og værforhold (og kombinasjon av disse faktorene) gjør at det under gitte omstendigheter kan være stor trafikk mellom viktige hekkeområder og nærings- og rasteplasser. Når vindkraftanlegg bygges i slike områder, så kan det ha stor negativ konsekvens selv om planområdet i seg selv har begrenset verdi for hekkende fugl.

Forslag til krav:

- vurdere hvordan tiltaket kan påvirke de ulike fuglearter. Herunder skal områdets verdi som trekklokalitet vår og høst, gjennomtrekklokalitet (hekketid), fare for kollisjoner og redusert/forringet økologisk funksjonsområde vurderes. Potensialet for økt forstyrrelser og ferdsel skal også vurderes. Vurder også funn av hittil ukjente forekomster av rødlistede og forvaltningsprioriterte arter i plan- og influensområdet.

- *beskrive tiltak som kan redusere eventuelle negative virkninger i anleggs- og/eller driftsfasen*
- *kort redegjøres for datagrunnlag og metoder som er benyttet for å vurdere virkningene av tiltaket. Usikkerheten i vurderingene skal drøftes. Basert på dette skal behovet for for- og etterundersøkelser vurderes. Dersom det vurderes som aktuelt med for- og etterundersøkelser, skal det beskrives hvordan de gjennomførte utredningene kan inngå i et forskningsdesign for slike undersøkelser.*

Her må NVE fastsette krav til hvordan undersøkelsene må gjøres! Det må være detaljerte krav til hvordan kartlegging i felt skal utføres. Siden kunnskapen om fuglelivet i samtlige områder som omfattes av planen er svært mangelfullt eller helt fraværende, så er det i denne omgang først og fremst viktig at feltarbeidet blir gjort på en skikkelig måte. Dette inkluderer spesifisering av krav til kartleggingsmetode med konkrete spesifiseringer:

For enkelte arter kan det være mest hensiktsmessig å begynne registreringene allerede mens snøen ligger i mai, f.eks. for å finne rovfugler som fjellvåk og snøugle som ofte inspiserer smågnagerforekomsten på denne tiden. Er det lite smågnagere i området så vil disse spesialistene ofte trekke videre mot bedre områder ganske snart. For de fleste arter er det tiden fra ankomst til egglegging (den viktige spilleperioden) som gjelder, og da er også oppdagbarhet høyest. Fra de første bare flekkene kommer frem i slutten av mai og maksimalt fire uker fremover er det vinduet en har til å få gjort skikkelig kartlegging. Det må derfor stilles krav til at hoveddelen av feltundersøkelsene skal foregå i tidsrommet fra snøsmelting og senest frem til utgangen av juni. Er det en god hekkesesong må det også komplettere med undersøkelser utover i juli når ungematingen er på sitt mest intensive. Enkelte arter kan være enklere å finne og kvantifisere dersom de har klart å få klekke ut unger, da de vil varsle og røper sin tilstedeværelse på denne måten. Fjæreplytt er f.eks. en art som det med fordel kan letes etter på denne tiden. Det må imidlertid også belages feltarbeid senere på sommeren for å få best mulig oversikt over arter som ikke ankommer hekkeplassene før etter at isen har gått av vannene, noe som kan strekke seg til slutten av juni i de høyereliggende områdene. Dette gjelder bl.a. lommer og forskjellige fjellender som f.eks. bergand og havelle.

Tid på døgnet er også svært viktig, særlig i disse områdene. Den beste tiden er fra litt etter midnatt og frem til et stykke utpå formiddagen (ca. fra kl. 01 til 10), det er da fuglene spiller. Fra midt på dagen og utover ettermiddagen er der betydelig stillere og svært mye vanskeligere å registrere fuglene. Mange av de hekkende vadefuglene flyr da på toppen av det hele bort fra hekkeområdene og ned til fjæra og våtmarker langs kysten, hvor næringsforholdene er bedre på denne tiden (før myggen klekker). Det må derfor stilles krav til at kartlegging av fugl skal foregå i døgnetts første halvdel. Det må spesifiseres at kartlegging av fugl fortrinnsvis skal foregå under gode værforhold.

Vurderinger av resultatet vil være av stor betydning, inkludert svakheter med metodikk og eget arbeid. Det må kreves at de som utfører kartleggingen noterer vær- og observasjonsforhold og vurderer hvordan dette har spilt inn på resultatet av registreringen. Om nødvendig må kartleggingen gjentas under bedre forhold.

Artsobservasjoner.no har verktøy for kvalitetssikring, mens sensitive arter automatisk skjermes for innsyn for alle andre en utvalgte personer innen forvaltning og kvalitetssikring. NVE må sikre at dette

gjøres kjent for dem som skal vurdere naturkonsekvenser, og de må kjenne til dette også før kartleggingen slik at de er oppmerksomme på det.

Forslag til krav:

- Vadefugler og spurvefugler skal registreres i spilleperioden i mai og juni og i døgnetts første halvdel. Feltundersøkelsene skal utføres av erfarne ornitologer med høy kompetanse. Feltundersøkelser mai-august er ok, da med ulike perioder med tanke på ulike fuglearter/artsgrupper. Konsulentene må pålegges å søke Miljødirektoratet om tilgang til fullstendig innsyn til alle sensitive og skjulte observasjoner i de aktuelle områdene.

#### Forslag til framgangsmåte

*Miljødirektoratets KU-veileder skal legges til grunn for utredningen. Det skal også sikres at lokale og regionale myndigheter og organisasjoner, samt personer med relevant lokalkunnskap, blir kontaktet som del av utredningsprosessen. Feltbefaring skal gjennomføres på en hensiktsmessig tid av året med hensyn til hekke- og eventuelle trekktider for fugler og andre dyrearter. For å sikre at sensitive opplysninger blir håndtert på riktig måte, skal disse merkes som unntatt offentlighet og oversendes til Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) som et eget dokument (sensitive arter).*

*Feltarbeidet skal utføres fra trekkseasonen starter tidlig vår og avsluttes seint på høsten (mars – oktober). Hovedtrekkene i arbeidet vil omfatte feltarbeid på trekkende, hekkende fugl og rovfugl. Det skal settes ut lyttebokser og viltkamera for å kunne registrere aktivitet utenom selve feltarbeidet. Det skal utarbeides en rapport av funnene.*

Miljødirektoratets KU-veileder (M-1941) gir generell veiledning om hvordan konsekvensutredningen skal bygges opp og presenteres. Det er ingen tydelige Krav og retningslinjer til hvordan kartlegging i felt skal utføres. BirdLife Norge er enig i at konsekvensutredningen må følge oppbyggingen og krav i M-1941, men det er helt nødvendig at NVE utover dette setter mer detaljerte krav til de ornitologiske undersøkelsene, som beskrevet over. Dette skal ikke være opp til den enkelte utbyggers konsulenter. Ikke minst er det viktig, dersom de forskjellige prosjektene skal veies opp mot hverandre på et senere tidspunkt, at feltundersøkelsene er utført på en standardisert og sammenliknbar måte.

#### **Avslutning:**

Dette høringsvaret inneholder mye kritisk viktig informasjon som må følges dersom kvaliteten på feltundersøkelsene skal bli tilfredsstillende. Dersom NVE velger å ikke sette dette opp som kravpunkt slik vi har foreslått, må det likevel med i utregningsprogrammet som tydelig informasjon og ønsker fra NVE. Naturmangfoldloven og annet lovverk setter tydelige krav til kunnskapsnivå, og føre-var-prinsippet (§ 9) kan føre til av søknader blir avslått der det er grunn til å anta stor naturskade i strid med formålsparagraf, samt regionale og nasjonale miljømål, også ved kunnskapsmangel. Det er derfor i alles interesse at undersøkelsene blir så grundig som mulig.

For at en i ettertid skal være i stand til å vurdere resultatene som kommer frem i konsekvensutredningene og om metodene som er brukt er gode nok (ref. ovenfor nevnte krav), må det være et spesifisert og ufravikelig krav at all rådata legges inn i artsdatabankens rapporteringssystem (artsobservasjoner.no). Alle data må registreres med detaljert informasjon om hver enkelt observasjon: Nøyaktig kartfesting, art, antall, kjønn og alder (om mulig), aktivitet, observatør, dato og klokkeslett er helt essensielt for å kunne vurdere og kvalitetssikre observasjoner

enkeltvis og for å vurdere kvaliteten på kartleggingen generelt. Dette er også beskrevet som et krav i Miljødirektoratets KU-veileder (M-1941), ref. kap. 1.8: «Artsdata skal leveres til Artsdatabanken. Dette kan gjøres manuelt i Artsobservasjoner.no, eller via egne tjenester for større aktører. Dataene bør legges inn av den som utreder arten. Det er forslagsstillers ansvar å påse at dette blir gjort. Artsdata bør være synlig i Artskart senest innen planen sendes på høring.»

Vi ser imidlertid at dette altfor sjelden blir gjort i slike sammenhenger, konsulentene beholder rådata for seg selv uten mulighet for innsyn.

## Kjøllefjord vindkraftverk

NVE har elleve vindkraftverk og fire kraftledninger i Finnmark på høring høsten 2024. Det skal fastsettes utredningsprogram og settes frist for å sende inn søknader. BirdLife Norge ønsker med dette å komme med innspill utredningsprogram til Kjøllefjord vindkraftverk.

### Innledende kommentar

En større, nylig publisert undersøkelse viser at påviste dødsfall hos visse artsgrupper, deriblant rovfugler, i større grad var forårsaket av mennesker enn av naturlige årsaker. Den viktigste årsaken til dødelighet var elektrokusjon (40,5 %) (1). Dette er noe av grunnen til at vindkraft- og nettprosjektene i Finnmark er forbundet med bekymring og et stort statlig ansvar. Den kunnskapen vi har om fuglelivet i Finnmark og om konsekvensene av inngrep i denne størrelsesordenen, tilsier at nasjonale miljømål og miljølovgivning utfordres.

Selv om bare en håndfull av de omsøkte prosjektene i «Kraft- og industriløftet for Finnmark» skulle få konsesjon vil det samlet sett være det største naturinngrepet som noensinne er gjennomført i Norge. NVE må derfor stille bedre og mer detaljerte krav enn det som har vært vanlig i slike planprosesser

Forslag til utredningsprogram for Nordkyn vindkraftverk er lite detaljert, og BirdLife Norge finner ikke igjen rådene vi sendt til NVE 1. august (vår ref. 20240508) med påfølgende møte. I forslag til utredningsprogram har utbyggere og konsulentene de velger å leie inn, stort spillerom. Feltmetodikk og grundighet vil kunne variere sterkt.

I Finnmark finnes det områdene med bestandstettheter av fugler som langt på vei er unike i norsk og internasjonal målestokk, ofte med mange rødlistede og/eller sårbare fuglearter. BirdLife Norge har studert fuglelivet i Finnmark gjennom flere tiår. På generell basis huser areal i Finnmark ofte solide tettheter av bl.a. ryper, vadere og ender. Som kjent er Finnmark også særdeles viktig for arealkrevende arter som jaktfalk (sårbar, VU) og snøugle (kritisk truet, CR), sistnevnte med store årlige variasjoner.

Mesteparten av de registrerte fugleobservasjonene i Finnmark er konsentrerte rundt kysten og langs vei. Tidligere ikke-kartlagte områder kan ha ekstremt høye tettheter av hekkende fugler, og ofte med en stor andel rødlistede arter. Dagens kunnskap om fuglelivet i planområdet og i influensområdet til Kjøllefjord vindkraftverk er ikke egnet til å lage en konsekvensutredning. Dermed må det grundige feltundersøkelser til og NVE må sette klare krav til hvordan dette skal gjøres.

### Feltundersøkelsene må gå over minst to år

Vi merker oss skisseringen av frister og tidsløp fremover, der det er lagt opp til utredninger i 2025, og

at NVE ønsker å sende søknadene på høring i 2026, med mål om å fatte konsesjon i 2027. Vi konstanterer dermed at den i stor grad politiske bestemte prosessen legger opp til hastverksarbeid, og blir førende fremfor vektlegging av tilstrekkelig kunnskap.

De sesongmessige variasjonene i Finnmarks fjellnatur er mye større enn i andre typer biotoper. En ting er smånagersyklusene som styrer forekomsten av nesten alle hekkefugler. Andre arter har utpreget nomadisk forekomst som ikke nødvendigvis styres av smågangersyklus. Siden en smågangersyklus er på fire år så burde det ha vært et krav at kartlegging i slike området går over fire år, for å kunne gi et representativt bilde av fuglelivet. Vi er nå i den situasjonen at 2023-sesongen var en svært god hekkesesong for bl.a. ryper, vadefugler og de fleste andre fjellfugler – i hvert fall langs kysten fra Nordkinn til Varanger. Som en følge av dette var det også i 2024 var det stor forekomst av mange fjellfugler - i hvert fall tidlig i sesongen, mens det er uklart hva som ble det endelige utfallet av hekkingen. I tråd med normal syklus er det derfor risiko for at 2025 sesongen kan bli en sesong med bestander og forekomst under «normalen». Det er derfor ikke akseptabelt at en legger opp til at det kun er feltundersøkelser i 2025 som skal danne grunnlaget for konsekvensutredningene.

Fjellfuglene er tilpasset et liv med store årlige variasjoner: Når det går godt så går det ofte veldig godt, og når det går dårlig så går det veldig dårlig. Snøfall i rugeperioden, regn og vind i klekkingen og liknende forhold kan tømme større områder for fugl i løpet av få dager. I motsetning til i de fleste andre biogeografiske soner så er det ikke tid til noe nytt hekkforsøk når slike ting skjer, og fuglene går da til returtrekk tilbake til vinteroppholdsstedene. Derfor er returtrekket av arktiske vadefugl forbi Sør-Norge allerede i månedsskiftet juni-juli, en årlig og vanlig foreteelse.

Som et absolutt minstekrav, anbefaler BirdLife Norges at det gjøres feltundersøkelser gjennom to hele sesonger. Vi kan vanskelig se hvordan krav til kunnskap i forvaltningslov og naturmangfoldlov kan imøtekommes ved undersøkelser bare en sesong, gitt økologisk kunnskap om landskap og naturprosesser i Finnmarks fjellnatur. Vi ber om at NVE fastsetter utredningsprogram med feltundersøkelser også i 2026, slik at informasjon om forekomstene også denne sesongen kommer med i endelig konsekvensutredning og påfølgende høring. To sesonger er i utgangspunktet også for lite med tanke på at det nærmest ikke finnes skikkelige registreringer fra før i området.

Et annet problem med at alle feltundersøkelsene skal gjennomføres i løpet av et par måneder i et enkelt år, er at det vil bli mangel på kvalifisert personell. Konsulentbransjen i Norge har få personer som har god erfaring med feltarbeid på fugl under krevende forhold i arktiske strøk. Hekkesesongen er kort og hektisk i disse områdene. De tøffe værforholdene i disse områdene er bare med på å forsterke dette problemet. Det er liten vits i å drive med kartlegging i dårlig vær, da holder fuglene seg i ro eller trekker ned til kysten og er vanskelige å finne. Langvarige perioder med tåke er også vanlig langs kysten av Finnmark på denne tiden, da er det umulige visuelle forhold for å kartlegge fuglelivet. Det synes derfor svært vanskelig å rekke å gjennomføre skikkelige undersøkelser i alle disse områdene på kun en eller to sesonger.

### **Tidligere registreringer av fugler og kjent kunnskap i planområdet**

I forbindelse med konsekvensutredningen for Kjøllefjord vindkraftverk i 2003, ble deler av dagens planområde kartlagt for fugleliv, og utbygger viser til hekkende fjelljo og tyvjo, samt flere andre forvaltningsrelevante arter, inkl. trekk/forflytninger over området. Det er vel grunn til å anta at

konsekvensutredningene på denne tiden ikke ble gjort etter en faglig standard BirdLife Norge forventer i denne runden og alt i alt er det behov for grundige feltundersøkelser.

#### Forslag til undersøkelser av fugler i melding

Utbygger henviser til NVE standardkrav. Disse og andre henvisninger til det som står i forslag til utredningsprogram er satt i kursiv. BirdLife Norges kommentarer følger hvert punkt, avsluttende med forslag til kravformulering og annet.

NVE standardkrav krevet at tiltakshaver skal:

- *utarbeide en oversikt over fuglearter i plan- og influensområdet som kan bli vesentlig berørt av tiltaket, med spesielt fokus på arter på gjeldende norsk rødliste for arter, prioriterte arter, ansvarsarter, jaktbare arter, rovfugl/ugler, samt ev. andre arter som er særlig sårbare for kollisjoner med vindturbiner.*

Alle arter innenfor planområdet har potensiale for å bli berørt av utbygging i et åpent, alpint og arktisk landskap. Artsutvalget i slike områder er relativt begrenset, og BirdLife Norge ser ingen grunn til ikke å inkludere alle fuglearter i planområdet med følgende begrunnelse:

- En stor andel av fugleartene i denne type landskap bruker fluktspill til å finne make og hevde territorium, og vil være utsatt for kollisjonsrisiko både mot vindturbinene og mot tilhørende kraftlinjer. Andre påvirkningsfaktorer vil kunne være unnvikelse, påvirkning på næring- og byttetilgang, fragmentering av leveområder, økt grad av forstyrrelser og andre følgeeffekter m.m.
- Rødlista endres hvert femte år. Mange av artene som ikke finnes på dagens rødliste har potensiale til å komme opp på fremtidige rødlistene. Dette er særlig aktuelt for flere av de artene som finnes i fjellområdene i Skandinavia og Finnmark fordi de presses nordover som følge av klimaendringer og fordi de påvirkes negativt av mindre regelmessige smågnagerår.
- Finnmark har i kraft av beliggenhet og natur en betydelig andel av norske og europeiske bestander av flere tundratilknyttede arter som ikke nødvendigvis oppfyller kriteriene for å være en ansvarsarter, blant annet fjelljo.
- Jevnlige næringstrekk til og fra hekkeplass (f.eks. til fjære- og sjøområder), aktuelt for blant annet ulike vadere, lommer, joer m.fl. gjør svært mange aktuelle fuglearter sårbare for vindkraft. Det gir liten mening å skulle utelukke et visst antall arter basert på mer eller mindre kvalifisert gjetting.

For å få et godt bilde av hva som står på spill så må det gjennomføres kvantitative tetthetsberegninger av hekkefuglene. Dette må gjennomføres ved at det stilles krav til kvantitative takseringer (f.eks. linjetakseringer) i alle de forskjellige vegetasjonssonene og biotopene som finnes i planområdet. Et representativt utvalg vann og våtmark innenfor hvert enkelt område må undersøkes og takseres grundig. Flyfoto og kart må granskes grundig av kvalifisert personell på forhånd for å finne frem til de områdene hvor det er størst sjanse til å påvise de artene som har potensiale til å forekomme i planområdet. Tilfeldige takseringsruter og kartlegging uten gode forberedelser har liten verdi.

Forslag til krav:

- utarbeide oversikt over alle fuglearter i plan- og influensområdet med oppdatert forvaltningsrelevans (rødlistestatus, ansvarsart o.l). Det skal gjøres kvantitative tetthetsberegninger av hekkefugler.

- *vurdere hvordan tiltaket kan påvirke fuglearter, jf. opplisting i første strekpunkt. Herunder skal områdets verdi som trekklokalitet, fare for kollisjoner og redusert/forringet økologisk funksjonsområde vurderes – vurdere potensialet for funn av hittil ukjente forekomster av rødlistede og forvaltningsprioriterte arter i plan- og influensområdet.*

Innhenting av informasjon og kartlegging av influensområdet er viktig for å kunne vurdere om planområdene omfattes av gjennomtrekk av fugl fra andre områder. I denne sammenheng er næringstrekk i hekketiden særlig relevant. Vindkraft i slike trekk-korridorer som ulike fugleater må forsere, gjerne mange ganger daglig, er ekstra skadelig. Smålommen er en art som hekker i små dammer på fjellet, men som henter all sin føde på havet. I hekketiden flyr smålommene derfor mange ganger daglig mellom hekkeplassen og næringsområdene. De fleste andefugler og vadefugler har en liknende adferd i større eller mindre grad. Rovfugler og ugler har store territorier så selv om selve hekkeplassen ligger utenfor planområdene kan selve planområdet inngå som en viktig del av næringsøket. Både nærings- og værforhold (og kombinasjon av disse faktorene) gjør at det under gitte omstendigheter kan være stor trafikk mellom viktige hekkeområder og nærings- og rasteplasser. Når vindkraftanlegg bygges i slike områder, så kan det ha stor negativ konsekvens selv om planområdet i seg selv har begrenset verdi for hekkende fugl.

Forslag til krav:

- vurdere hvordan tiltaket kan påvirke de ulike fuglearter. Herunder skal områdets verdi som trekklokalitet vår og høst, gjennomtrekklokalitet (hekketid), fare for kollisjoner og redusert/forringet økologisk funksjonsområde vurderes. Potensialet for økt forstyrrelser og ferdsløse skal også vurderes. Vurder også funn av hittil ukjente forekomster av rødlistede og forvaltningsprioriterte arter i plan- og influensområdet.

- *beskrive tiltak som kan redusere eventuelle negative virkninger i anleggs- og/eller driftsfasen*
- *kort redegjøres for datagrunnlag og metoder som er benyttet for å vurdere virkningene av tiltaket. Usikkerheten i vurderingene skal drøftes. Basert på dette skal behovet for for- og etterundersøkelser vurderes. Dersom det vurderes som aktuelt med for- og etterundersøkelser, skal det beskrives hvordan de gjennomførte utredningene kan inngå i et forskningsdesign for slike undersøkelser.*

Her må NVE fastsette krav til hvordan undersøkelsene må gjøres! Det må være detaljerte krav til hvordan kartlegging i felt skal utføres. Siden kunnskapen om fuglelivet i samtlige områder som omfattes av planen er svært mangelfullt eller helt fraværende, så er det i denne omgang først og fremst viktig at feltarbeidet blir gjort på en skikkelig måte. Dette inkluderer spesifisering av krav til kartleggingsmetode med konkrete spesifiseringer:

For enkelte arter kan det være mest hensiktsmessig å begynne registreringene allerede mens snøen ligger i mai, f.eks. for å finne rovfugler som fjellvåk og snøugle som ofte inspiserer smågnagerforekomsten på denne tiden. Er det lite smågnagere i området så vil disse spesialistene ofte trekke videre mot bedre områder ganske snart. For de fleste arter er det tiden fra ankomst til egglegging (den viktige spilleperioden) som gjelder, og da er også oppdagbarhet høyest. Fra de første bare flekkene kommer frem i slutten av mai og maksimalt fire uker fremover er det vinduet en har til å

få gjort skikkelig kartlegging. Det må derfor stilles krav til at hoveddelen av feltundersøkelsene skal foregå i tidsrommet fra snøsmelting og senest frem til utgangen av juni. Er det en god hekkesesong må det også komplettere med undersøkelser utover i juli når ungematingen er på sitt mest intensive. Enkelte arter kan være enklere å finne og kvantifisere dersom de har klart å få klekke ut unger, da de vil varsle og røper sin tilstedeværelse på denne måten. Fjæreplytt er f.eks. en art som det med fordel kan letes etter på denne tiden. Det må imidlertid også belages feltarbeid senere på sommeren for å få best mulig oversikt over arter som ikke ankommer hekkeplassene før etter at isen har gått av vannene, noe som kan strekke seg til slutten av juni i de høyereliggende områdene. Dette gjelder bl.a. lommer og forskjellige fjellender som f.eks. bergand og havelle.

Tid på døgnet er også svært viktig, særlig i disse områdene. Den beste tiden er fra litt etter midnatt og frem til et stykke utpå formiddagen (ca. fra kl. 01 til 10), det er da fuglene spiller. Fra midt på dagen og utover ettermiddagen er der betydelig stillere og svært mye vanskeligere å registrere fuglene. Mange av de hekkende vadefuglene flyr da på toppen av det hele bort fra hekkeområdene og ned til fjæra og våtmarker langs kysten, hvor næringsforholdene er bedre på denne tiden (før myggen klekker). Det må derfor stilles krav til at kartlegging av fugl skal foregå i døgnetts første halvdel. Det må spesifiseres at kartlegging av fugl fortrinnsvis skal foregå under gode værforhold.

Vurderinger av resultatet vil være av stor betydning, inkludert svakheter med metodikk og eget arbeid. Det må kreves at de som utfører kartleggingen noterer vær- og observasjonsforhold og vurderer hvordan dette har spilt inn på resultatet av registreringen. Om nødvendig må kartleggingen gjentas under bedre forhold.

Artsobservasjoner.no har verktøy for kvalitetssikring, mens sensitive arter automatisk skjermes for innsyn for alle andre en utvalgte personer innen forvaltning og kvalitetssikring. NVE må sikre at dette gjøres kjent for dem som skal vurdere naturkonsekvenser, og de må kjenne til dette også før kartleggingen slik at de er oppmerksomme på det.

Forslag til krav:

- Vadefugler og spurvefugler skal registreres i spilleperioden i mai og juni og i døgnetts første halvdel. Feltundersøkelsene skal utføres av erfarne ornitologer med høy kompetanse. Feltundersøkelser mai-august er ok, da med ulike perioder med tanke på ulike fuglearter/artsgrupper. Konsulentene må pålegges å søke Miljødirektoratet om tilgang til fullstendig innsyn til alle sensitive og skjulte observasjoner i de aktuelle områdene.

#### Forslag til framgangsmåte

*En feltbefaring av fugl skal utføres. Feltbefaringen skal utføres av personer med relevant kompetanse og erfaring. Kartleggingsmetodikken til norske hekkefugler (<https://hekkefuglovervakingen.nina.no/Fugl/Default.aspx?ReturnUrl=/Fugl/>) kan benyttes som metodikk. Lokale og regionale myndigheter og organisasjoner, samt personer med relevant lokalkunnskap, skal kontaktes. Det skal foretas feltbefaring på hensiktsmessig tid av året med hensyn til hekketider og ev. trekkkesong. Sensitive opplysninger skal merkes unntatt offentlighet og oversendes NVE som et eget dokument. Utredningene vil foregå på våren i mai/juni 2025, varighet er ca. 1 uke.*

BirdLife Norge mener konsekvensutredningen må følge oppbyggingen og krav i Miljødirektoratets veileder M-1941, men det er helt nødvendig at NVE utover dette setter mer detaljerte krav til de



ornitologiske undersøkelser, som beskrevet over. Dette skal ikke være opp til den enkelte utbyggers konsulenter. Ikke minst er det viktig, dersom de forskjellige prosjektene skal veies opp mot hverandre på et senere tidspunkt, at feltundersøkelsene er utført på en standardisert og sammenliknbar måte.

Norsk hekkefuglovervåknings metodikk er ikke egnet som metodikk. Som det fremgår at beskrivelsen av dette prosjektet så har det som «hovedmål å påvise bestandsutviklingen hos landlevende fuglearter på landsbasis». Det vil si at metodikken er lagt opp til å avdekke generelle langtidstrender i fuglebestander over store områder, og det kreves et stort antall slike faste «telleruter» over mange år for å gi et brukbart resultat, og resultatet er en trend i form av en prosentvis oppgang eller nedgang. Dette er altså ikke en kartleggingsmetodikk, men en overvåkningsmetodikk. I denne sammenheng er denne typen punktaksjoner og overvåking i beste fall svært lite egnet. Det er behov for en kartlegging / taksering for å avdekke hvilke arter som finnes i et område og i hvilket antall. Det er behov for en korrigerings.

NVE må også avklare at det er grundige feltundersøkelser som skal gjøres, ikke en «feltbefaring». Tidsbruken utbygger legger opp til er opplagt for kort kartlegging både i vår og utover sommer, samt registreringer i andre årstider.

#### **Avslutning:**

Dette høringsvaret inneholder mye kritisk viktig informasjon som må følges dersom kvaliteten på feltundersøkelsene skal bli tilfredsstillende. Dersom NVE velger å ikke sette dette opp som kravpunkt slik vi har foreslått, må det likevel med i utregningsprogrammet som tydelig informasjon og ønsket fra NVE. Naturmangfoldloven og annet lovverk setter tydelige krav til kunnskapsnivå, og føre-var-prinsippet (§ 9) kan føre til av søknader blir avslått der det er grunn til å anta stor naturskade i strid med formålsparagraf, samt regionale og nasjonale miljømål, også ved kunnskapsmangel. Det er derfor i alles interesse at undersøkelsene blir så grundig som mulig.

For at en i ettertid skal være i stand til å vurdere resultatene som kommer frem i konsekvensutredningene og om metodene som er brukt er gode nok (ref. ovenfor nevnte krav), må det være et spesifisert og ufravikelig krav at all rådata legges inn i artsdatabankens rapporteringssystem (artsobservasjoner.no). Alle data må registreres med detaljert informasjon om hver enkelt observasjon: Nøyaktig kartfesting, art, antall, kjønn og alder (om mulig), aktivitet, observatør, dato og klokkeslett er helt essensielt for å kunne vurdere og kvalitetssikre observasjoner enkeltvis og for å vurdere kvaliteten på kartleggingen generelt. Dette er også beskrevet som et krav i Miljødirektoratets KU-veileder (M-1941), ref. kap. 1.8: «Artsdata skal leveres til Artsdatabanken. Dette kan gjøres manuelt i Artsobservasjoner.no, eller via egne tjenester for større aktører. Dataene bør legges inn av den som utreder arten. Det er forslagsstillers ansvar å påse at dette blir gjort. Artsdata bør være synlig i Artskart senest innen planen sendes på høring.»

Vi ser imidlertid at dette altfor sjelden blir gjort i slike sammenhenger, konsulentene beholder rådata for seg selv uten mulighet for innsyn.

## Laksefjorden vindkraftverk

NVE har elleve vindkraftverk og fire kraftledninger i Finnmark på høring høsten 2024. Det skal fastsettes utredningsprogram og settes frist for å sende inn søknader. BirdLife Norge ønsker med dette å komme med innspill utredningsprogram til Laksefjorden vindkraftverk.

### Innledende kommentar

En større, nylig publisert undersøkelse viser at påviste dødsfall hos visse artsgrupper, deriblant rovfugler, i større grad var forårsaket av mennesker enn av naturlige årsaker. Den viktigste årsaken til dødelighet var elektrokusjon (40,5 %) (1). Dette er noe av grunnen til at vindkraft- og nettprosjektene i Finnmark er forbundet med bekymring og et stort statlig ansvar. Den kunnskapen vi har om fuglelivet i Finnmark og om konsekvensene av inngrep i denne størrelsesordenen, tilsier at nasjonale miljømål og miljølovgivning utfordres.

Selv om bare en håndfull av de omsøkte prosjektene i «Kraft- og industriløftet for Finnmark» skulle få konsesjon vil det samlet sett være det største naturinngrepet som noensinne er gjennomført i Norge. NVE må derfor stille bedre og mer detaljerte krav enn det som har vært vanlig i slike planprosesser

Forslag til utredningsprogram for Laksefjorden vindkraftverk er lite detaljert, og BirdLife Norge finner ikke igjen rådene vi sendt til NVE 1. august (vår ref. 20240508) med påfølgende møte. I forslag til utredningsprogram har utbyggere og konsulentene de velger å leie inn, stort spillerom. Feltmetodikk og grundighet vil kunne variere sterkt.

I Finnmark finnes det områdene med bestandstettheter av fugler som langt på vei er unike i norsk og internasjonal målestokk, ofte med mange rødlistede og/eller sårbare fuglearter. BirdLife Norge har studert fuglelivet i Finnmark gjennom flere tiår. På generell basis huser areal i Finnmark ofte solide tettheter av bl.a. ryper, vadere og ender. Som kjent er Finnmark også særdeles viktig for arealkrevende arter som jaktfalk (sårbar, VU) og snøugle (kritisk truet, CR), sistnevnte med store årlige variasjoner.

Mesteparten av de registrerte fugleobservasjonene i Finnmark er konsentrerte rundt kysten og langs vei. Tidligere ikke-kartlagte områder kan ha ekstremt høye tettheter av hekkende fugler, og ofte med en stor andel rødlistede arter. Dagens kunnskap om fuglelivet i planområdet og i influensområdet til Laksefjorden vindkraftverk er ikke egnet til å lage en konsekvensutredning. Dermed må det grundige feltundersøkelser til og NVE må sette klare krav til hvordan dette skal gjøres.

### Feltundersøkelsene må gå over minst to år

Vi merker oss skisseringen av frister og tidsløp fremover, der det er lagt opp til utredninger i 2025, og at NVE ønsker å sende søknadene på høring i 2026, med mål om å fatte konsesjon i 2027. Vi konstanterer dermed at den i stor grad politiske bestemte prosessen legger opp til hastverksarbeid, og blir førende fremfor vektlegging av tilstrekkelig kunnskap.

De sesongmessige variasjonene i Finnmarks fjellnatur er mye større enn i andre typer biotoper. En ting er smånagersyklusene som styrer forekomsten av nesten alle hekkfugler. Andre arter har utpreget nomadisk forekomst som ikke nødvendigvis styres av smågangesyklus. Siden en smågangesyklus er på fire år så burde det ha vært et krav at kartlegging i slike området går over fire år, for å kunne gi et representativt bilde av fuglelivet. Vi er nå i den situasjonen at 2023-sesongen var en svært god

hekkesesong for bl.a. ryper, vadefugler og de fleste andre fjellfugler – i hvert fall langs kysten fra Nordkinn til Varanger. Som en følge av dette var det også i 2024 var det stor forekomst av mange fjellfugler - i hvert fall tidlig i sesongen, mens det er uklart hva som ble det endelige utfallet av hekkingen. I tråd med normal syklus er det derfor risiko for at 2025 sesongen kan bli en sesong med bestander og forekomst under «normalen». Det er derfor ikke akseptabelt at en legger opp til at det kun er feltundersøkelser i 2025 som skal danne grunnlaget for konsekvensutredningene.

Fjellfuglene er tilpasset et liv med store årlige variasjoner: Når det går godt så går det ofte veldig godt, og når det går dårlig så går det veldig dårlig. Snøfall i rugeperioden, regn og vind i klekkingen og liknende forhold kan tømme større områder for fugl i løpet av få dager. I motsetning til i de fleste andre biogeografiske soner så er det ikke tid til noe nytt hekkforsøk når slike ting skjer, og fuglene går da til returtrekk tilbake til vinteroppholdsstedene. Derfor er returtrekket av arktiske vadefugl forbi Sør-Norge allerede i månedsskiftet juni-juli, en årlig og vanlig foreteelse.

Som et absolutt minstekrav, anbefaler BirdLife Norges at det gjøres feltundersøkelser gjennom to hele sesonger. Vi kan vanskelig se hvordan krav til kunnskap i forvaltningslov og naturmangfoldlov kan imøtekommes ved undersøkelser bare en sesong, gitt økologisk kunnskap om landskap og naturprosesser i Finnmarks fjellnatur. Vi ber om at NVE fastsetter utredningsprogram med feltundersøkelser også i 2026, slik at informasjon om forekomstene også denne sesongen kommer med i endelig konsekvensutredning og påfølgende høring. To sesonger er i utgangspunktet også for lite med tanke på at det nærmest ikke finnes skikkelige registreringer fra før i området.

Et annet problem med at alle feltundersøkelsene skal gjennomføres i løpet av et par måneder i et enkelt år, er at det vil bli mangel på kvalifisert personell. Konsulentbransjen i Norge har få personer som har god erfaring med feltarbeid på fugl under krevende forhold i arktiske strøk. Hekkesesongen er kort og hektisk i disse områdene. De tøffe værforholdene i disse områdene er bare med på å forsterke dette problemet. Det er liten vits i å drive med kartlegging i dårlig vær, da holder fuglene seg i ro eller trekker ned til kysten og er vanskelige å finne. Langvarige perioder med tåke er også vanlig langs kysten av Finnmark på denne tiden, da er det umulige visuelle forhold for å kartlegge fuglelivet. Det synes derfor svært vanskelig å rekke å gjennomføre skikkelige undersøkelser i alle disse områdene på kun en eller to sesonger.

### **Tidligere registreringer av fugler og kjent kunnskap i planområdet**

Utbygger skriver at «konsekvensutredningen fra 2005 fant at området hadde “vanlig forekommende” arter av planter, og ikke hadde viktige forekomster av fugl. Området ble vurdert å ha ingen særlig verdi for annet vilt, men at “streif av jerv, gaupe og fjellrev kan forekomme”. Det er all grunn til å spørre seg hvilken kvalitet det var på disse undersøkelsene. Området fremstår i dag som svært lite kartlagt, og med gamle registreringer. Utbygger skriver videre at «kunnskapsgrunnlaget tilsier et potensial for rødlistede arter av fugl i det aktuelle utbyggingsområdet, og underlaget fremstår i dag som usikkert. Det legges her til grunn at tiltaksområdet skal nykartlegges for fugl, både for å få et sikrere underlag og fordi rødlista har store endringer for fugl i gjeldende versjon fra 2021 sammenlignet med den som gjaldt i 2005.»

### Forslag til undersøkelser av fugler i melding

Utbygger henviser til NVE standardkrav. Disse og andre henvisninger til det som står i forslag til utredningsprogram er satt i kursiv. BirdLife Norges kommentarer følger hvert punkt, avsluttende med forslag til kravformulering og annet.

NVE standardkrav krevet at tiltakshaver skal:

- *utarbeide en oversikt over fuglearter i plan- og influensområdet som kan bli vesentlig berørt av tiltaket, med spesielt fokus på arter på gjeldende norsk rødliste for arter, prioriterte arter, ansvarsarter, jaktbare arter, rovfugl/ugler, samt ev. andre arter som er særlig sårbare for kollisjoner med vindturbiner.*

Alle arter innenfor planområdet har potensiale for å bli berørt av utbygging i et åpent, alpint og arktisk landskap. Artsutvalget i slike områder er relativt begrenset, og BirdLife Norge ser ingen grunn til ikke å inkludere alle fuglearter i planområdet med følgende begrunnelse:

- En stor andel av fugleartene i denne type landskap bruker fluktspill til å finne make og hevde territorium, og vil være utsatt for kollisjonsrisiko både mot vindturbinene og mot tilhørende kraftlinjer. Andre påvirkningsfaktorer vil kunne være unnvikelse, påvirkning på næring- og byttetilgang, fragmentering av leveområder, økt grad av forstyrrelser og andre følgeeffekter m.m.
- Rødlista endres hvert femte år. Mange av artene som ikke finnes på dagens rødliste har potensiale til å komme opp på fremtidige rødlistene. Dette er særlig aktuelt for flere av de artene som finnes i fjellområdene i Skandinavia og Finnmark fordi de presses nordover som følge av klimaendringer og fordi de påvirkes negativt av mindre regelmessige smågnagerår.
- Finnmark har i kraft av beliggenhet og natur en betydelig andel av norske og europeiske bestander av flere tundratilknyttede arter som ikke nødvendigvis oppfyller kriteriene for å være en ansvarsarter, blant annet fjelljo.
- Jevnlige næringstrekk til og fra hekkeplass (f.eks. til fjære- og sjøområder), aktuelt for blant annet ulike vadere, lommer, joer m.fl. gjør svært mange aktuelle fuglearter sårbare for vindkraft. Det gir liten mening å skulle utelukke et visst antall arter basert på mer eller mindre kvalifisert gjetting.

For å få et godt bilde av hva som står på spill så må det gjennomføres kvantitative tetthetsberegninger av hekkefuglene. Dette må gjennomføres ved at det stilles krav til kvantitative takseringer (f.eks. linjetakseringer) i alle de forskjellige vegetasjonssonene og biotopene som finnes i planområdet. Et representativt utvalg vann og våtmark innenfor hvert enkelt område må undersøkes og takseres grundig. Flyfoto og kart må granskes grundig av kvalifisert personell på forhånd for å finne frem til de områdene hvor det er størst sjanse til å påvise de artene som har potensiale til å forekomme i planområdet. Tilfeldige takseringsruter og kartlegging uten gode forberedelser har liten verdi.

Forslag til krav:

- utarbeide oversikt over alle fuglearter i plan- og influensområdet med oppdatert forvaltningsrelevans (rødlistestatus, ansvarsart o.l). Det skal gjøres kvantitative tetthetsberegninger av hekkefugler.

- *vurdere hvordan tiltaket kan påvirke fuglearter, jf. opplisting i første strekpunkt. Herunder skal områdets verdi som trekklokalitet, fare for kollisjoner og redusert/forringet økologisk funksjonsområde vurderes – vurdere potensialet for funn av hittil ukjente forekomster av*

### *røddlistede og forvaltningsprioriterte arter i plan- og influensområdet.*

Innhenting av informasjon og kartlegging av influensområdet er viktig for å kunne vurdere om planområdene omfattes av gjennomtrekk av fugl fra andre områder. I denne sammenheng er næringstrekk i hekketiden særlig relevant. Vindkraft i slike trekk-korridorer som ulike fugleater må forsere, gjerne mange ganger daglig, er ekstra skadelig. Smålommen er en art som hekker i små dammer på fjellet, men som henter all sin føde på havet. I hekketiden flyr smålommene derfor mange ganger daglig mellom hekkeplassen og næringsområdene. De fleste andefugler og vadefugler har en liknende adferd i større eller mindre grad. Rovfugler og ugler har store territorier så selv om selve hekkeplassen ligger utenfor planområdene kan selve planområdet inngå som en viktig del av næringsøket. Både nærings- og værforhold (og kombinasjon av disse faktorene) gjør at det under gitte omstendigheter kan være stor trafikk mellom viktige hekkeområder og nærings- og rasteplasser. Når vindkraftanlegg bygges i slike områder, så kan det ha stor negativ konsekvens selv om planområdet i seg selv har begrenset verdi for hekkende fugl.

Forslag til krav:

- vurdere hvordan tiltaket kan påvirke de ulike fuglearter. Herunder skal områdets verdi som trekklokalitet vår og høst, gjennomtrekklokalitet (hekketid), fare for kollisjoner og redusert/forringet økologisk funksjonsområde vurderes. Potensialet for økt forstyrrelser og ferdsel skal også vurderes. Vurder også funn av hittil ukjente forekomster av røddlistede og forvaltningsprioriterte arter i plan- og influensområdet.

- *beskrive tiltak som kan redusere eventuelle negative virkninger i anleggs- og/eller driftsfasen*
- *kort redegjøres for datagrunnlag og metoder som er benyttet for å vurdere virkningene av tiltaket. Usikkerheten i vurderingene skal drøftes. Basert på dette skal behovet for for- og etterundersøkelser vurderes. Dersom det vurderes som aktuelt med for- og etterundersøkelser, skal det beskrives hvordan de gjennomførte utredningene kan inngå i et forskningsdesign for slike undersøkelser.*

Her må NVE fastsette krav til hvordan undersøkelsene må gjøres! Det må være detaljerte krav til hvordan kartlegging i felt skal utføres. Siden kunnskapen om fuglelivet i samtlige områder som omfattes av planen er svært mangelfullt eller helt fraværende, så er det i denne omgang først og fremst viktig at feltarbeidet blir gjort på en skikkelig måte. Dette inkluderer spesifisering av krav til kartleggingsmetode med konkrete spesifiseringer:

For enkelte arter kan det være mest hensiktsmessig å begynne registreringene allerede mens snøen ligger i mai, f.eks. for å finne rovfugler som fjellvåk og snøugle som ofte inspiserer smånagerforekomsten på denne tiden. Er det lite smånagere i området så vil disse spesialistene ofte trekke videre mot bedre områder ganske snart. For de fleste arter er det tiden fra ankomst til egglegging (den viktige spilleperioden) som gjelder, og da er også oppdagbarhet høyest. Fra de første bare flekkene kommer frem i slutten av mai og maksimalt fire uker fremover er det vinduet en har til å få gjort skikkelig kartlegging. Det må derfor stilles krav til at hoveddelen av feltundersøkelsene skal foregå i tidsrommet fra snøsmelting og senest frem til utgangen av juni. Er det en god hekkesesong må det også komplettere med undersøkelser utover i juli når ungematingen er på sitt mest intensive.

Enkelte arter kan være enklere å finne og kvantifisere dersom de har klart å få klekke ut unger, da de vil varsle og røper sin tilstedeværelse på denne måten. Fjæreplytt er f.eks. en art som det med fordel kan letes etter på denne tiden. Det må imidlertid også belages feltarbeid senere på sommeren for å få best mulig oversikt over arter som ikke ankommer hekkeplassene før etter at isen har gått av vannene, noe som kan strekke seg til slutten av juni i de høyereliggende områdene. Dette gjelder bl.a. lommer og forskjellige fjellender som f.eks. bergand og havelle.

Tid på døgnet er også svært viktig, særlig i disse områdene. Den beste tiden er fra litt etter midnatt og frem til et stykke utpå formiddagen (ca. fra kl. 01 til 10), det er da fuglene spiller. Fra midt på dagen og utover ettermiddagen er der betydelig stillere og svært mye vanskeligere å registrere fuglene. Mange av de hekkende vadefuglene flyr da på toppen av det hele bort fra hekkeområdene og ned til fjæra og våtmarker langs kysten, hvor næringsforholdene er bedre på denne tiden (før myggen klekker). Det må derfor stilles krav til at kartlegging av fugl skal foregå i døgnets første halvdel. Det må spesifiseres at kartlegging av fugl fortrinnsvis skal foregå under gode værforhold.

Vurderinger av resultatet vil være av stor betydning, inkludert svakheter med metodikk og eget arbeid. Det må kreves at de som utfører kartleggingen noterer vær- og observasjonsforhold og vurderer hvordan dette har spilt inn på resultatet av registreringen. Om nødvendig må kartleggingen gjentas under bedre forhold.

Artsobservasjoner.no har verktøy for kvalitetssikring, mens sensitive arter automatisk skjermes for innsyn for alle andre en utvalgte personer innen forvaltning og kvalitetssikring. NVE må sikre at dette gjøres kjent for dem som skal vurdere naturkonsekvenser, og de må kjenne til dette også før kartleggingen slik at de er oppmerksomme på det.

Forslag til krav:

- Vadefugler og spurvefugler skal registreres i spilleperioden i mai og juni og i døgnets første halvdel. Feltundersøkelsene skal utføres av erfarne ornitologer med høy kompetanse. Feltundersøkelser mai-august er ok, da med ulike perioder med tanke på ulike fuglearter/artsgrupper. Konsulentene må pålegges å søke Miljødirektoratet om tilgang til fullstendig innsyn til alle sensitive og skjulte observasjoner i de aktuelle områdene.

#### Forslag til framgangsmåte

*Miljødirektoratets KU-veileder skal legges til grunn. Lokale og regionale myndigheter og organisasjoner, samt personer med relevant lokalkunnskap, skal kontaktes. Befaring skal i utgangspunktet skje i perioden fra midt i juni til slutten av første uke i juli (jf. fastsatte tidspunkt for nærliggende takseringsruter i Norsk hekkefuglovervåkning), annet tidspunkt skal begrunnes. Befaringen skal inkludere forhåndsdefinerte lytte- og observasjonspunkter spredt langs adkomstveien og i planområdet, med 5 minutter stans på hvert punkt. Befaringsrute, lyttepunkter samt innsjøer som er visuelt kontrollert skal angis på kart. Tidsbruk skal være minimum 2 fulle dager under tilfredsstillende værforhold (god sikt, lite vind). Sensitive opplysninger skal merkes unntatt offentlighet og oversendes NVE som et eget dokument.*

*Feltarbeid gjennomført i juni 2024, totalt ca. 60 timer. Feltarbeidet ble gjennomført av 2 kartleggere fra Rambøll over en periode på 3 dager.*

BirdLife Norge mener konsekvensutredningen må følge oppbyggingen og krav i Miljødirektoratets veileder M-1941, men det er helt nødvendig at NVE utover dette setter mer detaljerte krav til de ornitologiske undersøkelsene, som beskrevet over. Dette skal ikke være opp til den enkelte utbyggers konsulenter. Ikke minst er det viktig, dersom de forskjellige prosjektene skal veies opp mot hverandre på et senere tidspunkt, at feltundersøkelsene er utført på en standardisert og sammenliknbar måte.

Norsk hekkefuglovervåknings metodikk er ikke egnet som metodikk. Som det fremgår at beskrivelsen av dette prosjektet så har det som «hovedmål å påvise bestandsutviklingen hos landlevende fuglearter på landsbasis». Det vil si at metodikken er lagt opp til å avdekke generelle langtidstrender i fuglebestander over store områder, og det kreves et stort antall slike faste «telleruter» over mange år for å gi et brukbart resultat, og resultatet er en trend i form av en prosentvis oppgang eller nedgang. Dette er altså ikke en kartleggingsmetodikk, men en overvåkningsmetodikk. I denne sammenheng er denne typen punkttakseringer og overvåking i beste fall svært lite egnet. Det er behov for en kartlegging / taksering for å avdekke hvilke arter som finnes i et område og i hvilket antall. Det er behov for en korrigerings.

Vi bemerker den korte tidsbruken i felt det legges opp til, som helt opplagt er utilstrekkelig for å oppfylle krav om en anstendig kartlegging. Det må settes krav til feltpersonell med høy ornitologisk kompetanse.

#### **Avslutning:**

Dette høringsvaret inneholder mye kritisk viktig informasjon som må følges dersom kvaliteten på feltundersøkelsene skal bli tilfredsstillende. Dersom NVE velger å ikke sette dette opp som kravpunkt slik vi har foreslått, må det likevel med i utregningsprogrammet som tydelig informasjon og ønsker fra NVE. Naturmangfoldloven og annet lovverk setter tydelige krav til kunnskapsnivå, og føre-var-prinsippet (§ 9) kan føre til av søknader blir avslått der det er grunn til å anta stor naturskade i strid med formålsparagraf, samt regionale og nasjonale miljømål, også ved kunnskapsmangel. Det er derfor i alles interesse at undersøkelsene blir så grundig som mulig.

For at en i ettertid skal være i stand til å vurdere resultatene som kommer frem i konsekvensutredningene og om metodene som er brukt er gode nok (ref. ovenfor nevnte krav), må det være et spesifisert og ufravikelig krav at all rådata legges inn i artsdatabankens rapporteringssystem (artsobservasjoner.no). Alle data må registreres med detaljert informasjon om hver enkelt observasjon: Nøyaktig kartfesting, art, antall, kjønn og alder (om mulig), aktivitet, observatør, dato og klokkeslett er helt essensielt for å kunne vurdere og kvalitetssikre observasjoner enkeltvis og for å vurdere kvaliteten på kartleggingen generelt. Dette er også beskrevet som et krav i Miljødirektoratets KU-veileder (M-1941), ref. kap. 1.8: «Artsdata skal leveres til Artsdatabanken. Dette kan gjøres manuelt i Artsobservasjoner.no, eller via egne tjenester for større aktører. Dataene bør legges inn av den som utreder arten. Det er forslagsstillers ansvar å påse at dette blir gjort. Artsdata bør være synlig i Artskart senest innen planen sendes på høring.»

Vi ser imidlertid at dette altfor sjelden blir gjort i slike sammenhenger, konsulentene beholder rådata for seg selv uten mulighet for innsyn.

## Reinelva vindkraftverk

NVE har elleve vindkraftverk og fire kraftledninger i Finnmark på høring høsten 2024. Det skal fastsettes utredningsprogram og settes frist for å sende inn søknader. BirdLife Norge ønsker med dette å komme med innspill utredningsprogram til Reinelva vindkraftverk.

### Innledende kommentar

En større, nylig publisert undersøkelse viser at påviste dødsfall hos visse artsgrupper, deriblant rovfugler, i større grad var forårsaket av mennesker enn av naturlige årsaker. Den viktigste årsaken til dødelighet var elektrokusjon (40,5 %) (1). Dette er noe av grunnen til at vindkraft- og nettprosjektene i Finnmark er forbundet med bekymring og et stort statlig ansvar. Den kunnskapen vi har om fuglelivet i Finnmark og om konsekvensene av inngrep i denne størrelsesordenen, tilsier at nasjonale miljømål og miljølovgivning utfordres.

Selv om bare en håndfull av de omsøkte prosjektene i «Kraft- og industriløftet for Finnmark» skulle få konsesjon vil det samlet sett være det største naturinngrepet som noensinne er gjennomført i Norge. NVE må derfor stille bedre og mer detaljerte krav enn det som har vært vanlig i slike planprosesser

Forslag til utredningsprogram for Reinelva vindkraftverk er lite detaljert, og BirdLife Norge finner ikke igjen rådene vi sendt til NVE 1. august (vår ref. 20240508) med påfølgende møte. I forslag til utredningsprogram har utbyggere og konsulentene de velger å leie inn, stort spillerom. Feltmetodikk og grundighet vil kunne variere sterkt.

I Finnmark finnes det områdene med bestandstettheter av fugler som langt på vei er unike i norsk og internasjonal målestokk, ofte med mange rødlistede og/eller sårbare fuglearter. BirdLife Norge har studert fuglelivet i Finnmark gjennom flere tiår. På generell basis huser areal i Finnmark ofte solide tettheter av bl.a. ryper, vadere og ender. Som kjent er Finnmark også særdeles viktig for arealkrevende arter som jaktfalk (sårbar, VU) og snøugle (kritisk truet, CR), sistnevnte med store årlige variasjoner.

Mesteparten av de registrerte fugleobservasjonene i Finnmark er konsentrerte rundt kysten og langs vei. Tidligere ikke-kartlagte områder kan ha ekstremt høye tettheter av hekkende fugler, og ofte med en stor andel rødlistede arter. Dagens kunnskap om fuglelivet i planområdet og i influensområdet til Reinelva vindkraftverk er ikke egnet til å lage en konsekvensutredning. Dermed må det grundige feltundersøkelser til og NVE må sette klare krav til hvordan dette skal gjøres.

### Feltundersøkelsene må gå over minst to år

Vi merker oss skisseringen av frister og tidsløp fremover, der det er lagt opp til utredninger i 2025, og at NVE ønsker å sende søknadene på høring i 2026, med mål om å fatte konsesjon i 2027. Vi konstanterer dermed at den i stor grad politiske bestemte prosessen legger opp til hastverksarbeid, og blir førende fremfor vektlegging av tilstrekkelig kunnskap.

De sesongmessige variasjonene i Finnmarks fjellnatur er mye større enn i andre typer biotoper. En ting er smånagersyklusene som styrer forekomsten av nesten alle hekkfugler. Andre arter har utpreget nomadisk forekomst som ikke nødvendigvis styres av smågangesyklus. Siden en smågangesyklus er på fire år så burde det ha vært et krav at kartlegging i slike området går over fire år, for å kunne gi et representativt bilde av fuglelivet. Vi er nå i den situasjonen at 2023-sesongen var en svært god



hekkesesong for bl.a. ryper, vadefugler og de fleste andre fjellfugler – i hvert fall langs kysten fra Nordkinn til Varanger. Som en følge av dette var det også i 2024 var det stor forekomst av mange fjellfugler - i hvert fall tidlig i sesongen, mens det er uklart hva som ble det endelige utfallet av hekkingen. I tråd med normal syklus er det derfor risiko for at 2025 sesongen kan bli en sesong med bestander og forekomst under «normalen». Det er derfor ikke akseptabelt at en legger opp til at det kun er feltundersøkelser i 2025 som skal danne grunnlaget for konsekvensutredningene.

Fjellfuglene er tilpasset et liv med store årlige variasjoner: Når det går godt så går det ofte veldig godt, og når det går dårlig så går det veldig dårlig. Snøfall i rugeperioden, regn og vind i klekkingen og liknende forhold kan tømme større områder for fugl i løpet av få dager. I motsetning til i de fleste andre biogeografiske soner så er det ikke tid til noe nytt hekkforsøk når slike ting skjer, og fuglene går da til returtrekk tilbake til vinteroppholdsstedene. Derfor er returtrekket av arktiske vadefugl forbi Sør-Norge allerede i månedsskiftet juni-juli, en årlig og vanlig foreteelse.

Som et absolutt minstekrav, anbefaler BirdLife Norges at det gjøres feltundersøkelser gjennom to hele sesonger. Vi kan vanskelig se hvordan krav til kunnskap i forvaltningslov og naturmangfoldlov kan imøtekommes ved undersøkelser bare en sesong, gitt økologisk kunnskap om landskap og naturprosesser i Finnmarks fjellnatur. Vi ber om at NVE fastsetter utredningsprogram med feltundersøkelser også i 2026, slik at informasjon om forekomstene også denne sesongen kommer med i endelig konsekvensutredning og påfølgende høring. To sesonger er i utgangspunktet også for lite med tanke på at det nærmest ikke finnes skikkelige registreringer fra før i området.

Et annet problem med at alle feltundersøkelsene skal gjennomføres i løpet av et par måneder i et enkelt år, er at det vil bli mangel på kvalifisert personell. Konsulentbransjen i Norge har få personer som har god erfaring med feltarbeid på fugl under krevende forhold i arktiske strøk. Hekkesesongen er kort og hektisk i disse områdene. De tøffe værforholdene i disse områdene er bare med på å forsterke dette problemet. Det er liten vits i å drive med kartlegging i dårlig vær, da holder fuglene seg i ro eller trekker ned til kysten og er vanskelige å finne. Langvarige perioder med tåke er også vanlig langs kysten av Finnmark på denne tiden, da er det umulige visuelle forhold for å kartlegge fuglelivet. Det synes derfor svært vanskelig å rekke å gjennomføre skikkelige undersøkelser i alle disse områdene på kun en eller to sesonger.

### **Tidligere registreringer av fugler og kjent kunnskap i planområdet**

Utbygger redegjør for registreringene som er gjort i området og naturtypene planområdet dekker. Her er det også en del våtmark, noe også flere funn av ulike vadere indikerer. Det er funnet en del rødlistede fuglearter av flere ulike artsgrupper.

### Forslag til undersøkelser av fugler i melding

Utbygger henviser til NVE standardkrav. Disse og andre henvisninger til det som står i forslag til utredningsprogram er satt i kursiv. BirdLife Norges kommentarer følger hvert punkt, avsluttende med forslag til kravformulering og annet.

NVE standardkrav krevet at tiltakshaver skal:

- *utarbeide en oversikt over fuglearter i plan- og influensområdet som kan bli vesentlig berørt av tiltaket, med spesielt fokus på arter på gjeldende norsk rødliste for arter, prioriterte arter, ansvarsarter, jaktbare arter, rovfugl/ugler, samt ev. andre arter som er særlig sårbare for kollisjoner med vindturbiner.*

Alle arter innenfor planområdet har potensiale for å bli berørt av utbygging i et åpent, alpint og arktisk landskap. Artsutvalget i slike områder er relativt begrenset, og BirdLife Norge ser ingen grunn til ikke å inkludere alle fuglearter i planområdet med følgende begrunnelse:

- En stor andel av fugleartene i denne type landskap bruker fluktspill til å finne make og hevde territorium, og vil være utsatt for kollisjonsrisiko både mot vindturbinene og mot tilhørende kraftlinjer. Andre påvirkningsfaktorer vil kunne være unntakelse, påvirkning på næring- og byttetilgang, fragmentering av leveområder, økt grad av forstyrrelser og andre følgeeffekter m.m.
- Rødlista endres hvert femte år. Mange av artene som ikke finnes på dagens rødliste har potensiale til å komme opp på fremtidige rødlistene. Dette er særlig aktuelt for flere av de artene som finnes i fjellområdene i Skandinavia og Finnmark fordi de presses nordover som følge av klimaendringer og fordi de påvirkes negativt av mindre regelmessige smågnagerår.
- Finnmark har i kraft av beliggenhet og natur en betydelig andel av norske og europeiske bestander av flere tundratilknyttede arter som ikke nødvendigvis oppfyller kriteriene for å være en ansvarsarter, blant annet fjelljo.
- Jevnlige næringstrekk til og fra hekkeplass (f.eks. til fjære- og sjøområder), aktuelt for blant annet ulike vadere, lommer, joer m.fl. gjør svært mange aktuelle fuglearter sårbare for vindkraft. Det gir liten mening å skulle utelukke et visst antall arter basert på mer eller mindre kvalifisert gjetting.

For å få et godt bilde av hva som står på spill så må det gjennomføres kvantitative tetthetsberegninger av hekkefuglene. Dette må gjennomføres ved at det stilles krav til kvantitative takseringer (f.eks. linjetakseringer) i alle de forskjellige vegetasjonssonene og biotopene som finnes i planområdet. Et representativt utvalg vann og våtmark innenfor hvert enkelt område må undersøkes og takseres grundig. Flyfoto og kart må granskes grundig av kvalifisert personell på forhånd for å finne frem til de områdene hvor det er størst sjans til å påvise de artene som har potensiale til å forekomme i planområdet. Tilfeldige takseringsruter og kartlegging uten gode forberedelser har liten verdi.

Forslag til krav:

- utarbeide oversikt over alle fuglearter i plan- og influensområdet med oppdatert forvaltningsrelevans (rødlistestatus, ansvarsart o.l). Det skal gjøres kvantitative tetthetsberegninger av hekkefugler.

- *vurdere hvordan tiltaket kan påvirke fuglearter, jf. opplisting i første strekpunkt. Herunder skal områdets verdi som trekklokalitet, fare for kollisjoner og redusert/forringet økologisk funksjonsområde vurderes – vurdere potensialet for funn av hittil ukjente forekomster av rødlistede og forvaltningsprioriterte arter i plan- og influensområdet.*

Innhenting av informasjon og kartlegging av influensområdet er viktig for å kunne vurdere om planområdene omfattes av gjennomtrekk av fugl fra andre områder. I denne sammenheng er næringstrekk i hekketiden særlig relevant. Vindkraft i slike trekk-korridorer som ulike fugleater må

forsere, gjerne mange ganger daglig, er ekstra skadelig. Smålommen er en art som hekker i små dammer på fjellet, men som henter all sin føde på havet. I hekketiden flyr smålommene derfor mange ganger daglig mellom hekkeplassen og næringsområdene. De fleste andefugler og vadefugler har en liknende adferd i større eller mindre grad. Rovfugler og ugler har store territorier så selv om selve hekkeplassen ligger utenfor planområdene kan selve planområdet inngå som en viktig del av næringsøket. Både nærings- og værforhold (og kombinasjon av disse faktorene) gjør at det under gitte omstendigheter kan være stor trafikk mellom viktige hekkeområder og nærings- og rasteplasser. Når vindkraftanlegg bygges i slike områder, så kan det ha stor negativ konsekvens selv om planområdet i seg selv har begrenset verdi for hekkende fugl.

Forslag til krav:

- vurdere hvordan tiltaket kan påvirke de ulike fuglearter. Herunder skal områdets verdi som trekklokalitet vår og høst, gjennomtrekklokalitet (hekketid), fare for kollisjoner og redusert/forringet økologisk funksjonsområde vurderes. Potensialet for økt forstyrrelser og ferdsel skal også vurderes. Vurder også funn av hittil ukjente forekomster av rødlistede og forvaltningsprioriterte arter i plan- og influensområdet.

- *beskrive tiltak som kan redusere eventuelle negative virkninger i anleggs- og/eller driftsfasen*
- *kort redegjøres for datagrunnlag og metoder som er benyttet for å vurdere virkningene av tiltaket. Usikkerheten i vurderingene skal drøftes. Basert på dette skal behovet for for- og etterundersøkelser vurderes. Dersom det vurderes som aktuelt med for- og etterundersøkelser, skal det beskrives hvordan de gjennomførte utredningene kan inngå i et forskningsdesign for slike undersøkelser.*

Her må NVE fastsette krav til hvordan undersøkelsene må gjøres! Det må være detaljerte krav til hvordan kartlegging i felt skal utføres. Siden kunnskapen om fuglelivet i samtlige områder som omfattes av planen er svært mangelfullt eller helt fraværende, så er det i denne omgang først og fremst viktig at feltarbeidet blir gjort på en skikkelig måte. Dette inkluderer spesifisering av krav til kartleggingsmetode med konkrete spesifiseringer:

For enkelte arter kan det være mest hensiktsmessig å begynne registreringene allerede mens snøen ligger i mai, f.eks. for å finne rovfugler som fjellvåk og snøugle som ofte inspiserer smånagerforekomsten på denne tiden. Er det lite smånagere i området så vil disse spesialistene ofte trekke videre mot bedre områder ganske snart. For de fleste arter er det tiden fra ankomst til egglegging (den viktige spilleperioden) som gjelder, og da er også oppdagbarhet høyest. Fra de første bare flekkene kommer frem i slutten av mai og maksimalt fire uker fremover er det vinduet en har til å få gjort skikkelig kartlegging. Det må derfor stilles krav til at hoveddelen av feltundersøkelsene skal foregå i tidsrommet fra snøsmelting og senest frem til utgangen av juni. Er det en god hekkesesong må det også kompletteres med undersøkelser utover i juli når ungematingen er på sitt mest intensive. Enkelte arter kan være enklere å finne og kvantifisere dersom de har klart å få klekke ut unger, da de vil varsle og røper sin tilstedeværelse på denne måten. Fjæreplytt er f.eks. en art som det med fordel kan letes etter på denne tiden. Det må imidlertid også belages feltarbeid senere på sommeren for å få best mulig oversikt over arter som ikke ankommer hekkeplassene før etter at isen har gått av vannene,

noe som kan strekke seg til slutten av juni i de høyereliggende områdene. Dette gjelder bl.a. lommer og forskjellige fjellender som f.eks. bergand og havelle.

Tid på døgnet er også svært viktig, særlig i disse områdene. Den beste tiden er fra litt etter midnatt og frem til et stykke utpå formiddagen (ca. fra kl. 01 til 10), det er da fuglene spiller. Fra midt på dagen og utover ettermiddagen er der betydelig stillere og svært mye vanskeligere å registrere fuglene. Mange av de hekkende vadefuglene flyr da på toppen av det hele bort fra hekkeområdene og ned til fjæra og våtmarker langs kysten, hvor næringsforholdene er bedre på denne tiden (før myggen klekker). Det må derfor stilles krav til at kartlegging av fugl skal foregå i døgnets første halvdel. Det må spesifiseres at kartlegging av fugl fortrinnsvis skal foregå under gode værforhold.

Vurderinger av resultatet vil være av stor betydning, inkludert svakheter med metodikk og eget arbeid. Det må kreves at de som utfører kartleggingen noterer vær- og observasjonsforhold og vurderer hvordan dette har spilt inn på resultatet av registreringen. Om nødvendig må kartleggingen gjentas under bedre forhold.

Artsobservasjoner.no har verktøy for kvalitetssikring, mens sensitive arter automatisk skjermes for innsyn for alle andre en utvalgte personer innen forvaltning og kvalitetssikring. NVE må sikre at dette gjøres kjent for dem som skal vurdere naturkonsekvenser, og de må kjenne til dette også før kartleggingen slik at de er oppmerksomme på det.

Forslag til krav:

- Vadefugler og spurvefugler skal registreres i spilleperioden i mai og juni og i døgnets første halvdel. Feltundersøkelsene skal utføres av erfarne ornitologer med høy kompetanse. Feltundersøkelser mai-august er ok, da med ulike perioder med tanke på ulike fuglearter/artsgrupper. Konsulentene må pålegges å søke Miljødirektoratet om tilgang til fullstendig innsyn til alle sensitive og skjulte observasjoner i de aktuelle områdene.

#### Forslag til framgangsmåte

*Utredningen skal gjennomføres med anerkjent metodikk etter gjeldende KU-veileder håndbok M-1941 fra Miljødirektoratet. Lokale og regionale myndigheter og organisasjoner, samt personer med relevant lokalkunnskap, skal kontaktes. Det skal foretas feltundersøkelse på hensiktsmessig tid av året med hensyn til hekketider og ev. trekkseason (mai - august). Sensitive opplysninger skal merkes unntatt offentlighet og skal beskrives og vurderes i et eget dokument som oversendes NVE.*

Miljødirektoratets KU-veileder (M-1941) gir generell veiledning om hvordan konsekvensutredningen skal bygges opp og presenteres. Det er ingen tydelige Krav og retningslinjer til hvordan kartlegging i felt skal utføres. BirdLife Norge er enig i at konsekvensutredningen må følge oppbyggingen og krav i M-1941, men det er helt nødvendig at NVE utover dette setter mer detaljerte krav til de ornitologiske undersøkelsene, som beskrevet over. Dette skal ikke være opp til den enkelte utbyggers konsulenter. Ikke minst er det viktig, dersom de forskjellige prosjektene skal veies opp mot hverandre på et senere tidspunkt, at feltundersøkelsene er utført på en standardisert og sammenliknbar måte.

Jr. det som har skrevet over må klimatiske forhold i planområdet vurderes fortløpende fra mai og utover, slik at man sikrer at man gjør undersøkelsene i den optimale perioden. Det bør suppleres med oppfølgende undersøkelser utover sommeren.

### **Avslutning:**

Dette høringsvaret inneholder mye kritisk viktig informasjon som må følges dersom kvaliteten på feltundersøkelsene skal bli tilfredsstillende. Dersom NVE velger å ikke sette dette opp som kravpunkt slik vi har foreslått, må det likevel med i utregningsprogrammet som tydelig informasjon og ønsker fra NVE. Naturmangfoldloven og annet lovverk setter tydelige krav til kunnskapsnivå, og føre-var-prinsippet (§ 9) kan føre til av søknader blir avslått der det er grunn til å anta stor naturskade i strid med formålsparagraf, samt regionale og nasjonale miljømål, også ved kunnskapsmangel. Det er derfor i alles interesse at undersøkelsene blir så grundig som mulig.

For at en i ettertid skal være i stand til å vurdere resultatene som kommer frem i konsekvensutredningene og om metodene som er brukt er gode nok (ref. ovenfor nevnte krav), må det være et spesifisert og ufravikelig krav at all rådata legges inn i artsdatabankens rapporteringssystem (artsobservasjoner.no). Alle data må registreres med detaljert informasjon om hver enkelt observasjon: Nøyaktig kartfesting, art, antall, kjønn og alder (om mulig), aktivitet, observatør, dato og klokkeslett er helt essensielt for å kunne vurdere og kvalitetssikre observasjoner enkeltvis og for å vurdere kvaliteten på kartleggingen generelt. Dette er også beskrevet som et krav i Miljødirektoratets KU-veileder (M-1941), ref. kap. 1.8: «Artsdata skal leveres til Artsdatabanken. Dette kan gjøres manuelt i Artsobservasjoner.no, eller via egne tjenester for større aktører. Dataene bør legges inn av den som utreder arten. Det er forslagsstillers ansvar å påse at dette blir gjort. Artsdata bør være synlig i Artskart senest innen planen sendes på høring.»

Vi ser imidlertid at dette altfor sjelden blir gjort i slike sammenhenger, konsulentene beholder rådata for seg selv uten mulighet for innsyn.

### **Skjøtningberg vindkraftverk**

NVE har elleve vindkraftverk og fire kraftledninger i Finnmark på høring høsten 2024. Det skal fastsettes utredningsprogram og settes frist for å sende inn søknader. BirdLife Norge ønsker med dette å komme med innspill utredningsprogram til Skjøtningberg vindkraftverk.

### **Innledende kommentar**

En større, nylig publisert undersøkelse viser at påviste dødsfall hos visse artsgrupper, deriblant rovfugler, i større grad var forårsaket av mennesker enn av naturlige årsaker. Den viktigste årsaken til dødelighet var elektrokusjon (40,5 %) (1). Dette er noe av grunnen til at vindkraft- og nettprosjektene i Finnmark er forbundet med bekymring og et stort statlig ansvar. Den kunnskapen vi har om fuglelivet i Finnmark og om konsekvensene av inngrep i denne størrelsesordenen, tilsier at nasjonale miljømål og miljølovgivning utfordres.

Selv om bare en håndfull av de omsøkte prosjektene i «Kraft- og industriløftet for Finnmark» skulle få konsesjon vil det samlet sett være det største naturinngrepet som noensinne er gjennomført i Norge. NVE må derfor stille bedre og mer detaljerte krav enn det som har vært vanlig i slike planprosesser

Forslag til utredningsprogram for Skjøtningsberg vindkraftverk er lite detaljert, og BirdLife Norge finner ikke igjen rådene vi sendt til NVE 1. august (vår ref. 20240508) med påfølgende møte. I forslag til utredningsprogram har utbyggere og konsulentene de velger å leie inn, stort spillerom. Feltmetodikk og grundighet vil kunne variere sterkt.

I Finnmark finnes det områdene med bestandstettheter av fugler som langt på vei er unike i norsk og internasjonal målestokk, ofte med mange rødlistede og/eller sårbare fuglearter. BirdLife Norge har studert fuglelivet i Finnmark gjennom flere tiår. På generell basis huser areal i Finnmark ofte solide tettheter av bl.a. ryper, vadere og ender. Som kjent er Finnmark også særdeles viktig for arealkrevende arter som jaktfalk (sårbar, VU) og snøugle (kritisk truet, CR), sistnevnte med store årlige variasjoner. Utbygger skriver at begge nevnte artene er aktuelle å påtreffe i planområdet, blant annet med bakgrunn i registreringer ved Kjøllefjord vindkraftverk.

Mesteparten av de registrerte fugleobservasjonene i Finnmark er konsentrerte rundt kysten og langs vei. Tidligere ikke-kartlagte områder kan ha ekstremt høye tettheter av hekkende fugler, og ofte med en stor andel rødlistede arter. Dagens kunnskap om fuglelivet i planområdet og i influensområdet til Skjøtningsberg vindkraftverk er ikke egnet til å lage en konsekvensutredning. Dermed må det grundige feltundersøkelser til og NVE må sette klare krav til hvordan dette skal gjøres.

#### Feltundersøkelsene må gå over minst to år

Vi merker oss skisseringen av frister og tidsløp fremover, der det er lagt opp til utredninger i 2025, og at NVE ønsker å sende søknadene på høring i 2026, med mål om å fatte konsesjon i 2027. Vi konstanterer dermed at den i stor grad politiske bestemte prosessen legger opp til hastverksarbeid, og blir førende fremfor vektlegging av tilstrekkelig kunnskap.

De sesongmessige variasjonene i Finnmarks fjellnatur er mye større enn i andre typer biotoper. En ting er smånagersyklusene som styrer forekomsten av nesten alle hekkfugler. Andre arter har utpreget nomadisk forekomst som ikke nødvendigvis styres av smågangersyklus. Siden en smågangersyklus er på fire år så burde det ha vært et krav at kartlegging i slike områder går over fire år, for å kunne gi et representativt bilde av fuglelivet. Vi er nå i den situasjonen at 2023-sesongen var en svært god hekkesesong for bl.a. ryper, vadefugler og de fleste andre fjellfugler – i hvert fall langs kysten fra Nordkinn til Varanger. Som en følge av dette var det også i 2024 var det stor forekomst av mange fjellfugler - i hvert fall tidlig i sesongen, mens det er uklart hva som ble det endelige utfallet av hekkingen. I tråd med normal syklus er det derfor risiko for at 2025 sesongen kan bli en sesong med bestander og forekomst under «normalen». Det er derfor ikke akseptabelt at en legger opp til at det kun er feltundersøkelser i 2025 som skal danne grunnlaget for konsekvensutredningene.

Fjellfuglene er tilpasset et liv med store årlige variasjoner: Når det går godt så går det ofte veldig godt, og når det går dårlig så går det veldig dårlig. Snøfall i rugeperioden, regn og vind i klekkingen og liknende forhold kan tømme større områder for fugl i løpet av få dager. I motsetning til i de fleste andre biogeografiske soner så er det ikke tid til noe nytt hekkforsøk når slike ting skjer, og fuglene går da til returtrekk tilbake til vinteroppholdsstedene. Derfor er returtrekket av arktiske vadefugl forbi Sør-Norge allerede i månedsskiftet juni-juli, en årlig og vanlig foreteelse.

Som et absolutt minstekrav, anbefaler BirdLife Norges at det gjøres feltundersøkelser gjennom to hele sesonger. Vi kan vanskelig se hvordan krav til kunnskap i forvaltningslov og naturmangfoldlov kan imøtekommes ved undersøkelser bare en sesong, gitt økologisk kunnskap om landskap og naturprosesser i Finnmarks fjellnatur. Vi ber om at NVE fastsetter utredningsprogram med feltundersøkelser også i 2026, slik at informasjon om forekomstene også denne sesongen kommer med i endelig konsekvensutredning og påfølgende høring. To sesonger er i utgangspunktet også for lite med tanke på at det nærmest ikke finnes skikkelige registreringer fra før i området.

Et annet problem med at alle feltundersøkelsene skal gjennomføres i løpet av et par måneder i et enkelt år, er at det vil bli mangel på kvalifisert personell. Konsulentbransjen i Norge har få personer som har god erfaring med feltarbeid på fugl under krevende forhold i arktiske strøk. Hekkesesongen er kort og hektisk i disse områdene. De tøffe værforholdene i disse områdene er bare med på å forsterke dette problemet. Det er liten vits i å drive med kartlegging i dårlig vær, da holder fuglene seg i ro eller trekker ned til kysten og er vanskelige å finne. Langvarige perioder med tåke er også vanlig langs kysten av Finnmark på denne tiden, da er det umulige visuelle forhold for å kartlegge fuglelivet. Det synes derfor svært vanskelig å rekke å gjennomføre skikkelige undersøkelser i alle disse områdene på kun en eller to sesonger.

### **Tidligere registreringer av fugler og kjent kunnskap i planområdet**

Utbygger skriver at planområdene er ikke tidligere kartlagt for fugl. De fleste observasjonene knyttet til fugl er langs kysten og ved vassdrag, og det ramses opp noen få tilfeldige registreringer. Det fremkommer også at dette er leveområde til jaktfalk, havørn og at snøugle kan tenkes å hekke.

### Forslag til undersøkelser av fugler i melding

Utbygger henviser til NVE standardkrav. Disse og andre henvisninger til det som står i forslag til utredningsprogram er satt i kursiv. BirdLife Norges kommentarer følger hvert punkt, avsluttende med forslag til kravformulering og annet.

### NVE standardkrav krevet at tiltakshaver skal:

- *utarbeide en oversikt over fuglearter i plan- og influensområdet som kan bli vesentlig berørt av tiltaket, med spesielt fokus på arter på gjeldende norsk rødliste for arter, prioriterte arter, ansvarsarter, jaktbare arter, rovfugl/ugler, samt ev. andre arter som er særlig sårbare for kollisjoner med vindturbiner.*

Alle arter innenfor planområdet har potensiale for å bli berørt av utbygging i et åpent, alpint og arktisk landskap. Artsutvalget i slike områder er relativt begrenset, og BirdLife Norge ser ingen grunn til ikke å inkludere alle fuglearter i planområdet med følgende begrunnelse:

- En stor andel av fugleartene i denne type landskap bruker fluktspill til å finne make og hevde territorium, og vil være utsatt for kollisjonsrisiko både mot vindturbinene og mot tilhørende kraftlinjer. Andre påvirkningsfaktorer vil kunne være unnvikelse, påvirkning på næring- og byttetilgang, fragmentering av leveområder, økt grad av forstyrrelser og andre følgeeffekter m.m.
- Rødlista endres hvert femte år. Mange av artene som ikke finnes på dagens rødliste har potensiale til å komme opp på fremtidige rødlistene. Dette er særlig aktuelt for flere av de artene som finnes i fjellområdene i Skandinavia og Finnmark fordi de presses nordover som følge av klimaendringer og fordi de påvirkes negativt av mindre regelmessige smågnagerår.

- Finnmark har i kraft av beliggenhet og natur en betydelig andel av norske og europeiske bestander av flere tundratilknyttede arter som ikke nødvendigvis oppfyller kriteriene for å være en ansvarsarter, blant annet fjelljo.

- Jevnlige næringstrekk til og fra hekkeplass (f.eks. til fjære- og sjøområder), aktuelt for blant annet ulike vadere, lommer, joer m.fl. gjør svært mange aktuelle fuglearter sårbare for vindkraft. Det gir liten mening å skulle utelukke et visst antall arter basert på mer eller mindre kvalifisert gjetting.

For å få et godt bilde av hva som står på spill så må det gjennomføres kvantitative tetthetsberegninger av hekkefuglene. Dette må gjennomføres ved at det stilles krav til kvantitative takseringer (f.eks. linjetakseringer) i alle de forskjellige vegetasjonssonene og biotopene som finnes i planområdet. Et representativt utvalg vann og våtmark innenfor hvert enkelt område må undersøkes og takseres grundig. Flyfoto og kart må granskes grundig av kvalifisert personell på forhånd for å finne frem til de områdene hvor det er størst sjanse til å påvise de artene som har potensiale til å forekomme i planområdet. Tilfeldige takseringsruter og kartlegging uten gode forberedelser har liten verdi.

Forslag til krav:

- utarbeide oversikt over alle fuglearter i plan- og influensområdet med oppdatert forvaltningsrelevans (rødlistestatus, ansvarsart o.l). Det skal gjøres kvantitative tetthetsberegninger av hekkefugler.

- *vurdere hvordan tiltaket kan påvirke fuglearter, jf. opplisting i første strekpunkt. Herunder skal områdets verdi som trekklokalitet, fare for kollisjoner og redusert/forringet økologisk funksjonsområde vurderes – vurdere potensialet for funn av hittil ukjente forekomster av rødlistede og forvaltningsprioriterte arter i plan- og influensområdet.*

Innhenting av informasjon og kartlegging av influensområdet er viktig for å kunne vurdere om planområdene omfattes av gjennomtrekk av fugl fra andre områder. I denne sammenheng er næringstrekk i hekketiden særlig relevant. Vindkraft i slike trekk-korridorer som ulike fuglearter må forsere, gjerne mange ganger daglig, er ekstra skadelig. Smålommen er en art som hekker i små dammer på fjellet, men som henter all sin føde på havet. I hekketiden flyr smålommene derfor mange ganger daglig mellom hekkeplassen og næringsområdene. De fleste andefugler og vadefugler har en liknende adferd i større eller mindre grad. Rovfugler og ugler har store territorier så selv om selve hekkeplassen ligger utenfor planområdene kan selve planområdet inngå som en viktig del av næringsøket. Både nærings- og værforhold (og kombinasjon av disse faktorene) gjør at det under gitte omstendigheter kan være stor trafikk mellom viktige hekkeområder og nærings- og rasteplasser. Når vindkraftanlegg bygges i slike områder, så kan det ha stor negativ konsekvens selv om planområdet i seg selv har begrenset verdi for hekkende fugl.

Forslag til krav:

- vurdere hvordan tiltaket kan påvirke de ulike fuglearter. Herunder skal områdets verdi som trekklokalitet vår og høst, gjennomtrekklokalitet (hekketid), fare for kollisjoner og redusert/forringet økologisk funksjonsområde vurderes. Potensialet for økt forstyrrelser og ferdsel skal også vurderes. Vurder også funn av hittil ukjente forekomster av rødlistede og forvaltningsprioriterte arter i plan- og influensområdet.

- *beskrive tiltak som kan redusere eventuelle negative virkninger i anleggs- og/eller driftsfasen*



- *kort redegjøres for datagrunnlag og metoder som er benyttet for å vurdere virkningene av tiltaket. Usikkerheten i vurderingene skal drøftes. Basert på dette skal behovet for for- og etterundersøkelser vurderes. Dersom det vurderes som aktuelt med for- og etterundersøkelser, skal det beskrives hvordan de gjennomførte utredningene kan inngå i et forskningsdesign for slike undersøkelser.*

Her må NVE fastsette krav til hvordan undersøkelsene må gjøres! Det må være detaljerte krav til hvordan kartlegging i felt skal utføres. Siden kunnskapen om fuglelivet i samtlige områder som omfattes av planen er svært mangelfullt eller helt fraværende, så er det i denne omgang først og fremst viktig at feltarbeidet blir gjort på en skikkelig måte. Dette inkluderer spesifisering av krav til kartleggingsmetode med konkrete spesifiseringer:

For enkelte arter kan det være mest hensiktsmessig å begynne registreringene allerede mens snøen ligger i mai, f.eks. for å finne rovfugler som fjellvåk og snøugle som ofte inspiserer smågnagerforekomsten på denne tiden. Er det lite smågnagere i området så vil disse spesialistene ofte trekke videre mot bedre områder ganske snart. For de fleste arter er det tiden fra ankomst til egglegging (den viktige spilleperioden) som gjelder, og da er også oppdagbarhet høyest. Fra de første bare flekkene kommer frem i slutten av mai og maksimalt fire uker fremover er det vinduet en har til å få gjort skikkelig kartlegging. Det må derfor stilles krav til at hoveddelen av feltundersøkelsene skal foregå i tidsrommet fra snøsmelting og senest frem til utgangen av juni. Er det en god hekkesesong må det også kompletteres med undersøkelser utover i juli når ungematingen er på sitt mest intensive. Enkelte arter kan være enklere å finne og kvantifisere dersom de har klart å få klekke ut unger, da de vil varsle og røper sin tilstedeværelse på denne måten. Fjæreplytt er f.eks. en art som det med fordel kan letes etter på denne tiden. Det må imidlertid også belages feltarbeid senere på sommeren for å få best mulig oversikt over arter som ikke ankommer hekkeplassene før etter at isen har gått av vannene, noe som kan strekke seg til slutten av juni i de høyereliggende områdene. Dette gjelder bl.a. lommer og forskjellige fjellender som f.eks. bergand og havelle.

Tid på døgnet er også svært viktig, særlig i disse områdene. Den beste tiden er fra litt etter midnatt og frem til et stykke utpå formiddagen (ca. fra kl. 01 til 10), det er da fuglene spiller. Fra midt på dagen og utover ettermiddagen er der betydelig stillere og svært mye vanskeligere å registrere fuglene. Mange av de hekkende vadefuglene flyr da på toppen av det hele bort fra hekkeområdene og ned til fjæra og våtmarker langs kysten, hvor næringsforholdene er bedre på denne tiden (før myggen klekker). Det må derfor stilles krav til at kartlegging av fugl skal foregå i døgnets første halvdel. Det må spesifiseres at kartlegging av fugl fortrinnsvis skal foregå under gode værforhold.

Vurderinger av resultatet vil være av stor betydning, inkludert svakheter med metodikk og eget arbeid. Det må kreves at de som utfører kartleggingen noterer vær- og observasjonsforhold og vurderer hvordan dette har spilt inn på resultatet av registreringen. Om nødvendig må kartleggingen gjentas under bedre forhold.

Artsobservasjoner.no har verktøy for kvalitetssikring, mens sensitive arter automatisk skjermes for innsyn for alle andre en utvalgte personer innen forvaltning og kvalitetssikring. NVE må sikre at dette gjøres kjent for dem som skal vurdere naturkonsekvenser, og de må kjenne til dette også før kartleggingen slik at de er oppmerksomme på det.

Forslag til krav:

- Vadefugler og spurvefugler skal registreres i spilleperioden i mai og juni og i døgnets første halvdel. Feltundersøkelsene skal utføres av erfarne ornitologer med høy kompetanse. Feltundersøkelser mai-august er ok, da med ulike perioder med tanke på ulike fuglearter/artsgrupper. Konsulentene må pålegges å søke Miljødirektoratet om tilgang til fullstendig innsyn til alle sensitive og skjulte observasjoner i de aktuelle områdene.

#### Forslag til framgangsmåte

*En kartlegging av fugl skal utføres. Kartleggingen skal gjennomføres av personer med god kunnskap om fugl. Kartleggingsmetodikken til norske hekkefugler (<https://hekkefuglovervakingen.nina.no/Fugl/Default.aspx?ReturnUrl=/Fugl/>) kan benyttes som metodikk/utgangspunkt. Lokale og regionale myndigheter og organisasjoner, samt personer med relevant lokalkunnskap, skal kontaktes. Det skal foretas feltbefaring på hensiktsmessig tid av året med hensyn til hekketider og ev. trekkseason 2025. Det estimeres minst 5 dager til feltarbeid. Sensitive opplysninger skal merkes unntatt offentlighet og oversendes NVE som et eget dokument.*

BirdLife Norge mener konsekvensutredningen må følge oppbyggingen og krav i Miljødirektoratets veileder M-1941, men det er helt nødvendig at NVE utover dette setter mer detaljerte krav til de ornitologiske undersøkelsene, som beskrevet over. Dette skal ikke være opp til den enkelte utbyggers konsulenter. Ikke minst er det viktig, dersom de forskjellige prosjektene skal veies opp mot hverandre på et senere tidspunkt, at feltundersøkelsene er utført på en standardisert og sammenliknbar måte.

Norsk hekkefuglovervåknings metodikk er ikke egnet som metodikk. Som det fremgår at beskrivelsen av dette prosjektet så har det som «hovedmål å påvise bestandsutviklingen hos landlevende fuglearter på landsbasis». Det vil si at metodikken er lagt opp til å avdekke generelle langtidstrender i fuglebestander over store områder, og det kreves et stort antall slike faste «telleruter» over mange år for å gi et brukbart resultat, og resultatet er en trend i form av en prosentvis oppgang eller nedgang. Dette er altså ikke en kartleggingsmetodik, men en overvåkningsmetodik. I denne sammenheng er denne typen punktaksjoner og overvåking i beste fall svært lite egnet. Det er behov for en kartlegging / taksering for å avdekke hvilke arter som finnes i et område og i hvilket antall. Det er behov for en korrigering.

Beliggenheten ute på en halvøy gjør det sannsynlig at det kan gå både næringstrekk og sesongtrekk i området. Dette gjør det ekstra aktuelt å gjennomføre registrering av trekkende fugler i trekktiden vår og høst også, evt. med radar.

Vi merker oss at utbygger mener de kan gjennomføre feltarbeidet på fem dager (totalt). Dette er urealistisk, og NVE bør sette krav til tidsbruk i felt.

#### **Avslutning:**

Dette høringssvaret inneholder mye kritisk viktig informasjon som må følges dersom kvaliteten på feltundersøkelsene skal bli tilfredsstillende. Dersom NVE velger å ikke sette dette opp som kravpunkt slik vi har foreslått, må det likevel med i utregningsprogrammet som tydelig informasjon og ønske fra NVE. Naturmangfoldloven og annet lovverk setter tydelige krav til kunnskapsnivå, og føre-var-prinsippet (§ 9) kan føre til av søknader blir avslått der det er grunn til å anta stor naturskade i strid

med formålsparagraf, samt regionale og nasjonale miljømål, også ved kunnskapsmangel. Det er derfor i alles interesse at undersøkelsene blir så grundig som mulig.

For at en i ettertid skal være i stand til å vurdere resultatene som kommer frem i konsekvensutredningene og om metodene som er brukt er gode nok (ref. ovenfor nevnte krav), må det være et spesifisert og ufravikelig krav at all rådata legges inn i artsdatabankens rapporteringssystem (artsobservasjoner.no). Alle data må registreres med detaljert informasjon om hver enkelt observasjon: Nøyaktig kartfesting, art, antall, kjønn og alder (om mulig), aktivitet, observatør, dato og klokkeslett er helt essensielt for å kunne vurdere og kvalitetssikre observasjoner enkeltvis og for å vurdere kvaliteten på kartleggingen generelt. Dette er også beskrevet som et krav i Miljødirektoratets KU-veileder (M-1941), ref. kap. 1.8: «Artsdata skal leveres til Artsdatabanken. Dette kan gjøres manuelt i Artsobservasjoner.no, eller via egne tjenester for større aktører. Dataene bør legges inn av den som utreder arten. Det er forslagsstillers ansvar å påse at dette blir gjort. Artsdata bør være synlig i Artskart senest innen planen sendes på høring.»

Vi ser imidlertid at dette altfor sjelden blir gjort i slike sammenhenger, konsulentene beholder rådata for seg selv uten mulighet for innsyn.

### Skarvberget vindkraftverk

NVE har elleve vindkraftverk og fire kraftledninger i Finnmark på høring høsten 2024. Det skal fastsettes utredningsprogram og settes frist for å sende inn søknader. BirdLife Norge ønsker med dette å komme med innspill utredningsprogram til Skarvberget vindkraftverk.

#### Innledende kommentar

En større, nylig publisert undersøkelse viser at påviste dødsfall hos visse artsgrupper, deriblant rovfugler, i større grad var forårsaket av mennesker enn av naturlige årsaker. Den viktigste årsaken til dødelighet var elektrokusjon (40,5 %) (1). Dette er noe av grunnen til at vindkraft- og nettprosjektene i Finnmark er forbundet med bekymring og et stort statlig ansvar. Den kunnskapen vi har om fuglelivet i Finnmark og om konsekvensene av inngrep i denne størrelsesordenen, tilsier at nasjonale miljømål og miljølovgivning utfordres.

Selv om bare en håndfull av de omsøkte prosjektene i «Kraft- og industriløftet for Finnmark» skulle få konsesjon vil det samlet sett være det største naturinngrepet som noensinne er gjennomført i Norge. NVE må derfor stille bedre og mer detaljerte krav enn det som har vært vanlig i slike planprosesser

Forslag til utredningsprogram for Skarvberget vindkraftverk er lite detaljert, og BirdLife Norge finner ikke igjen rådene vi sendt til NVE 1. august (vår ref. 20240508) med påfølgende møte. I forslag til utredningsprogram har utbyggere og konsulentene de velger å leie inn, stort spillerom. Feltmetodikk og grundighet vil kunne variere sterkt.

I Finnmark finnes det områdene med bestandstettheter av fugler som langt på vei er unike i norsk og internasjonal målestokk, ofte med mange rødlistede og/eller sårbare fuglearter. BirdLife Norge har studert fuglelivet i Finnmark gjennom flere tiår. På generell basis huser areal i Finnmark ofte solide

tettheter av bl.a. ryper, vadere og ender. Som kjent er Finnmark også særdeles viktig for arealkrevende arter som jaktfalk (sårbar, VU) og snøugle (kritisk truet, CR), sistnevnte med store årlige variasjoner.

Mesteparten av de registrerte fugleobservasjonene i Finnmark er konsentrerte rundt kysten og langs vei. Tidligere ikke-kartlagte områder kan ha ekstremt høye tettheter av hekkende fugler, og ofte med en stor andel rødlistede arter. Dagens kunnskap om fuglelivet i planområdet og i influensområdet til Skarvberget vindkraftverk er ikke egnet til å lage en konsekvensutredning. Dermed må det grundige feltundersøkelser til og NVE må sette klare krav til hvordan dette skal gjøres.

#### Feltundersøkelsene må gå over minst to år

Vi merker oss skisseringen av frister og tidsløp fremover, der det er lagt opp til utredninger i 2025, og at NVE ønsker å sende søknadene på høring i 2026, med mål om å fatte konsesjon i 2027. Vi konstanterer dermed at den i stor grad politiske bestemte prosessen legger opp til hastverksarbeid, og blir førende fremfor vektlegging av tilstrekkelig kunnskap.

De sesongmessige variasjonene i Finnmarks fjellnatur er mye større enn i andre typer biotoper. En ting er smånagersyklusene som styrer forekomsten av nesten alle hekkfugler. Andre arter har utpreget nomadisk forekomst som ikke nødvendigvis styres av smågangersyklus. Siden en smågangersyklus er på fire år så burde det ha vært et krav at kartlegging i slike områder går over fire år, for å kunne gi et representativt bilde av fuglelivet. Vi er nå i den situasjonen at 2023-sesongen var en svært god hekkesesong for bl.a. ryper, vadefugler og de fleste andre fjellfugler – i hvert fall langs kysten fra Nordkinn til Varanger. Som en følge av dette var det også i 2024 var det stor forekomst av mange fjellfugler - i hvert fall tidlig i sesongen, mens det er uklart hva som ble det endelige utfallet av hekkingen. I tråd med normal syklus er det derfor risiko for at 2025 sesongen kan bli en sesong med bestander og forekomst under «normalen». Det er derfor ikke akseptabelt at en legger opp til at det kun er feltundersøkelser i 2025 som skal danne grunnlaget for konsekvensutredningene.

Fjellfuglene er tilpasset et liv med store årlige variasjoner: Når det går godt så går det ofte veldig godt, og når det går dårlig så går det veldig dårlig. Snøfall i rugeperioden, regn og vind i klekkingen og liknende forhold kan tømme større områder for fugl i løpet av få dager. I motsetning til i de fleste andre biogeografiske soner så er det ikke tid til noe nytt hekkforsøk når slike ting skjer, og fuglene går da til returtrekk tilbake til vinteroppholdsstedene. Derfor er returtrekket av arktiske vadefugl forbi Sør-Norge allerede i månedsskiftet juni-juli, en årlig og vanlig foreteelse.

Som et absolutt minstekrav, er BirdLife Norges at det gjøres feltundersøkelser gjennom to hele sesonger. Vi kan vanskelig se hvordan krav til kunnskap i forvaltningslov og naturmangfoldlov kan imøtekommes ved undersøkelser bare en sesong, gitt økologisk kunnskap om landskap og naturprosesser i Finnmarks fjellnatur. Vi ber om at NVE fastsetter utredningsprogram med feltundersøkelser også i 2026, slik at informasjon om forekomstene også denne sesongen kommer med i endelig konsekvensutredning og påfølgende høring. To sesonger er i utgangspunktet også for lite med tanke på at det nærmest ikke finnes skikkelige registreringer fra før i området.

Et annet problem med at alle feltundersøkelsene skal gjennomføres i løpet av et par måneder i et enkelt år, er at det vil bli mangel på kvalifisert personell. Konsulentbransjen i Norge har få personer som har god erfaring med feltarbeid på fugl under krevende forhold i arktiske strøk. Hekkesesongen er kort og hektisk i disse områdene. De tøffe værforholdene i disse områdene er bare med på å forsterke

dette problemet. Det er liten vits i å drive med kartlegging i dårlig vær, da holder fuglene seg i ro eller trekker ned til kysten og er vanskelige å finne. Langvarige perioder med tåke er også vanlig langs kysten av Finnmark på denne tiden, da er det umulige visuelle forhold for å kartlegge fuglelivet. Det synes derfor svært vanskelig å rekke å gjennomføre skikkelige undersøkelser i alle disse områdene på kun en eller to sesonger.

### **Tidligere registreringer av fugler og kjent kunnskap i planområdet**

Utbygger redegjør greit for kunnskapsmangel og potensiale for viktige fugleforekomster. De skriver at det i planområdet kun er registrert kongeørn og temmincksnipe. Kunnskapen om fugler og annet naturmangfold er med andre ord svært lav.

### Forslag til undersøkelser av fugler i melding

Utbygger henviser til NVE standardkrav. Disse og andre henvisninger til det som står i forslag til utredningsprogram er satt i kursiv. BirdLife Norges kommentarer følger hvert punkt, avsluttende med forslag til kravformulering og annet.

NVE standardkrav krevet at tiltakshaver skal:

- *utarbeide en oversikt over fuglearter i plan- og influensområdet som kan bli vesentlig berørt av tiltaket, med spesielt fokus på arter på gjeldende norsk rødliste for arter, prioriterte arter, ansvarsarter, jaktbare arter, rovfugl/ugler, samt ev. andre arter som er særlig sårbare for kollisjoner med vindturbiner.*

Alle arter innenfor planområdet har potensiale for å bli berørt av utbygging i et åpent, alpint og arktisk landskap. Artsutvalget i slike områder er relativt begrenset, og BirdLife Norge ser ingen grunn til ikke å inkludere alle fuglearter i planområdet med følgende begrunnelse:

- En stor andel av fugleartene i denne type landskap bruker fluktspill til å finne make og hevde territorium, og vil være utsatt for kollisjonsrisiko både mot vindturbinene og mot tilhørende kraftlinjer. Andre påvirkningsfaktorer vil kunne være unnvikelse, påvirkning på næring- og byttetilgang, fragmentering av leveområder, økt grad av forstyrrelser og andre følgeeffekter m.m.
- Rødlista endres hvert femte år. Mange av artene som ikke finnes på dagens rødliste har potensiale til å komme opp på fremtidige rødlistene. Dette er særlig aktuelt for flere av de artene som finnes i fjellområdene i Skandinavia og Finnmark fordi de presses nordover som følge av klimaendringer og fordi de påvirkes negativt av mindre regelmessige smånagerår.
- Finnmark har i kraft av beliggenhet og natur en betydelig andel av norske og europeiske bestander av flere tundratilknyttede arter som ikke nødvendigvis oppfyller kriteriene for å være en ansvarsarter, blant annet fjelljo.
- Jevnlige næringstrekk til og fra hekkeplass (f.eks. til fjære- og sjøområder), aktuelt for blant annet ulike vadere, lommer, joer m.fl. gjør svært mange aktuelle fuglearter sårbare for vindkraft. Det gir liten mening å skulle utelukke et visst antall arter basert på mer eller mindre kvalifisert gjetting.

For å få et godt bilde av hva som står på spill så må det gjennomføres kvantitative tetthetsberegninger av hekkefuglene. Dette må gjennomføres ved at det stilles krav til kvantitative takseringer (f.eks. linjetakseringer) i alle de forskjellige vegetasjonssonene og biotopene som finnes i planområdet. Et representativt utvalg vann og våtmark innenfor hvert enkelt område må undersøkes og takseres grundig. Flyfoto og kart må granskes grundig av kvalifisert personell på forhånd for å finne frem til de

områdene hvor det er størst sjanse til å påvise de artene som har potensiale til å forekomme i planområdet. Tilfeldige takseringsruter og kartlegging uten gode forberedelser har liten verdi.

Forslag til krav:

- utarbeide oversikt over alle fuglearter i plan- og influensområdet med oppdatert forvaltningsrelevans (rødlistestatus, ansvarsart o.l). Det skal gjøres kvantitative tetthetsberegninger av hekkefugler.

- *vurdere hvordan tiltaket kan påvirke fuglearter, jf. opplisting i første strekpunkt. Herunder skal områdets verdi som trekklokalitet, fare for kollisjoner og redusert/forringet økologisk funksjonsområde vurderes – vurdere potensialet for funn av hittil ukjente forekomster av rødlistede og forvaltningsprioriterte arter i plan- og influensområdet.*

Innhenting av informasjon og kartlegging av influensområdet er viktig for å kunne vurdere om planområdene omfattes av gjennomtrekk av fugl fra andre områder. I denne sammenheng er næringstrekk i hekketiden særlig relevant. Vindkraft i slike trekk-korridorer som ulike fugleater må forsere, gjerne mange ganger daglig, er ekstra skadelig. Smålommen er en art som hekker i små dammer på fjellet, men som henter all sin føde på havet. I hekketiden flyr smålommene derfor mange ganger daglig mellom hekkeplassen og næringsområdene. De fleste andefugler og vadefugler har en liknende adferd i større eller mindre grad. Rovfugler og ugler har store territorier så selv om selve hekkeplassen ligger utenfor planområdene kan selve planområdet inngå som en viktig del av næringsøket. Både nærings- og værforhold (og kombinasjon av disse faktorene) gjør at det under gitte omstendigheter kan være stor trafikk mellom viktige hekkeområder og nærings- og rasteplasser. Når vindkraftanlegg bygges i slike områder, så kan det ha stor negativ konsekvens selv om planområdet i seg selv har begrenset verdi for hekkende fugl.

Forslag til krav:

- vurdere hvordan tiltaket kan påvirke de ulike fuglearter. Herunder skal områdets verdi som trekklokalitet vår og høst, gjennomtrekklokalitet (hekketid), fare for kollisjoner og redusert/forringet økologisk funksjonsområde vurderes. Potensialet for økt forstyrrelser og ferdsel skal også vurderes. Vurder også funn av hittil ukjente forekomster av rødlistede og forvaltningsprioriterte arter i plan- og influensområdet.

- *beskrive tiltak som kan redusere eventuelle negative virkninger i anleggs- og/eller driftsfasen*
- *kort redegjøres for datagrunnlag og metoder som er benyttet for å vurdere virkningene av tiltaket. Usikkerheten i vurderingene skal drøftes. Basert på dette skal behovet for for- og etterundersøkelser vurderes. Dersom det vurderes som aktuelt med for- og etterundersøkelser, skal det beskrives hvordan de gjennomførte utredningene kan inngå i et forskningsdesign for slike undersøkelser.*

Her må NVE fastsette krav til hvordan undersøkelsene må gjøres! Det må være detaljerte krav til hvordan kartlegging i felt skal utføres. Siden kunnskapen om fuglelivet i samtlige områder som omfattes av planen er svært mangelfullt eller helt fraværende, så er det i denne omgang først og

fremst viktig at feltarbeidet blir gjort på en skikkelig måte. Dette inkluderer spesifisering av krav til kartleggingsmetode med konkrete spesifiseringer:

For enkelte arter kan det være mest hensiktsmessig å begynne registreringene allerede mens snøen ligger i mai, f.eks. for å finne rovfugler som fjellvåk og snøugle som ofte inspiserer smågnagerforekomsten på denne tiden. Er det lite smågnagere i området så vil disse spesialistene ofte trekke videre mot bedre områder ganske snart. For de fleste arter er det tiden fra ankomst til egglegging (den viktige spilleperioden) som gjelder, og da er også oppdagbarhet høyest. Fra de første bare flekkene kommer frem i slutten av mai og maksimalt fire uker fremover er det vinduet en har til å få gjort skikkelig kartlegging. Det må derfor stilles krav til at hoveddelen av feltundersøkelsene skal foregå i tidsrommet fra snøsmelting og senest frem til utgangen av juni. Er det en god hekkesesong må det også kompletteres med undersøkelser utover i juli når ungematingen er på sitt mest intensive. Enkelte arter kan være enklere å finne og kvantifisere dersom de har klart å få klekke ut unger, da de vil varsle og røper sin tilstedeværelse på denne måten. Fjæreplytt er f.eks. en art som det med fordel kan letes etter på denne tiden. Det må imidlertid også belages feltarbeid senere på sommeren for å få best mulig oversikt over arter som ikke ankommer hekkeplassene før etter at isen har gått av vannene, noe som kan strekke seg til slutten av juni i de høyereliggende områdene. Dette gjelder bl.a. lommer og forskjellige fjellender som f.eks. bergand og havelle.

Tid på døgnet er også svært viktig, særlig i disse områdene. Den beste tiden er fra litt etter midnatt og frem til et stykke utpå formiddagen (ca. fra kl. 01 til 10), det er da fuglene spiller. Fra midt på dagen og utover ettermiddagen er der betydelig stillere og svært mye vanskeligere å registrere fuglene. Mange av de hekkende vadefuglene flyr da på toppen av det hele bort fra hekkeområdene og ned til fjæra og våtmarker langs kysten, hvor næringsforholdene er bedre på denne tiden (før myggen klekker). Det må derfor stilles krav til at kartlegging av fugl skal foregå i døgnetts første halvdel. Det må spesifiseres at kartlegging av fugl fortrinnsvis skal foregå under gode værforhold.

Vurderinger av resultatet vil være av stor betydning, inkludert svakheter med metodikk og eget arbeid. Det må kreves at de som utfører kartleggingen noterer vær- og observasjonsforhold og vurderer hvordan dette har spilt inn på resultatet av registreringen. Om nødvendig må kartleggingen gjentas under bedre forhold.

Artsobservasjoner.no har verktøy for kvalitetssikring, mens sensitive arter automatisk skjermes for innsyn for alle andre en utvalgte personer innen forvaltning og kvalitetssikring. NVE må sikre at dette gjøres kjent for dem som skal vurdere naturkonsekvenser, og de må kjenne til dette også før kartleggingen slik at de er oppmerksomme på det.

Forslag til krav:

- Vadefugler og spurvefugler skal registreres i spilleperioden i mai og juni og i døgnetts første halvdel. Feltundersøkelsene skal utføres av erfarne ornitologer med høy kompetanse. Feltundersøkelser mai-august er ok, da med ulike perioder med tanke på ulike fuglearter/artsgrupper. Konsulentene må pålegges å søke Miljødirektoratet om tilgang til fullstendig innsyn til alle sensitive og skjulte observasjoner i de aktuelle områdene.

Forslag til framgangsmåte

*Utredningen skal gjennomføres med anerkjent metodikk etter gjeldende KU-veileder håndbok M-1941*

*fra Miljødirektoratet. Lokale og regionale myndigheter og organisasjoner, samt personer med relevant lokalkunnskap, skal kontaktes. Det skal foretas feltundersøkelse på hensiktsmessig tid av året med hensyn til hekketider og ev. trekkseason (mai - august). Sensitive opplysninger skal merkes unntatt offentlighet og skal beskrives og vurderes i et eget dokument som oversendes NVE.*

Miljødirektoratets KU-veileder (M-1941) gir generell veiledning om hvordan konsekvensutredningen skal bygges opp og presenteres. Det er ingen tydelige Krav og retningslinjer til hvordan kartlegging i felt skal utføres. BirdLife Norge er enig i at konsekvensutredningen må følge oppbyggingen og krav i M-1941, men det er helt nødvendig at NVE utover dette setter mer detaljerte krav til de ornitologiske undersøkelsene, som beskrevet over. Dette skal ikke være opp til den enkelte utbyggers konsulenter. Ikke minst er det viktig, dersom de forskjellige prosjektene skal veies opp mot hverandre på et senere tidspunkt, at feltundersøkelsene er utført på en standardisert og sammenliknbar måte.

Jr. det som har skrevet over må klimatiske forhold i planområdet vurderes fortløpende fra mai og utover, slik at man sikrer at man gjør undersøkelsene i den optimale perioden. Det bør suppleres med oppfølgende undersøkelser utover sommeren.

### **Avslutning:**

Dette høringsvaret inneholder mye kritisk viktig informasjon som må følges dersom kvaliteten på feltundersøkelsene skal bli tilfredsstillende. Dersom NVE velger å ikke sette dette opp som kravpunkt slik vi har foreslått, må det likevel med i utregningsprogrammet som tydelig informasjon og ønsker fra NVE. Naturmangfoldloven og annet lovverk setter tydelige krav til kunnskapsnivå, og føre-var-prinsippet (§ 9) kan føre til av søknader blir avslått der det er grunn til å anta stor naturskade i strid med formålsparagraf, samt regionale og nasjonale miljømål, også ved kunnskapsmangel. Det er derfor i alles interesse at undersøkelsene blir så grundig som mulig.

For at en i ettertid skal være i stand til å vurdere resultatene som kommer frem i konsekvensutredningene og om metodene som er brukt er gode nok (ref. ovenfor nevnte krav), må det være et spesifisert og ufravikelig krav at all rådata legges inn i artsdatabankens rapporteringssystem (artsobservasjoner.no). Alle data må registreres med detaljert informasjon om hver enkelt observasjon: Nøyaktig kartfesting, art, antall, kjønn og alder (om mulig), aktivitet, observatør, dato og klokkeslett er helt essensielt for å kunne vurdere og kvalitetssikre observasjoner enkeltvis og for å vurdere kvaliteten på kartleggingen generelt. Dette er også beskrevet som et krav i Miljødirektoratets KU-veileder (M-1941), ref. kap. 1.8: «Artsdata skal leveres til Artsdatabanken. Dette kan gjøres manuelt i Artsobservasjoner.no, eller via egne tjenester for større aktører. Dataene bør legges inn av den som utreder arten. Det er forslagsstillers ansvar å påse at dette blir gjort. Artsdata bør være synlig i Artskart senest innen planen sendes på høring.»

Vi ser imidlertid at dette altfor sjelden blir gjort i slike sammenhenger, konsulentene beholder rådata for seg selv uten mulighet for innsyn.



For BirdLife Norge

*Kjetil An. Solbakken*

Kjetil Solbakken, generalsekretær

KOPI:

Energidepartementet

Klima- og miljødepartementet

Miljødirektoratet

Kilde:

(1): Serratosa, J., Opper, S., Rotics, S. mfl. 2024. Tracking data highlight the importance of human-induced mortality for large migratory birds at a flyway scale. *Biological Conservation* 293 (2024) 110525. <https://doi.org/10.1016/j.biocon.2024.110525>.

